

**T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**YÜKSEK
LİSANS
TEZİ**

İZMİR'DEKİ ÂŞIKLIK GELENEĞİ

Gözde ÇANKAYA

**TÜRK HALK BİLİMİ
ANA BİLİM DALI**

MAYIS 2014

İZMİR'DEKİ ÂŞIKLIK GELENEĞİ

Gözde ÇANKAYA

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
TÜRK HALK BİLİMİ ANA BİLİM DALI**

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

MAYIS 2014

ONAY

.....Gözde Çankaya..... tarafından hazırlanan "...İzmir'deki Aşıklık Geleneği....." adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ / OY ÇOKLUĞU ile Gazi ÜniversitesiTürk Halkbilimi..... Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Unvanı Adı SOYADI *Doç. Dr. Armağan Elçi*
Anabilim Dalı, Üniversite Adı *Türk Halkbilimi, Gazi Üniversitesi*
Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum *A. Elçi*.....

Başkan : Unvanı Adı SOYADI *Prof. Dr. Mustafa Öcaloğlu*
Anabilim Dalı, Üniversite Adı *Türk Halkbilimi, Gazi Üniversitesi*
Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum *M. Öcaloğlu*.....

Üye : Unvanı Adı SOYADI *Yrd. Doç. Dr. Dilek Türkçülmez*
Anabilim Dalı, Üniversite Adı *Türk Halkbilimi, Gazi Üniversitesi*
Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum *D. Türkçülmez*.....

Tez Savunma Tarihi: *27.1.2014*

Jüri tarafından kabul edilen bu tezin Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

.....
Prof. Dr. Hikmet KAVRUK
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ETİK BEYAN

Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Gözde ÇANKAYA

27.05.2014

İZMİR'DEKİ ÂŞIKLIK GELENEĞİ
(Yüksek Lisans Tezi)

Gözde ÇANKAYA

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
Mayıs 2014

ÖZET

"Kars Âşıklık Geleneğinin Âşıkların Kars'tan İzmir'e Göçü Bağlamında Değerlendirilmesi", adlı bu yüksek lisans tezinde, İzmir'de âşıklık geleneğinden bahsedilmesini sağlayan Kars âşıklık geleneğinin İzmir'deki icra biçimi, âşıkların İzmir'deki icra ortamları, elektronik kültür ortamlarından faydalanma süreci ve geleneğin elektronik kültür ortamına bağlı yaşadığı değişim, âşıkların eğitim durumlarının geleneği icra etmedeki etkisi, şiirleri, İzmir'e göçün altında yatan sebepler, İzmir âşıklar ve Ozanlar Derneği ve âşıklar tarafından ne derece yararlandırıldığı, âşık adaylarının İzmir'de yetişme koşulları yapılan derleme sonucu elde edilmiştir. Elde edilen sonuçlar, halk bilimsel açıdan ele alınmıştır.

Bilim Kodu : 4.041
Anahtar Kelimeler : Âşıklık ve Âşıklık Geleneği. Kars Âşıklık Geleneği'nin İzmir'deki Devamlılığı. Aşığın Yetişme Süreci. İcra Ortamları. Elektronik Kültür Ortamı
Sayfa adedi : 174
Danışman : Doç. Dr. Armağan Coşkun ELÇİ

İZMİR TRADITION OF MINSTRELSY IN
(M. Sc. Thesis)

Gözde ÇANKAYA

GAZİ UNIVERSITY
INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES
May 2014

ABSTRACT

"This thesis named "Minstrelsy Tradition in İzmir" is a result of below compilation. The application style of Kars and Erzurum minstrelsy that make sense on minstrelsy tradition in İzmir. Application environment of İzmir minstrels, minstrels' benefit process of electronic cultural ambience and the change of tradition due to this ambience and their poetry. Educational situation of minstrels interaction on application of tradition. The reasons for immigration to İzmir. İzmir Minstrelsy Society and how much benefit obtained from it. The cultivation environment of minstrel candidates. The results obtained are examined in a folkloric perspective.

Science Code : 4.041
Keywords : Minstrelsy and Minstrelsy tradition. Minstrelsy tradition in İzmir. The cultivation process of Minstrel Candidate. Application Environment. Electronic Cultural Ambience
Page Number : 174
Supervisor : Doç. Dr. Armağan Coşkun ELÇİ

TEŞEKKÜR

Tez çalışmam sırasında bana maddi ve manevi anlamda büyük destek olan eşim Kubilay ÇANKAYA'ya, beni bilgi ve tecrübeleriyle yönlendiren saygıdeğer hocam Doç. Dr. Armağan COŞKUN ELÇİ'ye ve derleme sırasında yardım ve tecrübelerini benden esirgemeyen başta İzmir Âşıklar ve Ozanlar Derneği başkanı Âşık Celal Bulut ve diğer âşıklık geleneği temsilcilerine teşekkür ederim.

Gözde ÇANKAYA

Ankara 2014

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET.....	iv
ABSTRACT	v
TEŞEKKÜR.....	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
1. GİRİŞ	1
2. KARS ÂŞIKLIK GELENEĞİ	7
2.1. Göçlerle İzmir'e Taşınan Kars Âşıklık Geleneğinin Türk Dünyası Âşıklık Geleneği İçerisindeki Yeri ve Önemi.....	7
2.2. İzmir'e Gerçekleştirilen Göçlerin Öncelikli Varış Noktası Olan Bayraklı'nın Âşıklık Geleneği Açısından Önemi.....	14
2.3. İzmir ve İzmir Çevresinin Kars Âşıklık Geleneği Üzerindeki Etkisi	20
3. KARS ÂŞIKLIK GELENEĞİNİN İZMİR'DE İCRASININ NEDENLERİ	27
3.1. Âşıkların İzmir'de Yaşıyor Olmasıyla İzmir'de Ortaya Çıkan Kars Âşıklık Geleneği	27
3.2. İzmir Âşıklık Geleneğini Oluşturan Sosyo-Kültürel Şartlar ve İcra Ortamları.....	31
3.2.1. Âşıklar Tarafından İzmir'e Yapılan Göçler ve Geliş Sebepleri.....	31
3.2.2. Geleneksel İcra Ortamında Seyirci/Dinleyici Kitleleri.....	34
3.3.3. İzmir Âşıklar ve Ozanlar Derneği.....	42
4. İZMİR ve İZMİR BELEDİYELERİNİN ÂŞIKLARA SUNDUĞU SOSYO-KÜLTÜREL ŞARTLAR ve İCRA MEKÂNLARI	47
4.1. İzmir ve İzmir Belediyelerinin Âşıklara Sunduğu Sosyo-Kültürel şartlar	50
4.1.1. Âşıkların Eğitim Durumları	50
4.1.2. Kars Âşıklık Geleneğinin İzmir'de Elektronik Kültür Ortamı Kullanım Şekilleri	53
4.1.2.1. Plak, Kaset ve Cd Yapımı	56

	Sayfa
4.1.2.2. Radyo Programları	59
4.1.2.3. Televizyon Programları	62
4.2. İzmir ve İzmir Belediyelerinin Âşıklara Sunduğu İcra Mekânlar	66
4.2.1. Âşık Fasılları ve Genel Özellikleri.....	66
4.2.2. Kahvehaneler	70
4.2.3. Köy Odaları ve Evleri	75
4.2.4. Panayır, Festival ve Şölenler	78
4.2.5. Düğünler	86
5. YAŞAYAN GELENEK TEMSİLCİLERİ.....	89
5.1. Yaşayan Gelenek Temsilcileri	89
5.1. Ali Rıza Ezgi	89
5.2. Celal Bulut.....	90
5.3. Âşık Ensar İpek	91
5.4. Âşık İrfan Erdağı.....	92
5.5. Nuri Demiroğlu	92
5.6. Âşık Serdar Çelik.....	93
5.7. Âşık Turgut Yılmaz	94
5.2. Âşıkların Eserleri	95
5.2.1. Ali Rıza Ezgi'nin Eserleri	95
5.2.2. Celal Bulut'un Eserleri.....	100
5.2.3. Ensar İpek'in Eserleri	109
5.2.4. İrfan Erdağı'nın Eserleri	111
5.2.5. Nuri Demiroğlu'nin Eserleri	120
5.2.6. Serdar Çelik'in Eserleri.....	124
5.2.7. Turgut Yılmaz'ın Eserleri	129
5.3. ÂŞIKLARIN TOPLU HALDE İCRASI.....	141

	Sayfa
6.SONUÇ.....	155
KAYNAKÇA.....	159
Ek-1. İzmir'deki Âşıklık Geleneği.....	164
Ek-2. Kaynak Kişi Bilgileri.....	167
Ek-3. Fotoğraflar	169
ÖZGEÇMİŞ	174

1. GİRİŞ

İzmir'in tarihi ve kültürel yapısı içerisinde âşıklık geleneğinin yer almamasına rağmen, İzmir'de âşıklık geleneğinden bahsedilmesini, Erzurum, Ardahan ve özellikle de Kars'tan İzmir'e göç eden âşıklar sağlamıştır.

İzmir sınırları kapsamında yer alan ve mülakatta bulunduğum âşıkların tamamı, aynı zamanda Kars âşıkları kapsamında değerlendirilmiştir. Bu doğrultuda derleme kapsamında görüşmüş olduğum âşıklar, İzmir âşıklık geleneği kapsamında yapılan çalışmalardan çok Kars ya da Doğu Anadolu âşıklık geleneği kapsamında yapılan çalışmalar içerisinde yer almıştır.

İzmir Âşıklık Geleneği hakkında geçmişten bu güne yapılan ve âşıkları İzmir kapsamında değerlendiren tek çalışma,2003'te Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Halk Bilimi Ana Bilim Dalı'nda Ahmet Saçkesen tarafından yüksek lisans tezi olarak yapılan "İzmir'de Yaşayan âşıklardan Derlenen Halk Hikâyeleri Üzerine Bir Araştırma" isimli yayınlanmamış yüksek lisans tezidir.

İzmir'de yaşayan âşıklar, memleketleri olan ve âşıklık geleneğini öğrendikleri Kars bağlamında değerlendirilmişlerdir. Yapılan bu tezden sonra, İzmir'de yaşayan âşıkları, İzmir sınırları kapsamında ele alan ikinci çalışma benim yapmış olduğum yüksek lisans tezidir.

Kars âşıklık geleneği ve gelenek kapsamında Kars'a mal olmuş âşıklar adına yapılan çalışmalar, günümüze doğru geldikçe daha da etkisini göstermiştir. Doğu Anadolu bölgesi; tarihi, kültürel ve coğrafi yapısıyla, âşıklık geleneğinin İstanbul'da kaybolan yapısına rağmen, âşıklara ve âşıklık geleneğine ev sahipliği yapmıştır. Her ne kadar âşıklar 20. ve 21. yüzyıllarda doğudan göç etmeye başlamış olsalar da, geleneğin izlerini bu topraklarda hala canlı bir şekilde yaşadığını görmek mümkündür. Türkiye coğrafyasında âşıklık geleneği temelinde ilk akla gelen yer Kars-Erzurum'dur. Bu sebeple âşıklık geleneği doğrultusunda yapılan çalışmalarda Kars-Erzurum âşıklarının ve âşıklık geleneğinin yer almaması imkânsızdır. Günümüzde bu alanda kitap ve makale çalışmaları daha da hız kazanmış olmasına rağmen 20. yüzyılda "Ziya Gökalp ("Halk Medeniyeti-I", "Halka Doğru

Dergisi" , S. 14. 15. Ağustos 1329), M. Fuad Köprülü ("Yeni Bir İlim: Halkiyat-Folklore", İkdam, 24 Kanunusani 1329) ve Rıza Tevfik Bölükbaşı ("Folk-Lore", Peyam Gazetesi, [edebi ilavesi], S. 20. Şubat 1329)" bu alandaki çalışmaların öncülüğünü yapmışlardır.

Fuad Köprülü, 1914 yılında İkdam Gazetesinde "Saz Şairleri" başlığı altında seri dokuz makale şeklinde bir çalışma yayınlamıştır. Köprülü'nün bu çalışması içerisinde, âşıklık geleneğinin XVI. asırdan XX. asıra kadar olan tarihi gelişim süreci ve bu yüzyıllar içerisinde yer alan âşıklar, İstanbul'da âşıklık geleneğinin ilk ve son durumu gibi konulara yer verilmiştir. Âşık edebiyatı konusunda önemli çalışmalara sahip olan Köprülü'nün bu alandaki ikinci çalışması 1915 yılında yayımlanan "Türk Edebiyatında Âşık Tarzının Menşei ve Tekamülü Hakkında Bir Tecrübe" adlı eseridir.

Köprülü'nün, "1929 ile 1940 yılları arasında müstakil kitaplar halinde yayınladığı Gevheri, Erzurumlu Emrah, XVI. Asrın Sonuna Kadar Türk Saz Şairleri, Kayıkçı Kul Mustafa ve Genç Osman Hikâyesi, XVII. Asır Saz Şairleri, Âşık Dertli, Âşık Ömer, Karacaoğlan, XVIII. Asır Saz Şairleri, XIX. Asır Saz Şairleri, XX. Asır saz Şairleri, isimli monografik çalışmaları 1962-1965 yılları arasında Türk Saz Şairleri adı altında beş cilt halinde ilaveler yapılarak tekrar yayımlanmıştır. Sonrasın da ise Köprülü'nün saz şairleri üzerine yapmış olduğu çalışmalar, tek bir cilt altında toplanmıştır.

Mehmet Halit Bayrı, âşık tarzı şiir temsilcilerini tanıtmış ve eserlerini bir araya toplamıştır. Eserlerin adı şu şekildedir: "Halk Şairleri Hakkında Küçük Notlar, Halk Şiiri-XIX. Yüzyıl, Halk Şiiri XX. Yüzyıl" .

Halk edebiyatı ve âşık edebiyatı konusunda önemli eserler veren bir diğer akademisyen ise Pertev Nail Boratav'dır. Pertev Nail Boratav, Anadolu'da ve Türkmenler Arasında Köroğlu Destanının İzlerine Dair Yeni Notlar (1956), Halk Edebiyatı Dersleri (1942), Halk Hikâyeleri ve Halk Hikâyeciliği (1946), Köroğlu Destanı (1931) ve Halil Vecdi Fıratlı ile birlikte hazırladığı İzahlı Halk Şiiri Antolojisi (1943) isimli çalışmalarıyla gelenek temsilcisi âşıklar hakkında bilgiler vermiştir.

Hâlihazırda âşık edebiyatı bibliyografyası sahasında en kapsamlı çalışmalar Türker Acaroğlu ve Fıfhat Ozan'ın hazırladığı Türk Halk Bilgisi ve Halk edebiyatı Üzerine Seçme Yayınlar Kaynakçası (1972) ve Türk Halk Ozanları ve Destanları Kaynakçası (1978) adlı çalışmalardır. Bu çalışmalardan ilki, seçmeler niteliğinde olup, ikincisi ise 1928-1973 dönemiyle sınırlı ve pek çok eksikliklerine sahiptir.

Ülkemizde âşıklık geleneği alanında yapılan en yetkin çalışmalardan birisi, bu alandaki bilgileri bir araya toplayarak alandaki dağınıklığı ortadan kaldıran Umay Günay'ın "Âşık Tarzı Şiir Geleneği ve Rüya Motifi" (1986) isimli kapsamlı çalışmasıdır. Bu eserde halk şiiri içinde âşık şiirinin yeri, âşık tarzı şiirin özellikleri, âşık tarzı şiir geleneğindeki icra töresinin en önemli unsurları olan âşık fasılları, âşıkların normal kişilikten sanatçı kişiliğe geçişi, "rüya" ve "bade" motifi gibi konularda kapsamlı bilgilere yer verilmiştir. Bu çalışma sonraki baskılarında (1993 ve 1998) âşık tarzı şiir geleneği ile ilgili müstakil makale ve çevirilerle daha kapsamlı hale getirilmiştir.

Âşıklık geleneği ve gelenek temsilcileri ile ilgi olarak Erzurum ölçeğinde yapılan ilk çalışma Ziyaeddin Fındıkoğlu'nun "Erzurum Şairleri" (1927) adlı eseridir. Ziyaeddin F. Fındıkoğlu başlangıçtan XIX. yüzyıla kadar ve XIX. yüzyıl sonrası olarak iki kısma ayırdığı çalışmasında Erzurumlu şairleri ele almıştır.

Hikmet Barlıoğlu 1964 yılında, "Alvarlı Reyhani Divanı" (1964) adı altında Reyhani'nin şiirlerini bir araya toplamıştır. Bu kitap Reyhani hakkında yayınlanan ilk kitaptır. Daha sonra Erzurum mahalli basın mensuplarından Ali Galip Tutar'ın hazırladığı "Böyle Bağlar âşık Reyhani" (1966) isimli kitap yayımlanmıştır.

Süleyman Kazmaz'ın neşrettiği 'Çıldırılı Âşık İlyas Anlatıyor' (1946) isimli eseri dönemin halk şiirinin bölgelere has özelliklerini tanıtmak ve çalışmalara kaynak olma bakımından önemli çalışmalardan biri olmuştur.

Cahit Öztelli'nin, yüzlerce makalesinin yanında Zileli Şairleri (1944), Karacaoğlan, Halk Şiiri XVI-XVII. Asırlar, Halk Şiiri XVIII. Yüzyıl, Dertli Seyrani gibi eserleri, âşıkların sıkça karıştırılan eserlerini ayırma anlamında başarılı çalışmalar arasında yer almaktadır.

Âşık tarzı şiir geleneğini icra tarzı içinde örnekleriyle tanıtan Adil Özder'in, Doğu İllerimizde Âşık Karşılaşmaları (1965) ile Hasan Karta'nın, Doğu Anadolu'da Âşık Edebiyatının Esasları (1977) isimli çalışmaları icra tarzı ve usulünün önemini belirtmeleri yönünden önemli eserlerdir.

Saim Sakaoğlu'nun, Doğu Anadolu'da Âşık Toplantıları (1982) adlı makalesi âşıklık geleneği icra biçimleri için önem arz etmektedir.

Salih Şahin, Ozanlık Gelenekleri ve Doğu Anadolu Saz Şairleri (1983) isimli çalışma, saz şairlerinin âşık geleneği kapsamında bireysel bilgiler vermektedir.

Özkul Çobanoğlu'nun "Âşık Tarzı Şiir Geleneği İçinde Destan Türü Monografisi" isimli çalışmasının ilk basımı 1996 yılında yapılmıştır. Çobanoğlu'nun bu çalışması, âşıklık geleneğinin icra mekânları ve XVI. yüzyılın ikinci yarısından itibaren gelenekte meydana gelen değişmeler açısından önemli bir çalışmadır. Elektronik kültür ortamının yaygınlaşmaya başladığı zamanlardan bu yana âşıklık geleneği üzerindeki etkisi ayrıntılı bir şekilde ifade edilmiştir.

Kürşat Öncül tarafından yayına hazırlanan "Kars âşıklarının Hayatları Sanatları ve Şiirlerinden Örnekler" isimli çalışma, Kars âşıklık geleneğinde kahvehanenin önemini vurguladıktan sonra; Karslı âşıkların hayatı, sanatları, mahlasları hakkında bilgiler vermiş ve âşıkların şiirlerinden örnekler sunmuştur.

1990'lı yıllarda âşıklık geleneği ve âşıklar hakkında yapılan çalışmalar daha da hız kazanmıştır. Bu çalışmalar âşıklık geleneğinin genel yapısı hakkında bilgiler vermesinin yanında, aynı zamanda bölgesel anlamda âşıklar monografisi niteliğinde olabildiği gibi âşık bibliyografyası şeklinde de olabilmektedir.

Ensar Aslan tarafından "Çıldırli âşık Şenlik: hayatı, şiirleri, karşılaşmaları, hikâyeleri (1992)" adlı çalışma, Âşık Şenlik'in bir bibliyografyasıdır.

2011 yılında derlemesini Timur Yılmaz'ın yaptığı, "Yaşayan Âşıklık Geleneği Âşık Hikâyeleri I ve II" adlı çalışma 2 cilt halinde KTB tarafından yayınlanmıştır. Halk hikâyeciliğinin edebi yönden açıklanması yapılmış, sonrasında hikâye sahibi âşıkların özgeçmişi verilmiş ve ardından da hikâyeler sıralanmıştır. KTB tarafından

yapılan bu çalışma âşık hikâyelerinin sadece sözde değil yazıda da bir anlam ifade etmesini sağlamıştır. Aynı zamanda âşık hikâyelerini bir noktada toplaması açısından önemli bir eserdir.

2. KARS ÂŞIKLIK GELENEĞİ

2.1. Göçlerle İzmir'e Taşınan Kars Âşıklık Geleneğinin Türk Dünyası Âşıklık Geleneği İçerisindeki Yeri ve Önemi

Âşık ve âşık tarzı gelenek kültürü, geçmişten günümüze doğru değişim ve gelişim yaşayarak bugüne var olagelmış bir kültür unsurudur. Âşıklık geleneğinin yaşadığı topraklardan farklı coğrafyalara göçünde, temsilcileri bekleyen zorlu bir yol bulunmaktadır. Gelenek temsilcilerinin kozmopolit bir yapı içerisinde entegrasyonunu sağlaması, bütüncül değerleri sergilemede karışıklığa sebep teşkil etmiştir.

Çalışmamızın ana mekânını oluşturan İzmir ili, âşıklık geleneğinin doğduğu ya da geliştiği Türkiye topraklarından olmamasına rağmen, günümüz yani 2013 yılı çerçevesiyle, âşıklık geleneğinin aktif olarak yaşandığı bir yer olmuş durumdadır. İzmir, aldığı göçlerle; özellikle de Kars'tan aldığı göçlerle, âşıklık geleneğinde önemli bir merkez konumundadır. Geleneğin bu derece dinamik olmasıyla beraber, onları bir çatı altında toplayan bir dernek kurulmuştur.

Dernek kuruluşundan itibaren gelenek temsilcilerine, geleneklerini yaşatma anlamında önemli işlevler üstlenmiştir. Şu an başkanlığını yapmakta olan âşık Celal Bulut'tan almış olduğumuz bilgilere göre dernek "1984 yılında kurulmuştur. (Celal Bulut; 25.02.2012 tarihli görüşme)" dernek kurucularının adlarına ulaşamamakla beraber "2000 yılına kadar dernek başkanlığını, kurucuları sürdürmüştür. 2000'den sonra Âşık Celal Bulut başkan olmuştur. Derleme çalışmamız tarihi itibarıyla (25.02.2012) İzmir Âşıklar ve Ozanlar Derneği'ne 19 âşık üyedir. (Celal Bulut; 25.02.2012)."

İzmir'in ve İzmir Âşıklar ve Ozanlar Derneği'nin, gelenek temsilcilerine ev sahipliği yapması ve bir o kadar faal olması neticesinde, Türk Dünyası âşıklık geleneğinde önemli bir yere sahiptir. Âşıklık geleneğinin Orta Asya kökenli yapısı, âşıklık geleneği Türk milletleri ve toplulukları arasında ortak kültür unsurlarından biri olmasına sebebiyet vermektedir. Öyledir ki, âşık ve âşıklık geleneğinin tanımı ve açılımı söz konusu olduğunda, bu ifade biçimine Türk dünyası da dahil olmaktadır.

“Oğuz Türkçesinin konuşulduğu geniş bir coğrafyada saz eşliğinde şiir söyleyen halk sanatçılara –oldukça yaygın bir biçimde- yaklaşık on altıncı yüzyıldan beri “âşık” denildiği bu gün daha açık bir şekilde görülmektedir. Türkmenistan, Azerbaycan ve Türkiye başta olmak üzere geniş bir sahada bu terim, aynı halk sanatçıları için kullanılmaktadır. Aynı terim aynı halk sanatçıları için kullanıldığına göre, öncelikle “âşık edebiyatı” kendilerini “âşık” olarak nitelendiren ve bu geniş coğrafyada yaşayan bütün halk sanatçıları içine almalıdır (Oğuz, 2000: 83).”

Âşıklık geleneği ve gelenek temsilcileri, Türk Dünyası milletleri içerisinde ortak değerler bütünü oluşturmaktadır. Türk dünyası ülkeleri içerisinde; “Türkiye, Türkmenistan, Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan ve Özbekistan, özerk cumhuriyetler ve bölgeler içerisinde; Afganistan, Altay Cumhuriyeti, Astrahan Oblastı ve Başkurdistan, devletler içerisinde; Sincan Uygur Özerk Bölgesi, Altay, Balkar, Çuvaşistan, Dağıstan, Gagavuzya, Kırım Özerk Cumhuriyeti, Hakasya, Karaçay, Karakalpakistan, Nahçıvan, Tataristan, Tuva, Yakutistan yer almaktadır.

“Türk Dünyası deyimi, Türk insanı için çeşitli seviyeleri ve çeşitli durumlarda bulunan toplulukları ifade eder. Türk dünyası insanları, kendi bağımsız devletleri sınırları içinde veya yurtlarında başkalarına bağımlı olarak veya eski yurtlarında azınlık statüsünde veya günümüz Avrupa’sı ve Amerikası ülkelerinde tabii vatandaşlar, diasporadaki Türkler durumunda yaşıyor olabilirler. Tarihi birlikteliğimiz içinde akraba durumuna girdiğimiz ve her şeyimizi paylaştığımız insanları da, bu dünyanın ayrılmaz parçaları olarak gör (mekteyiz)(Yıldırım, 1998: 21).”

Türk milletleri, halkları, toplulukları yaşamış oldukları tarihi süreç içerisinde, bir başka milletin egemenliği altında yaşamış, başka milletlerle etkileşim halinde bulunmuş olsa da, kültür unsurların çoğu bu asimilasyona uğramadan bu güne gelmiş durumdadır. Bunların başında en önemli kültür unsurlarımızdan biri de âşıklık geleneği olmuştur. Türk olmanın meydana getirdiği değerler, kültürel unsurlar bu zaman zarfında birtakım değişim ve gelişimlere uğramış olsa da, bir ırk, millet söz konusu olduğunda ırk ve millet olmanın gerektirdiği “kimlik” ön plana çıkmaktadır. Bir kişiyi ya da milleti diğer kişilerden ya da milletlerden ayıran, “kimlik” kavramının temelleri, geçmişten bu güne kadar oluşturulan kültürel

unsurlarda aranmaktadır. Bu bağlamda “âşıklık geleneği” Türk kimliğinin temel yapı taşlarını oluşturmaktadır.

Türk dünyası çerçevesinde âşık kavramı, birbirinden farklı adlarla teşhir edilmektedir. “Âşıklığın temelini oluşturan “En eski Türk şairleri –Tonguz’ların “Şaman”, Altay Türklerinin “Kam”, Yakutların “Oyun” Kırgızların “Bahşı”, Oğuzların “Ozan” dedikleri- “Sahir-şair”lerdir (Köprülü, 2004b: 94).” Kars âşıkları içerisinde İzmir Âşık ve Ozanlar Derneği’ne kayıtlı, oldukça başarılı âşıklar bulunmakta ve gelecekte de adlarından söz ettirecek nitelikte âşıklar yetişmektedir. Âşık Ali Rıza Ezgi, Âşık Celal Bulut, Âşık İrfan Erdağı, Âşık Turgut Yılmaz v.d. âşıklar toplum hayatına ve eğitimine hizmet etmektedirler.

Bir kültür unsuru ancak statik durumdan, dinamik duruma geçtiği sürece hayatta kalabilmektedir. Bu sebeple günümüzün değişen eğlence ve sosyal kültürüne hizmet veremeyen kültür unsuru yok olmaya mecburdur. “Kısacası âşık edebiyatı, kaybolan folklor değerlerinin müzelik bir parçası olmak yerine, değişen kültür değerlerinin farklı bir cephesi olmayı başarmıştır. (...) âşık edebiyatı, yeni coğrafyanın ortaya çıkardığı her türlü yeniliğe öncülük etmiş, bu arada şehirleşme süreçlerinden de geçerek günümüze ulaşmıştır. Cumhuriyet döneminde âşık edebiyatının modernleşme süreçlerini izleyerek ayakta kaldığı ve değişimi şehirde gerçekleştirdiği dikkate alınmalıdır (Oğuz, 2000:112).”

Kimlik, kültürel hayat ve millet ön plana çıktığında, ulusal ve uluslar arası bir sorun meydana getiren kültürde tek tipleşme hareketi, UNESCO’nun hazırlamış olduğu bir sözleşmeyle kültürde tek tipleşme engellenmeye çalışılmıştır. Asimile olmuş bir millet özünden tamamen kopmuş ve yok olma tehlikesiyle karşı karşıyadır. UNESCO’nun ve kültürde kültürel değerlerin korunmasına ilişkin fikir ve çalışmaların temelinde ise J. Herder ile başlayan akım bulunmaktadır.

Folklorda bu fikir ve kuram, “J. G. Herder (1477-1803) ile başlayan ve onun takipçilerine sürdürülen halkın ruhu görüşü, bu koruma duygusunun sistemli bir bilim dalı haline gelişinin başlangıcına konulması gereken önemli bir öyküdür. Kendisine disiplinin İngilizce adını borçlu olduğumuz W. J. Thoms (1803-1885), folklor adını önerdiği makalesinde geleneksel kültürlerin teknolojik ve kentsel

dönüşüm süreçlerindeki yok oluşuna dikkat çekmiş ve bunların derlenmesi, korunması ve gelecek kuşaklara aktarılmasının önemine işaret etmiştir (Oğuz, Sayı: 82, 2009:7)."

Kültürel yaşam üzerindeki yayılma süreci ve sonrasında meydana gelen koruma içgüdüleriyle birlikte UNESCO bunu yasalara dökmüş, çeşitli sözleşmeler imzalamıştır. Kurulduğu yıl olan 16 Kasım 1945'ten bu yana 195 üye ülkesi ve 8 ortak ülkesi bulunmaktadır. Bu anlamda UNESCO'nun dünyada kültürel çeşitliliği korumada oldukça başarılı olduğu gözlenmektedir. Milletler arası diyalog kurmada, milletlerin kendine özgü farklılıklarını korumasında "kültür" başlı başına önem arz etmektedir. Bu sebeple "UNESCO'nun 17. Genel Konferansı sırasında 16 Kasım 1972 tarihinde kabul edilen *Dünya Doğal ve Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi*, yapmış olduğu ve korumayı hedeflediği *kültürel miras* tanımı ile *somut olmayan kültürel mirasın* da korunması gerektiği fikrini bir karşı görüş olarak ortaya çıkarmış, bu sayede folklorun korunması kabul gören bir düşünce olarak UNESCO belgelerinde 1973 yılından itibaren tartışılmaya başlanmıştır. (8) *1989 Geleneksel Kültür ve Folklorun Korunması Tavsiye Kararı* (Oğuz 2008b), 1994 yılında ortaya çıkan *Yaşayan İnsan Hazinesi Programı* (Oğuz 2008c) ve 1997/98 yıllarında başlayan *İnsanlığın Sözlü ve Somut Olmayan Başyapıtları İlan Programı* ve bu kapsamda 2001, 2003 ve 2005 yıllarında gerçekleşen 90 başyapıt ilanı (Oğuz 2008d) bu sürecin doğal uzantısı olarak görülmelidir. UNESCO'nun 32. Genel Konferansı'nda 17 Ekim 2003 tarihinde kabul edilen *Somut Olmayan Kültürel Mirasın(SOKÜM) Korunması Sözleşmesi* (Oğuz v.d. 2005) ile 33. Genel Konferansı'nda kabul edilen *Kültürel İfadelerin Çeşitliliğinin(KİFAÇ) Korunması ve Geliştirilmesi Sözleşmesi*(Oğuz v.d. 2009), sözü edilen bu kırk yıllık çabanın meyvesidir (Oğuz, Sayı: 82, 2009:8)."

Günümüz halkbilimi çalışmaları ve edebiyat çalışmalarında kuramsal tabir açıdan ele alınmaktadır. Yoğun olarak kullanılan kuramlar ise, işlevsel kuram, sözlü formül kuramı ve performans kuramıdır. Kültür çeşitliliğinin geçmişten bu güne kadar korunarak, gelecek kuşaklara aktarılmasını sağlayan kuramın başında ise "işlevsel kuram" temeli meydana getirmektedir. Tüm kültür unsurlarında olduğu gibi, âşıklık geleneği de toplumda bir takım görevler üstlenmiş ve bu gün de var

olmasına borçlu olduğu nedenler bulunmaktadır. Eğer bir kültür, işlevsel ve dinamikse varlığını korumakla yükümlüdür.

“Halk kültürünün yaratılıp yaşatıldığı ve gelecek kuşaklara aktarıldığı önemli kültür alanlarından birini de *âşıklar* oluşturmaktadır. Günümüzde âşık edebiyatı deyip geçtiğimiz bu alanda oluşan ve halka mal olan kültür, bugün insanlığın sözleşmeyle oluşturmaya veya korumaya çalıştığı kültürel ifade çeşitliliğini ve zenginliğini binlerce yıllık bir süreçte oluşturmuştur. Âşıkların anlattığı *Dede Korkut, Kerem ile Aslı, Emrah ile Selvi Han, Ferhat ile Şirin, âşık Garip ile Şahsenem, Arzu ile Kamber ve Köroğlu* gibi hikâyeler, toplumda aşk, kahramanlık, ayrılık gibi birçok alanda referans kaynağı oluşturuyordu. (Oğuz, Sayı: 82, 2009:10).”

Kars âşıklık geleneği temsilcilerimizden olan Âşık Ali Rıza Ezgi, UNESCO kapsamında imzalanan sözleşmeyle birlikte, 2010 yılında Yaşayan İnsan Hazinesi olarak seçilmiştir.

Toplumda referans kaynağı oluşturan âşıklar, eserlerini geleceğe taşımada değişimin dalgasına tamamen kapılmamış, kendine has özelliklerini korumuştur. İşlevsel kuram bu noktada kendini göstermektedir. “Bronislaw K. Malinowski, Franz Boas, Margerat ve MelvilleHerkovitsveRuth Benedict, William Bascom gibi isimler, işlevsel kuramın öncüleri olarak adlarını duyuran antropologlardır. (bkz. Ekici, 2004: 104, Dorson, 2006: 33, Çobanoğlu, 2005: 223).”

“İşlevsel tezin en anlaşılır uygulaması Boas’ın öğrencisi Melville Herkovits’inde öğrencisi olan William Bascom tarafından yapılır. Bascom, yaşayan toplum kültürünün statik değil dinamik, yalıtılmış değil bütünleşmiş, periferideki değil merkezdeki parçalarından oluşan yaratıcı ürünleri için folklor terimi yerine “sözlü sanatlar” terimini düşünür. Bascom, Bronislaw Malinowski’nin *Myth in Primitive Psychology*’deki (İlkel Psikolojide Mit, 1926) bakış açısını genişleterek folklorun çeşitli işlevlerine dikkat çeker. Atasözleri yasal hükümlerin yerleşmesine, bilmeceler zekanın keskinleşmesine, mitler davranışların onaylanmasına, hicivli şarkılar gizli düşmanlıkların açığa çıkmasına yardım eder. (Dorson, 2006:34).”

İşlevsel kurama ait tezlere dayandırılarak toplum ve millet hayatında geçmişten günümüze değin gelen ve günümüzde oluşan her türlü yaşamsal etkinliklerin bir işlevi olduğuna göre, Türk Dünyası genelinde de olduğu gibi âşıklık geleneği bireysel ve toplumsal hayatta, millet yapısında birçok görevi üstlenmiş durumdadır.

Geçmiş yüzyıllar öncesine dayanan âşıklık geleneği, İzmir âşıklarından derlemiş olduğum bilgiler ışığında bireysel anlamda; bireyin eğlence kültürüne cevap vermek, gurbette yaşayan insanların memleket özlemlerini dile getirmek, kişisel gelişimine yardımcı olmak, siyasi ve politik gelişmelerden haberdar olmak, toplumsal anlamda; toplum bilincini oluşturmak, toplumsal birlikteliği sağlamak, toplumun kendi kültürünü anlatarak, kendilerinin tanımlarını sağlamak gibi işlevsellikleri bulunmaktadır. “âşıklık geleneğinin bir derya” (İrfan Erdağı, 25.02.2012 tarihli görüşme) olması neticesinde İzmir’de yaşayan âşıklar, toplumu ve sahip oldukları statü sonucunda âşıkların üstlenmiş oldukları görevlerini şu şekilde ifade etmektedirler:

“Dünyanın en olgun en örnek kişisi olması lazım. Halktan bir farkı olması lazım.Âşıkın topluma hitap ediyorsun, artı özel bir şey olsun. Âşıklar kılık kıyafetine dikkat etmeli. Belki bu konu biraz farklı ama görsellik de çok önemli (İrfan Erdağı, 25.02.2012 tarihli görüşme).”

“Türkiye’nin, Türk Dünyası’nın âşıklarının hepsinden, her birinin mahalli bakkalından çıktık (İrfan Erdağı, 25.02.2012 tarihli görüşme).”

“Âşık gerçeği söylemese, doğruyu söylemese âşık olmaz. Yargılınsam da doğruları söylüyorum ben. Âşık toplumun öncüsüdür (Ali Rıza Ezgi, 25.02.2012 tarihli görüşme).” âşık toplumun öncüsü olduğu gibi, toplumda milli şuuru canlandırır, toplumun göremediği ya da dillendirmekten çekindiği konularda halkın sesi olur. Bu durumu âşık Ali Rıza Ezgi’nin şu eseriyle örnek vermek gerekirse:

İnsan hakları var diyen devletler,
Irak’taki şu savaşı durdurun.
Ölmesin sür kokan bebekler,
Gözlerinden akan yaşı durdurun.

Bombalar atıldı, dağı yok etti.
 Yetişen nesli, ağı yok etti.
 Bosna Hersek Garabağı yok etti.
 Namludaki şu ateşi durdurun.

Âşıkların güncel konularla olan bağını âşıkların sözleriyle vermek gerekirse:

“Vampir Bush demişim. Efendim vampirdir. Yine de diyorum. Yargılsam da diyorum (Ali Rıza Ezgi, 25.02.2012 tarihli görüşme).”

“Âşık bir bülbüldür, meclisi bir gldr. âşıklığı sermayesi insandır, halktır (Celal Bulut, 25.02.2012 tarihli görüşme).”

“Halkın dertlerini de günlük olarak söylemişizdir. Mesela geçenlerde biz Sarkozy’e türküler okuduk da okuduk. Bir şey dendimi okuyoruz. Zaten âşıklık da budur. Güncel olarak hangi işleniyorsa o konuda da taşlama yapıyoruz (Celal Bulut, 25.02.2012 tarihli görüşme).”

Âşık gündemden her an için haberdar olmak durumdadır. Aşığın konu kısıtlaması yoktur. Topluma her konu hakkında bilgi vererek, halk bilimsel anlamda işlevini yerine getirmektedir.

İzmir'deki âşıklık geleneğinin meydana gelmesini sağlayan, çoğu gurbetçi olan ve aynı zamanda Kars ve Erzurumlu olan İzmir'deki âşıklar, gurbet üzerine birçok eser vermişlerdir. Glerle heterojen bir toplum yapısı sergileyen İzmir'de, g üzerine söylenen her söz, söylenen her türkü, yaraları dağlamakta, memleket özlemi daha da alevlendirmekte. Geleneğinin yıllara meydan okuyarak günümüze taşınmasını sağlayan en büyük nedenlerden birisini, âşıkların toplumun gönül tercmanını vazifesini üstlenmesidir. Âşıklardan Turgut Yılmaz memleket özlemine şu dizeleriyle ifade etmektedir:

Abu dane attı bizi gurbet ellere
 Elimizde kalanları unutma
 Saygıyı, sevgiyi kymde gördüm
 Bizim güzel töreleri unutma

Arzumanım kalda, ayrıanı aşında
 Sohbet eder idik tandır başında
 Tezeği meşhurdur, yanan gışında
 Kale gibi kavakları unutma
 Yayla yayla dolaşırız yazları
 Tarlalarda gelinleri kızları
 Açmayla geç âşık sazları
 Turgut gibi ozanları unutma

İzmir’de sürdürülen Kars âşıklık geleneğinden yola çıkarak işlevsel kuram çerçevesinde, âşıkların belli bir statü sahibi olmaları sebebiyle toplum ve millet hayatında, üstlenmiş oldukları görevler, Türk dünyasında ortak değerlerimizi oluşturmaktadır. Türk dünyası genelinde âşıkların kullandıkları dillerde lehçe farkı olması, farklı sosyo-kültürel şartlar altından yaşamaları, siyasi ve politik hayatları farklı olmasına rağmen aynı kültürü paylaşmaktadırlar. “Bu gelenek Türk Cumhuriyetleri ve topluluklarında ortak bir mirastır. Ortaklığın temeli; aynı dili, tarihi, kültürü paylaşan kavimlerin aynı kökten beslenmelerine dayanmaktadır. (...) Türk dünyasında kazandığı anlam ve fonksiyon söz veya ezgi ile sanata dönüşmesi ve bunun ifade ve icra edilmesidir. Geleneği yapısını Dede Korkut Destanı’ndan çıkarmak mümkündür (Artun, 2009b:21) “Medeniyet, milletler arsasındaki benzerlikleri arasındaki benzerlikleri artırarak yakınlaşmayı sağlarken, kültür farklılığının güzelliğini yaratarak milli kimlikleri korumaktadır (Yıldırım, 1998:81).”

2.2. İzmir’e Gerçekleştirilen Göçlerin Öncelikli Varış Noktası Olan Bayraklı’nın Âşıklık Geleneği Açısından Önemi

Kitleleri etkileyen sosyal kültürel ve ekonomik hayatta bazı değişimlerin yaşanmasına sebep olan önemli unsurlardan birisi de göçtür.

Kentler dinamik bir yapıya sahip olmaları sebebiyle değişimin temelinde kurulmuş yerleşim birimleridir. Kırsal mekânlar değişim ve gelişimi kendi yapısında yaşarken, kentler bu değişimi evrensel boyutlarda yaşamaktadır. Bu nedenle kitle kültürünün en derin şekilde gerçekleştiği yerler, hiç şüphesiz bu kentlerdir.

Kentlerin değişim etkilerinin büyük boyutlarda yaşamasının sebebi, sahip olduğu nüfuz yapısıdır.

Ülkelerde en büyük yerleşim yerlerini oluşturan kentler, sahip olduğu nüfus yapısıyla heterojen bir bütünlük göstermektedir. Kentlerde nüfus sadece yerli nüfus ile değil, aynı zamanda göçlerle farklı bölgelerden ve birimlerden gelenlerle de yapısını oluşturmuştur. Bu demektir ki göçler, kentin nüfus hareketliliğinde önemli bir yere sahiptir.

1950'lerde tarımda sanayileşmenin etkilerinin görülmeye başlanmasıyla, ülke çapında insan hareketliliği de başlamıştır. Gerçekleşen nüfus hareketliliği iç ve dış göç olmak üzere iki şekilde yaşanmıştır. Dış göçlerde varış noktası olarak Almanya ön plana çıkmaktadır. İstanbul, Ankara ve İzmir gibi büyük kentler de iç göçün varış noktasında yer almıştır.

Tezimin konu mekânı İzmir'dir. Âşıklık geleneğinin İzmir de görülüyor olmasının en büyük sebeplerinden birisi de göç unsurudur.

Ekonomik sıkıntılar, tarım arazilerinin miras yoluyla bölünmesi, tarımda sanayileşme sonucu insan gücüne olan ihtiyacın azalması gibi sebepler insanları göçe mecbur kılmıştır. Özellikle Doğu Anadolu gibi tarımsal faaliyetlerin ve sanayinin az olduğu bölgelerde, ekonomik alanlarda yaşanan geçim sıkıntısı daha fazla kendini göstermiştir. Kırsal mekânlardaki nüfus şehirlere kayarak, şehirlerin nüfusunu arttırmış, kırsal nüfusu azaltmıştır.

Ailesinin geçimi için de âşıklığın yanında ek iş gerekmektedir ki bu da yaşadıkları yerleşim yerinde mevcut değildir. Göçe mecbur kalan âşıklar, İstanbul, Ankara, İzmir, Adana gibi şehirlere yerleşmişlerdir.

İzmir özelinde bakıldığında ise göçlerin önemli varış noktalarından birisi Bayraklı'dır. Bayraklı, İzmir' in en heterojen yerlerinden birisidir. Çeşitli doğu vilayetlerinden göç eden âşıkların önemli durak noktalarında olan bu yerde, aynı zamanda gelenek temsilcilerinden Âşık Ali Rıza Ezgi' de ikamet etmektedir. Bu anlamda Bayraklı âşıklık geleneği açısından önemli bir mekândır.

Bayraklı 1950'lerde gerçekleştirilen göçlerle kurulan bir yerleşim birimidir. "İzmir' in kentsel gelişimi süreci içerisinde bir gece kondu mahallesi olarak ortaya çıkan, sonradan eklenen gecekondulu mahalleleriyle birlikte semt olarak büyüyen Bayraklı 2008 yılında Karşıyaka'dan ayrılarak ilçe statüsüne kavuşmuştur (Karadağ ve Güldane Mirioğlu, 2012;26)".

İzmir' e göç edenler ekonomik olarak üst seviyede yaşayan yerlerden ziyade, ekonomik olarak düşük seviyedeki yerlerde yaşayan gecekondulu mahallesine yerleşmişlerdir. Her göçen kişi kendi gecekondusunu yapmış, kimi zaman gecekondusunun yanına yapmış olduğu eklerle kiralık alanlar da yaratmıştır.

"Bugün Bayraklı sakinlerinin (303 497) sadece % 24' ü (72 210) İzmir doğumludur. İlçe nüfusunun % 76 sı (231 287) ise İzmir'e göçle gelen İzmir dışı doğumlular oluşturmaktadır (Bayraklı Belediyesi, 2009) (Karadağ ve Güldane Mirioğlu, 2012;26)".

Bayraklıya göç 1950-1960 yıllarında yaşanmıştır. 1960-1975 arasında gecekondulaşma artmış, 1985 den sonra ise gecekondulu bölgesi giderek genişlemiştir. Kısaca Bayraklı için bir gecekondulu semti diyebiliriz. Her ne kadar günümüzde kentsel dönüşümle gecekondularda azalma başlasa da, yapılan dönüşümler yeterli gelmemiştir, Bayraklı gecekondulu semti olarak gelişmesine devam etmektedir.

Kentsel dönüşüm, insanları mekânsal anlamda farklılığa, daha iyiye kavuşturuyor olsa da, bu insanları kuramsal anlamda kitle kültüründen uzaklaştırmak oldukça zordur. Bayraklı'nın % 76 sının göçle farklı bölgelerden gelen insanlardan oluşmaktadır. Bu durum Bayraklı'nın kültürel yapısının daha çok İzmir'in kültürel yapısından ziyade, göç edilen yerin kültürel yapısına bağlı bir yapı sergilemektedir.

Göçen her kişi göçerken sahip olduğu kültürel zenginliği de götürmektedir. Bayraklı bu anlamda, kültürel açıdan oldukça zengin bir yapıya sahiptir.

“İzmir çerçevesinde İzmir’ e göç eden bölgeler:

Ege	: % 41
Doğu ve Güneydoğu Anadolu	: % 28
İç Anadolu	: % 16
Karadeniz	: % 8
Diğer	: İhmal edilebilir olanlar

Vilayetlere Göre:

İzmir	: % 23,83
Manisa	: % 9,42
Konya	: % 5,83
Erzurum	: % 5,17
Kars	: % 5,00
Sivas	: % 4,50
Afyon	: % 3,08
Balıkesir	: % 2,67
Tokat	: % 2,50 (Türkçü, vd, 17).”

Görülen o ki, İzmir nüfusunun dörtte birini dışarıdan gelen bir halk oluşturmaktadır. Özellikle doğu bölgelerden gelen göçler, âşıklık geleneği açısından önem arz etmektedir.

Gelenek temsilcilerinin arasında Ali Rıza Ezgi’ nin geleneği, geleneksel icra biçimlerine uygun olarak Bayraklı’ da sürdürüyor olması, burayı âşıklık geleneği açısından önemli kılmaktadır. Ali Rıza Ezgi, ramazan ayında ismini vermediği bir kahvehanede hikâye anlattığını ve dinleyicilerin de geleneğe uygun olarak sazının sapına bahşiş taktıklarını belirtmiştir. Performans ve işlevsel kuram boyutunda Ali Rıza Ezgi geleneği Bayraklı’da sürdürülebilirlik imkânı bulmuştur.

Kültürel unsurlar, toplumların ihtiyaçlarına bağlı olarak meydana gelmekte ve toplum ihtiyaçlarına cevap verebildiği ölçüde sürekliliğini korumaktadır. Bu

demektir ki; Bayraklı' da halkın sosyo-kültürel yapısında âşıklık geleneği mevcuttur.

Âşıklık geleneğinin geleneksel icra biçimlerini, tez çerçevesinde görüştüğüm âşıklardan sadece Ali Rıza Ezgi gerçekleştirebilme imkânı bulmuştur. Diğer âşıklar kitle kültürünün sunmuş olduğu festival, radyo, televizyon gibi günümüz sosyo-kültürel unsurları içerisinde geleneği sergileme imkânına bulmuşlardır.

Bayraklı, âşıklık geleneğinin toplumun kültürel yapısında olması sebebiyle İzmir' in diğer semtlerinden ayrılmıştır. Âşıklık geleneğine burada sahip çıkılmasının en büyük nedeni, Bayraklı'nın sahip olduğu nüfus yapısı ve bu nüfus yapısı içerisinde doğulu bölgelerden gelen halkın, mekânsal göçüyle beraber kültürel göçünü de gerçekleştirmiş olmasıdır. Bu nedenle Âşık Ali Rıza Ezgi, doğulu insanların gittiği kahvelerden istek görmektedir. Buralarda Ali Rıza Ezgi; haşlama, hatırlatma, serbest deyiş, öğütleme, taşlama, uğurlama, divan, hikâye anlatma, lebdeğmez gibi eserlerle geleneği icra etmektedir. Bu durum âşıklık geleneğinin İzmir' in diğer semtleri tarafından bilinmesine ve ilgi görmesine de olanak tanımaktadır. Bayraklı' da âşıklara gösterilen rağbet diğer yerlerde gösterilmese de, İzmir' in diğer semt ve ilçelerinde gerçekleştirilen festivallerle âşıklar ve âşıklık geleneği halka tanıtılmaya çalışılmıştır.

İzmir Konak Belediyesi tarafından 2013 de âşıklar Bayramı'nın 5. si düzenlenmiştir. Bayraklı'nın 2008 yılında belediyeleşmesinin ardından 2013 de âşıklar Bayramı'nın ilki düzenlemiştir.

İzmir' in teknolojik yapısıyla birlikte sahip olduğu eğlence kültürüne rağmen, Bayraklı'da âşıklara olan ilginin üst düzeyde olmasının sebeplerinden birinin doğu kökenli insanların yaşıyor olmasıdır. Diğer bir neden ise insanların ekonomik anlamda orta-düşük gelir grubunda yer almalarıdır. Bu insanlar ekonomik konumları nedeniyle, eğitim düzeylerinde de çok ileriye gidememişlerdir. Bu nedenlerle insanlar İzmir' in kitleleşen kültürüne çok adapte olamamıştır.

Ekonomik anlamda üst düzeyde olan insanların eğlence kültürü arasında; cafe, bar, konser, sinema gibi eğlence türleri yer alırken, gecekondular kültüründe; ev

gezmeleri, kahvehaneler, âşık fasılları yer almaktadır. Bu durum onların göç ettikleri yerdeki kültürel yapıdan uzaklaşamamalarına neden olmuştur.

Kuramsal manada âşık performansını gerçekleştirebilmekte ve geleneğin işlevsel yapısını koruyabilmektedir. Hemşeri bilinci âşıklara, gerek kahvehane ortamı, gerek aile ve akraba meclisi, gerekse âşık bayramları anlamında Bayraklı' da geleneksel icra biçimlerini sergileyeme imkânı sunmuştur. Âşık bu anlamda izleyici/dinleyici yapısına bağlı olarak âşık icrasını düzenlemekte, onlardan görmüş olduğu ilgiye bağlı olarak da coşkusunu arttırmaktadır.

İzmir' e göç eden âşıklar ve diğer insanlar, ekonomik ve eğitim düzeyleri nedeniyle ne tam olarak kentli, ne de tam olarak şehirli olabilmişlerdir. Kentli olmanın gerekleri, onları ekonomik olarak zorlamış, onlarda kendi maddi durumlarına göre uygun eğlence ortamını sağlamışlardır.

Sonuç itibariyle İzmir Bayraklı' ya göç eden insanlar için göç, kuramsal anlamda sadece mekânsal olarak gerçekleşmiştir. Göçerlerin sosyo-kültürel yaşamlarında tam anlamıyla değişim yaşanmamıştır. Bayraklı'nın nüfus ve coğrafi özellikleri Karslı âşıklara geleneği, geleneksel bağlamda icra imkânı sunmuştur. Aynı kültürel yapıda büyüyen insanlar, Bayraklı'da sahip oldukları kültürel dokuyu korumuşlardır. Âşıklık geleneği ile harmanlanan doğu kültürü, Bayraklı'da kitle kültürüne bağlı olarak bir değişime tabi olmamıştır.

İzmir'in küreselleşme bazında yaşanan değişimleri, Bayraklıda yerel boyutlarda kendini göstermiştir. Sahip olunan kültürel yapı, ileri boyutlarda değişim yaşamadan kendi içinde yaşamaya devam etmiştir. Sosyo-kültürel yapılarında boş zaman geçirme yeri olarak işlev gören kahvehaneler aynı şekilde doğulu insanların uğrak mekânları olmaya devam etmiş ve etmektedir. Farklı sosyal statüde ve eğitimde olan insanların oturmuş olduğu kahvehanelerde ayrı ayrıdır. Bu doğrultuda doğulu insanlarda çoğunluk olarak aynı kahvehanelerde oturmayı tercih etmektedirler.

Âşıklık geleneğinin, doğu bölgelerinde yaşamış insanların sosyo-kültürel yapılarında yer alması, onların İzmir'de de aynı sosyo-kültürel yapıya özlem

duymalarına sebep olmuştur. Bu nedenle Kars'lı âşıklar için doğulu insanların gitmiş olduğu kahvehane ve yaşamış birimler geleneğin devamı için oldukça önemlidir. Bayraklı'nın kitle kültüründe âşıklık geleneğinin yer alması, geleneğin İzmir'de de olsa devamını sağlamıştır.

2.3. İzmir ve İzmir Çevresinin Kars Âşıklık Geleneği Üzerindeki Etkisi

Âşıklık geleneğinde, âşık ve izleyici/dinleyici arasındaki iletişimi etkileyen birçok unsur bulunmaktadır. Bu unsurlar aynı zamanda icra performansının seyrini de etkileyen bir yapıya sahiptir. Âşığın icra sırasında seçmiş olduğu tür ve konu, izleyici/dinleyiciye olan hitabı; izleyici/dinleyicinin âşığa övgü ya da yergi dolu sözleri, âşığa duyduğu saygı gibi hususlar bu unsurlar arasında yer almaktadır.

İcra performansında, eserlerin konusu oldukça önem arz etmektedir. Âşık icrasında, eserlerin konu bütünlüğünü bireysel ve toplumsal bellekten yararlanarak oluşturmaktadır. Bireysel ve toplumsal bellek, âşığın yaşamış olduğu sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik çevrede gelişim göstermiştir. İzleyici/dinleyicinin eğitim durumu, statüsü, yaş durumu konunun seçiminde etkin rol oynamaktadır. İzmir'de yaşamını sürdüren Karslı âşıkların çoğunluk olarak ilkokul mezunu, 40-60'lı yaşlar arasında doğulu bölgelerden göç eden insanlar karşısında geleneği icra etmektedirler.

Âşıkların toplumda yönlendirici, bilgilendirici, eğlendirici gibi üstlenmiş olduğu görevler, onların konu anlamında evrensel bir yapıya sahip olmalarını gerektirmiştir. Karslı âşıklar, bu konuda bir deryadır. Karslı âşıklar, konu çeşitliliğinde birçok konuda eser vermekle beraber çoğunluk olarak; tabiat sevgisi, maddi ve manevi aşk, karşılıksız sevgiye feryat, geçim derdi, memleket özlemi, memleketin güzellikleri, anne baba ve evlat sevgisi, savaş ve barış, bozulan dünya düzeni gibi konularda eser vermektedirler.

Karslı âşıkların eserlerinde, İzmir ve İzmir çevresinin sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik yapısının çok fazla yer bulamadığı görülmektedir. Oysaki Karslı âşıkların İzmir'de ikametgâh ediyor olması ve çoğunluk olarak İzmir'de yaşayan halka hitap ediyor olması, onların eserlerinde İzmir ve çevresine çokça yer vermesi gerektiğini

akla getirmektedir. Âşıkların, yaşadığı sosyal çevreyi iyi ve kötü özellikleriyle eserlerinde ilham kaynağı olarak kullanmaları yoğun olarak karşılaşılan bir durumdur. Ancak tez çalışmam sırasında görüşmüş olduğum âşıkların eserlerin bu durumla pek fazla karşılaşmamaktayız. Bu durumun sebeplerine bölümün sonlarına doğru açıklama getirilecektir.

Âşıkların eserlerinde ilk olarak çoğunluk sağlayan maddi aşktır. Kimi zaman sevgiliye güzel sözler sarf edilirken, kimi zamanda sevgiliye beddua da edilmektedir. Gelenek temsilcisi âşıkların hepsinden bu konuya dair örnek vermek mümkündür. Âşıkların eserlerinden birer kıta verilerek konu açıklanacaktır.

Sevgiliye beddua ve karşılıksız sevgiye intizar edilen eserlere örnekler:

Ne'deyim

(...)

Beni peşi sıra gezdiren ahu
Dizlerinde takat gözlerinde uyku
Ciğerinde nefes dudaklarında su
Hepsi zehr-i mara dönsün ne deyim

(...)

(Ali Rıza Ezgi)

İntizar

Kurusun gözünden, akmasın yaşın,
Strese giresin, Ağrısın başın,
Sızlasın ağzında, olanca dişin
Sevgime karşılık, vermezsün eğer,
(...)

(Nuri Demiroğlu)

Kadının Şerri

(...)

Leke sürmek olmaz bakılan yüze
Sürme çekilir mi görmeyen göze
Mahşerde gelirsek bir gün yüz yüze
Haksıza gösterebilirsin narı yarabbi

(...)

(Turgut Yılmaz)

Sevgiliye özlem ve sevgiliye kavuşamama, âşıkların eserlerinde sıkça rastlanan konulardan birisidir.

Üstünde

(...)

Felek kırmış kanadımı, nideyim.

Hasretlik çekerim, nasıl edeyim.

Celal Hoca der ki, yare gideyim.

Engeller dizilmiş, yollar üstünde.

(Celal Bulut)

C A N A N

(...)

Ömrüm sevdanın elinden, indi yarıya canan,

Gül gibi açılan rengim, döndü sarıya canan,

Cennetten seçip verseler, Güzellerin hepsini,

Saçın telini değişmem, Yüz bin huriye canan...

Âşıkların eserlerindeki bir diğer önemli konu da Türkiye'nin ve Kars'ın güzellikleri ve memleket özlemidir.

Ozanı Güzeldir Anadolu'nun

(...)

Birlik beraberlik, vatan teması,

Doğu Anadolu'nun temiz havası,

Cumhuriyettir onun, şekli şeması,

Düzeni güzeldir, Anadolu'nun...

(...)

(Celal Bulut)

Yaylalara

(...)

Gelin yavrusunu, bağlar kundağa,
Niyeti gitmektir, karşı dağlara,
Cennetten köşedir, gördüğün doğa,
Aşığı götürür, His yaylalara...

İpekoğlu içinde, hasretlik mi var,
Gitmedin kurbanım, etme ahu zar,
Dileğim sendedir, ey deli rüzgâr,
Eğer gider isen, Es yaylalara...

(Ensar İpek)

Âşıkların, en büyük sorunları ekonomik anlamda yaşadıkları geçim sıkıntısıdır. Geçim sıkıntısı, sadece âşıklar için değil yüzyıllar boyunca tüm insanlığın sıkıntısı olmuştur. Âşıkların Kars'tan İzmir'e göçlerinin ana sebebi de budur. Bu durum eserde çok sık karşılaşılan bir konudur.

Benim

(...)

Yaptığım sanatta karım yok diye
Zalimlerle bir pazarım yok diye
Kapımdı servetim varım yok diye
Yüzünü çevirir kardaşım benim

(...)

(Ali Rıza Ezgi)

Talih Bana Gülmedi

(...)

Sabrım bitti gözlerimden yaş geldi
Hayatın yolları çok yokuş geldi
Her nerye attımsa elim boş geldi
Bu sene de talih bana gülmedi

(...)

(İrfan Erdağı)

Toplumsal yapının sosyal yaşantısında, küreselleşme boyutunda yaşanan değişim ve bunun insanlar üzerindeki etkisi, toplumu bilgilendirici görev üstlenen âşıklar için önem arz etmektedir. Bozulan dünya düzeni olarak da ele alınan bu konu, Kars'tan İzmir'e göçen âşıkların dikkatini çekmiştir.

Gerçektir

Uzun giysi tarihlere karıştı
Etekler kısalmış bu bir gerçektir
Eski terbiyemiz eski töremiz
Toprağa basıldı bu bir gerçektir
(...)

(Ali Rıza Ezgi)

Divan

Aklım fikrim zayı oldu imlayı çözemedim
İki kardeş düşman olmuş davayı çözemedim
Çok güzel binalar yapan mimarlar geldi geçti
Şu cihanı var eyleyen ustayı çözemedim
(...)

(Turgut Yılmaz)

Âşıklık geleneği içerisinde, âşıklar toplumsal yapıda insanları bilgilendirici bir rol üstlenmişlerdir. Bu durum onları, konu bakımından Türkiye'de ve dünyada yaşanmış ve yaşanmakta olan savaş ve barış gibi olayları da konularının arasına almalarını gerektirmiştir. Savaş ve barış sadece yaşanan coğrafyayı değil tüm insanlığı ilgilendiren bir meseledir. Bu sebeple âşıkların da eserlerinde yer bulmuştur.

Savaşı Durdurun

İnsan hakları var diyen devletler
Irak'taki su savaşı durdurun
Ölmesin süt kokan körpe bebekler
Gözlerinden akan yası durdurun
(...)

(Ali Rıza Ezgi)

Çanakkale’de

Tarih bin dokuz yüz on beş yılında
 Bir destan yazıldı Çanakkale’de
 Yüz binlerce şehit verdik yolunda
 Çok kanlar süzüldü Çanakkale’de
 (...)

(İrfan Erdağı)

İzmir ve İzmir çevresi âşıkların çok fazla yer bulamamıştır. İzmir’in daha doğrusu Ege’nin yer aldığı bir esere örnek vermek gerekirse:

Ozanı Güzeldir Anadolu’nun

(...)
 Davul zurna sadır, onun çalgısı,
 Dağa düştü, atamızın gölgesi,
 Efelerin yeri, ege bölgesi,
 Kızanı güzeldir, Anadolu’nun...
 (...)

(Celal Bulut)

Karslı âşıkların eserlerinden örnekler vererek, eserlerindeki konu çeşitliliğine bakılmıştır. Eserlerde yer alan konular, onların doğup büyüdüğü Kars topraklarına olan özlemlerinin, almış oldukları ahlakın bir göstergesi niteliğindedir. Âşıkların geleneği halen icra ediyor olması, geleneğin işlevselliğini koruduğunun bir kanıtıdır. Karslı âşıkların İzmir’e göçü onları, geleneği icra etmelerini herhangi bir engel teşkil etmemiştir. Eserlerin konularında, Kars’ın coğrafi ve kültürel yapısı önemi korumuştur.

Karslı âşıkların eserlerinde, İzmir ve çevresinin yanı sıra Kars’ın yer alması, âşıklık geleneğinin performans ve işlevsel yapısını korumaktan kaynaklanmaktadır. Çünkü âşıkların hitap ettiği kitle çoğunluk olarak doğu bölgelerinden İzmir’e göçmüş olan insanlardan oluşmaktadır. Bu durum, âşıkların eserlerinde Kars’a bağlı bir yapıyı sürekli kılmıştır.

Âşıkların izleyici/dinleyici kitlesi, 20'li yaşlardan çok 40-60'lı yaşlardan oluşmaktadır. Âşıkların izleyici/dinleyici kitlesiyle aynı kültürel yapıda doğup büyümesi onları aynı toplumsal bellekte birleşmesini sağlamıştır. Âşıklık geleneğinin aynı performans yapısında sergilemenin altında yatan asıl neden aynı toplumsal belleğe sahip olmaktır. Bu sebeple, Karanlı âşıkların eserlerinin konu bütünlüğüne bakıldığında İzmir'e oranla Kars daha çok yer almıştır.

İzmir'de gurbette yaşayan insanlar için âşıklar, göçmenlerin gönüllerine tercüman olmuşlardır. Memleketlerinin güzelliklerini âşıkların ezgilerini dinleyerek hatırlamışlardır. Kuramsal anlamda yaşanan kültürel çeşitlilik onları memleketlerin uzaklaştıramamıştır.

3. KARS ÂŞIKLIK GELENEĞİNİN İZMİR'DE İCRASININ NEDENLERİ

3.1. Âşıkların İzmir'de Yaşıyor Olmasıyla İzmir'de Ortaya Çıkan Kars Âşıklık Geleneği

İzmir gibi kozmopolit bir yapıya sahip bir şehrin, sanayi ve ekonomide anlamında kendini geliştirmiş heterojen bir yapı sergilemesi sonucu, yurdun çeşitli yerlerinden yoğun bir şekilde göç almıştır. Yaşanan göçler içerisinde her meslek grubundan göç olduğu gibi âşıklar tarafından da İzmir'e göçler yapılmıştır. Âşıklar şu an İzmir'de yaşıyor olsalar da, çeşitli sebepler sonucunda İzmir'e yerleşmişlerdir. İzmir gelenek temsilcileri içerisinde ise memleketi İzmir olan, İzmir'de doğup büyümüş olan ve geleneği İzmir'de öğrenmiş olan hiçbir âşık bulunmamaktadır. Bağlamsal açıdan İzmir'de âşıklık geleneğinin görülmesini sağlayan gelenek temsilcileri, yoğun olarak Kars ve Erzurum'da yetişen âşıklardır.

Kars âşıklarını bir araya getiren ve onların geleneklerini sürdürmesine imkân ve destek sağlayan mekân ise "İzmir Âşık ve Ozanlar Derneği" olmuştur. Her daim türkülerini söylediklerini, atışmalarını yaptıkları, şiirlerini söyledikleri mekân burasıdır. Dernek, âşıkların her zaman icralarını gerçekleştirebileceği ortamı da sunmaktadır; çünkü derneğin, âşıkların aynı zamanda sosyo-kültürel hayatlarına tabi olması nedeniyle âşıklar yoğun olarak dernekte bulunmaktadırlar. Yani kalabalık bir ortam teşkil etmektedir.

Kars-Erzurum bölgesi, âşıklığın Türkiye coğrafyası dahilinde doğduğu ve geliştiği topraklardır. Bu bölgenin Azerbaycan, Kazakistan ve Türkmenistan gibi âşıklık geleneğini bugünde en iyi şekilde devam ettiren Türk topraklarının geçiş bölgesinde olması, geleneğin bu bölgede doğmasına en büyük sebep olmuştur. Tarihi, coğrafi ve kültürel yapısı gereği, Kars dış etkilere kapalı, Türkiye genelinde Batılılaşmanın etkilerinin en az yaşandığı yerlerden biri olmasıyla birlikte, âşıklık geleneğinin geçmişte ve bu gün de en çok rağbet gören yerlerinden biri olma özelliğini korumuştur ve korumaktadır. "Kars çevresi Dede Korkut coğrafyasının tam orta yerinde (Kırzioğlu,2000:40-41), Orta Asya ile Anadolu-Rumeli Türk kültürü coğrafyasının geçiş güzergahında bulunmaktadır. Bu itibarla, geçmişten

günümüze, doğudan batıya olan göçler sebebiyle Türk kültürüne ait unsurların daima canlı kaldığı ve yaşandığı bir alandır. Bu açıdan bakıldığında âşıklık geleneğinin de canlı biçimde yaşanması gayet doğaldır (Gökşen, 2011:151).”

Gelenek temsilcilerinin, İzmir’e gelmelerindeki en büyük sebeplerden birisini, geçim derdi oluşturmuştur. Geleneğin en çok ilgi gördüğü, saygı gösterildiği mekânlardan, İzmir gibi büyük bir şehre gelmek, geleneğin devamlılığı açısından tehlike oluşturabilmektedir. Gerek gelenek temsilcilerinden aldığımız, gerekse çeşitli kaynaklardan edindiğimiz bilgiler doğrultusunda, Kars topraklarının verimsiz olması, sanayinin gelişmemiş olması gibi sebeplerle Kars İstanbul, Ankara, İzmir, Adana gibi büyük şehirlere göç vermiştir. İzmir’e göçün sebeplerinin bir diğerini de mesleki açıdan yapılan tayin teşkil etmektedir.

Kars, bu günde âşıklık geleneği açısından önem arz etmektedir. Gelenek kuralları ve icra biçimleri eski biçimleriyle devamını sürdürmektedir. “Âşık bir yandan köy odalarında, düğünlerde, çeşitli dost meclislerinde sanatlarını icra ederken, öbür yandan şehir merkezindeki belli başlı kahveleri mekan tutmuşlar, buralarda kendilerini ilgi ile izleyen insanlarla beraber olmuşlardır (Düzgün:t.y.: 2).”

Âşıklık ve âşıklık geleneği dillerde dolandığı zaman akıllara ilk düşen icra ortamı, kahvehanelerdir. Kahvehaneler, aynı zamanda gelenek temsilcilerinin yetiştiği mekânlar olarak da kendilerini göstermektedir. Âşıkların buluştuğu, sazın tellerine vurarak dinleyenleri coşturduğu, sözleriyle yürekleri dağladıkları mekân kahvehanedir. Geçmişte kahvehane ve etrafında teşekkül eden âşıklık geleneği, bugün İzmir kapsamında daha çok Doğulu kişilerin bulunduğu kahvehanelerde rağbet görmektedir. Topluma ulaşma durumu olan, ulaşmak isteyen her unsur legal ya da illegal yollardan topluma ulaşma yollarına sahip durumdadır. Yeter ki, toplum ve unsur var olsun.

Kars geçmişten bugüne âşıklık geleneği icra yöntemlerinde birtakım değişikliklere tabii olmuşsa da gelenek, temel yapıda değişime uğramamıştır. İnsanların göç yoluyla taşıdıkları değerlerinin başında sözlü kültürleri gelmektedir. Âşıklık geleneğinin temelini de sözlü kültür oluşturması itibarıyla aşığın sözü, türküsü, manisi, hikâyesi vd. İzmir’e gelen değerlerdir.

Kars âşıklık geleneği icra usullerinde birtakım farklıklar görülmektedir. Özellikle aşığın icrasını ayakta teşhir etmesiyle alakalı olan bu durumun hikâyesi Âşık Ali Rıza Ezgi tarafından şu şekilde ifade edilmiştir: "Şimdi aşığın biri düğündedir. Ama sevdiğini göremiyor. Oturmuş bi sandalye koymuşlar, orda söylüyor. Millette ayakta, galabalık ya, sevdiğini göremiyor. Göremediği gibi bir formül düşünüyor. Ya ben ne yapayım ki, ya camdan göreyim ya kapıdan göreyim diye. Akşam uyurken gafasına geliyor, ben nasıl ayakta söylerim. Gece kalkıyor sazını deliyor, sazına bir ip geçiriyor. Bağlıyor sazı, geçiriyor. Diyor, ben sazı ayakta çalıp söylersem sevdiğimi göreceğim diyor. O ondan kalıyor (Ali Rıza Ezgi, 25.02.2012 tarihli görüşme)."

Âşıklık, havalar içerisinde hemen hepsine hakim olmayı gerektirmiş olsa da yörelerde icra edilen âşık havalarının bazıları ortak olmakla beraber bazılarında farklılıklarda görülmektedir. "Kars-Erzurum ve yöresi âşık havalarının belli başlıları şunlardır: Divani, güzelleme, tecnis, Kerem havaları, muhammes, satranç, nasihat, yanılma, taşlama, tekellüm, destan, deyiş, koçaklama, derbeder, hoş damak, zarıncı, civan öldüren, garibi, Sümmani, erdişgeraylı, cenkleme, yedekleme, şikeste, üç kollu, beg usulü, çakırdama, keşişoğludubeyt, zencirleme, dudakdeğmez, durnalar, semayi, Köroğlu, Köroğlu güzellemesi, Köroğlu koçaklaması, yar havası, maya, sarı yıldız ve Türkmani" ((Şenel 1991) Özarıslan, 2001b: 405))."

Kars ve yöresi âşıklık geleneğinde icra ortamları, geleneğin formel ve informel şekilde sürdüren yapıda kendini ifade etmiştir. Âşıklık geleneği icra ortamları içerisinde teşekkül etmiş yer ve mekânları Kars âşıklık geleneği içerisinde bugünde görmek mümkündür. Gelenek köy düğünlerinde, köy odalarında, âşık kahvelerinde, şahsa özel fasıllarda devam etmektedir. Bu tür ortamlar içerisinde âşıkların meclis adabını bilmesi ve ona uygun bir şekilde davranması da kurallar bünyesinde. Ancak Kars âşıkları, günümüz itibariyle âşık kahvehanelerine sahip değillerdir. "Bugün Kars âşıklığı, belirtilenler ışığında âşıklık sanatından ziyade âşıkların yaşam mücadelesine sahne olmaktadır. Dinleyici kitlesini kaybetmesi ve doğal icra ortamından uzaklaşan gelenek güçlü sesleri doğuramamaktadır. Geleneğin temel taşlarından "Çobanoğlu Kahvesi'nin kapanmasının ardından bu anlamda bir mekândan yoksun olan Kars, yıllar sonra UNESCO kapsamında

yürütülen projeler sonucunda geleneği sürdürme adına bir mekâna sahip olmuştur. Ancak mekân, fiziki konumunun kültür adına taşıyıcılık üstlenme noktasından uzaklığı, değişen şartların sadece "âşık kahvesi" olarak faaliyet gösterecek bir işletmeye ihtiyaç duymaması, toplumu sürükleyecek bir âşığın var olmaması gibi etmenlerle ilgi görmemiş, Murat Çobanoğlu âşıkları Koruma Derneği Başkanı, âşık Mahmut Karataş'ın yoğun uğraşlarına rağmen işlevsellik, kazanamamıştır. Devam eden süreçte de "Çobanoğlu Kahvesi"nin misyonunu taşıyamayacağı görünen mekân, sadece özel günlerde belirli bir saat diliminde taşınan dinleyicilere hitap etmektedir (Öncül, 2011:1122)."

Gelenek temsilcilerinden aldığımız ve Öncül'ün vermiş olduğu bilgiler ışığında Kars, günümüz itibariyle âşıklık geleneğinde eski ortamını kaybetmeye başlamış görünmektedir. Kahvehane, icra mekânı olarak eski önemini yitirmiştir. Ancak düğün ve köy odalarında gelenek eski işlevselliğini korumaktadır. Şu an İzmir'de görüşmüş olduğum gelenek temsilcileri, çeşitli vesilelerle memleketlerindeki düğün ve köy odalarına giderek geleneği en güzel şekilde icra etmektedirler.

Geleneğin düğün ve köy odalarında devamını sağlayan faktör ise dinleyicidir. Kars yöre halkının geleneğe oldukça bağlı olması, kulaklarının âşık havalarına aşına olması ve çocukluklarından itibaren âşıkları dinleyerek büyümeleri sebebiyle geleneğe en çok ilgi o birimden olmaktadır. Tek sorun ve en büyük sorun, bu bölgenin coğrafi bakımdan tarıma elverişsiz yapısı, sanayi anlamında gelişmemiş olması gibi sebeplerdir. İş imkânı oldukça sıkıntılı bir durumdur ki, bu sebeple de batı ağırlıklı göçlerde yoğun bir şekilde yaşanmaktadır. Âşık geçim derdine düşmüş, âşıklık yanına ona ekonomik anlamda rahat ettirecek işlere başvurmuştur. Yaşanan göçün sonucunda da Kars, âşıklar için yaşadıkları yer olmaktan çıkmış ve sadece memleket konuma gelmiştir. Göç verdiği bölgenin başında da İzmir kendini göstermiştir. Kars, geleneği icra etme çerçevesinde zayıflamalar göstermiş olsa da 15 Haziran 2012'de 7. düzenlenen Kars Âşıklar Bayramı, Kars âşıklarıyla beraber Türk Dünyası âşıklarını da bir araya getirmektedir. Üç gün süren âşıklar bayramı, o yıl içerisinde İran, Azerbaycan ve Gürcistan'dan gelen âşıklara da ev sahipliği yaparak etki alanını daha da geliştirmiştir. 22-24 Şubat 2013 tarihleri arasında yapılan "8. Uluslararası Kars Âşıklar Bayramı, 8 ülkeden 200'e yakın âşık katılımıyla gerçekleştirilmiştir.

Uluslararası bir mahiyet gösteren Kars Âşıklar Bayramı, geleneğin devamını sağlamada önceliğini korumaktadır.

3.2. İzmir Âşıklık Geleneğini Oluşturan Sosyo-Kültürel Şartlar ve İcra Ortamları

3.2.1. Âşıklar Tarafından İzmir'e Yapılan Göçler ve Geliş Sebepleri

İzmir'de âşıklık geleneğinin var olmasını sağlayan en önemli unsur göçtür. Yaşanan göç, toplumsal ve bireysel anlamda bir dönüm noktasını teşkil ettiği gibi, beraberinde bazı değişimlerin yaşanmasına sebep olmuştur. Bu değişim kimi zaman olumlu yönde olduğu gibi, kimi zamanda olumsuz yönde kendini göstermiştir.

Toplum içerisinde halk bilimsel yapıda yaşanan değişimlerin temelini, halkın oturduğu yerden kopması, yer değiştirmesi oluşturmaktadır. Göç, her ne kadar yer değiştirmeye bağlı bir hareketi temsil etmiş olsa da, temelindeki asıl sebep ekonomidir. Hayatı devam ettirmek için gerekli olan etken ekonomiye dayanmaktadır. Toplumsal gerçeklikte diğer etkenleri ikinci planda yer almaktadır. Kars âşıklık geleneği söz konusu olduğunda İzmir'e göçün ana sebebini ekonomi oluşturmaktadır. Göç veren birimin Kars olması dolayısıyla, sanayinin gelişmediği, tarım alanlarının sınırlı olduğu bir coğrafyayı içermektedir. Bunun dışında, devlete bağlı kurum ve kuruluşlarında Türkiye genelinde bir iş sahası oluşturması sebebiyle, yerli halk için yeterli iş imkânı teşkil etmemiştir.

Âşıklık geleneğinde yaşanan sayı ve değer kaybı, onların önceki dönem içerisinde sağladığı maddi geliri sağlayamamış ve bunun sonucunda âşıklar dışında halk da göçe mecbur kalmışlardır. Yıllar geçtikçe artan nüfusa iş imkânı sağlayamayan Kars, diğer doğu yerleşim birimleri gibi göç veren birimlerin başında yer almış ve almaktadır. Kars âşıklık geleneği temsilcisi âşıkların, İzmir'e gelmelerinin asıl sebebi olarak, âşıklığa devam etmenin yanı sıra farklı iş kollarına yönelmek olduğunu belirtmişlerdir. "Bu yerinden kopma hareketi, kişinin gelirinde, konutunda, toplum hayatında önemli gelişmeler doğurmuştur. Ama asıl büyük değişim bizce, yerinden, yöresinden kopan insanın psikolojisinde olmaktadır. İnsanların gelecekle

ilgili düşleri istekleri değiş(miştir). (...) 1960'lar ve sonrasında âşık şiiri, bize dinde, felsefede, politikada ve değer yargılarında yansıyan bu gelecek düşünüy incelemek için iyi bir örnek ver(mektedir)(Başgöz, 1986:182)." İzmir'de hayatını sürdüren âşıklar, yaşamış oldukları göçün sebeplerini şu şekilde ifade etmişlerdir:

Nuri Demiroğlu: İzmir'e 1976'da geldim. Göç sebemiz geçim sıkıntısı. Başka bir mesleğim yoktu. Sadece İzmir'de, İzmir'e geldikten sonra güvenliğe girdim. Özel güvenlik emekli oldum. Ve âşıklığı bu süre içerisinde yürütüyordum.

Celal Bulut: Şimdi benim öğrenim, eğitim ön lisans. Benim esas mesleğim öğretmenliktir. Ben 1990 da Samsundan İzmir'e tayin oldum. İzmir'de, burada Fırat ilköğretim okulu vardır, orda müdürlük yaptım 10 sene. Sonra 2000 yılında emekli oldum. Eğitim işi orda bitti, benim öğretmenliğimde bitti. Bu geleneği de zaten çok eskiden beri gençlik yıllarımda almıştım. Tabi bugüne kadar getirdik.

İrfan Erdağı: 1989-90. Geliş sebemiz, tabi ekonomi. Herkesin olduğu gibi bizim de ekonomi.

Ali Rıza Ezgi: İzmir'e 1974'te geldim. Geliş sebemiz işte. Biliyorsunuz bizim doğu halkının biraz geçim şartları. Benim babam, ben 11 yaşında rahmetlik oldu. İzmir'e tabi ki de yokluk sebebiyle geldik.

Ensar İpek: Benim asıl İzmir hayatım, 1984'te başlar. 1984'te buraya geldik. Bir müddet kaldıktan sonra tekrar memlekete döndük. Daha sonra tekrar İstanbul'da kaldık; 6,7 yıl bir hayatım devam etti. Tekrar dan İzmir'e geldim kendim bekarken. Daha sonra evlendikten sonra göçüp getirdik. Halende İzmir'de ikametgâh etmekteyim. İzmir'de olma sebemiz ilk önce ekonomik durum. Daha sonrasında yerleşmiş olduğumuz için iş sahibi olduk, daha doğrusu devlet memuru olduk, burada kalmak zorunda kaldık.

Turgut Yılmaz: İzmir'e 1969,70 yılları arasında geldik. Tabi ki geliş sebemiz, bizim memlekette bir kuraklık var. Yani kuraklık derken fazla tarlalarımız çayırlarımız olmadığından dolayı rençperlikle uğraşırdı babam. Tarlalarımız olmadığı için. Babamlar 7 kardeşmişler. Onlarda tabi kendi aralarında itilafı

olduğundan dolayı geçinemediklerinden dolayı herkes bir geçim kaynağı bulmak için, babam evlenince artık o köy bu köy derken en sonunda İzmir'e yerleştik.

Serdar Çelik: Biz İzmir'e, 97 yılında geldim. Babamın memur olması dolayısıyla taşındık. Ben bu derneğe 2000 yılında geldim.

Tez kapsamında görüşmüş olduğum âşıklar, İzmir'e geliş sebeplerinin temel nedeni olarak ekonomik sıkıntıyı göstermişlerdir. İzmir'i tercih etmelerinin nedeni ise, sanayi ve ekonomide gelişmiş bir yer olması itibarıyla iş imkânlarının çeşitlilik göstermesidir. "Kuraklık, iç savaş v.b. nedenlerle gerçekleştirilen kitlesel göçler, kitlelerin göç ettikleri coğrafyalarda oluşturdukları kültürel ürün ve olguları yeni coğrafyalara taşımlarında başlıca etken olmuştur (Yakıcı, 2009:3)." Kars "bölge(sinin) özellikle tarihi, demografik ve coğrafi konumunun yıllar boyunca geleneğin yaşaması ve yaşatılmasında temel olan anlatıcı, dinleyici ilişkisinin varlığına olanak tanınması, bu söylemin gelenekselleşmesine neden olmuştur. "Çukurova, Toroslar, İç Anadolu ve Doğu Karadeniz bölgelerindeki âşıkların ve âşık tarzına ait ürünlerin inkâr edilemez konumlarına karşın, Erzurum-Kars bölgesinin geleneğin sürdürülmesi adına çok boyutlu yapısı, geleneğin taşıyıcılığını üstlenmesine dolayısıyla âşık edebiyatına dair konularda ağırlık merkezi olmasına olanak tanınmıştır. (Öncül, 2011:1118)."

"Buldukları coğrafyadan başka coğrafyalara göç eden toplulukların beraberinde taşıdıkları hazinelerin başında sözlü kültür ürünleri gelmektedir. Çünkü bu ürünler kişilerin dillerinin oluşturduğu hafızalarda taşındığı için göç sırasında ayrı bir zahmet ve külfete yol açmamaktadır. Göçler yoluyla yeni coğrafyalara taşınan bu sözlü kültür ürünlerinin başında masal, efsane, hikâye ve destan gelmektedir.(Yakıcı, 2009:3)."

Âşıklık geleneğinin yaşadığı hemen her yerde konuyla ilgili temel sorun, geleneğin yaşatıcısı konumunda bulunan kişilerin yaşadığı sosyal ve ekonomik problemlerdir. Konuya ilişkin pek çok yetkili ve uzman kişinin çözüm önerileri bulunmasına karşın geleneğin taşıyıcıları açısından sorun henüz çözümlenebilmiş değildir. (Öncül,2011:1118)."

Yeni kültürleşme ve toprağa bağlı ekonomiden sanayi toplumuna geçiş sürecinde yöre insanının değişim ve gelişim karşısında sosyo-ekonomik konumu da değişmiştir. Bu hızlı değişim ve gelişim geniş bir zaman boyutunda olmadığı için yeni yaşama biçimi bir bocalama yaratmıştır. Büyük şehirlere göçler nedeniyle çeşitli kültürler taşınmıştır. Köy kültür çevresiyle şehir kültür çevresi iç içe yaşamaya başlamıştır. Farklı geleneklerin bir arada yaşaması halk kültürüne yeni bir boyut getirmiştir. (Artun, 1996:11) (Artun, 2009b:217)

“Âşık şiiri yeni ortamlara, yeni şartlara uyum göstermeye, gelenek dışı öğelerle beslenmeye başlamıştır. Son yıllardaki köyden kente göç olgusu âşıkların doğal ortamını da etkilemiştir. Şehir kültürüyle beslenmeye başlayan âşık şiiri de kaçınılmaz olarak değişime uğramıştır. Yeni bir olgu olarak ortaya çıkan şehirli âşık tipi, kentleşme sürecini yaşayan kesimler arasında şiir söylemeye başlamıştır; artık o ne köylü ne de kentleşme sürecini tamamlayamadığı için şehirlidir. Âşıkların şehirdeki bu yaşama biçimleri sanatlarını da etkilemiştir. Artık onların seslendikleri kitle eski çevreleri değildir. Yeni insan tipinin sanatçısı da farklı olacaktır. (Artun, 2009b:217).”

“Batı tarzı eğlence türü ile erken dönemlerde tanışan ve gazino kültürü ile eğlenmeye başlayan batı ve kıyı şehirlerinde âşıklık geleneği çok çabuk bitmiş ve yerini yeni eğlence türlerine terk etmiştir. Buna mukabil Erzurum ve Kars başta olmak üzere içkili gazino türünde eğlenme şeklinin yaygınlaşmadığı şehirlerde gelenek kendini her türlü olumsuz tesire rağmen yeniden düzenleyerek devam ettirmektedir. Geleneğin devam ettiği şehirlerde gece kulübü, pavyon, içkili gazino gibi eğlence mekânlarının yaygın olmaması bu düşünceyi destekleyici bir durumdur. (Özarlan, 2001a:349).”

3.2.2. Geleneksel İcra Ortamında Seyirci/Dinleyici Kitle

Kültürel unsurların ortaya çıkmasında ve sürekliliğinde başrolü üstlenen seyirci/dinleyici kitle, kuşaklar arası kurmuş olduğu bağlantıya paralel olarak kültürel unsurları gelenek noktasına ulaştırmıştır. Seyirci/dinleyici kitesinin oluşturmuş olduğu toplumun istek, arzu, eğlence, bilgilendirilme v.b. ihtiyaçları sonucunda gelenek unsurları vücut bulmuştur. Bu gün toplum hayatında yer alan

her türlü kavram, toplumun isteklerine bağlı olarak şekillenmiş ve sürekliliğini sağlamıştır. Eğer ki, toplum o kavrama zaman içerisinde ihtiyaç duymazsa; kendisi oluşturmuş olduğu gibi yine kendisi ortadan kaldırılabilecek yetkisine sahiptir.

Âşıklık geleneği ise yine meydana gelmesinde etkili olan seyirci/dinleyici kitlesinin istek, arzu, eğlence, bilgilendirilme gibi ihtiyaçları sonucunda şekillenmiştir. Âşıklık geleneğinin temelinde yatan ozan/baksı, toplumun önde gelen kişisi, halk hekimi, büyücü, sözlerine kopuzla ahenk veren kişi gibi görevler yüklenirken, değişim doğrultusunda almış olduğu âşik adıyla da toplumda birtakım görevler üstlenmiştir. İzleyici/dinleyici odaklı olarak icrasını yapan âşik, izleyicisini/dinleyicisini bilgilendirme, güldürme, eğlendirme, duygu ve düşüncelerine tercüman olma gibi görevler üstlenmiştir. Bu demektir ki; âşıklık geleneğinde anlatıcı-izleyici/dinleyici eksenli bir alış veriş söz konusudur.

Performans teorisinde, âşik; izleyici/dinleyiciden aldığı ışık, görmüş olduğu ilgi, tutum ve algısı sonucunda icrasını şekillendirmekte ve konusunu seçmektedir. İzleyici/dinleyicinin tüm hal ve hareketleri âşik üzerinde etkili olmaktadır. "Sözlü edebiyat bir çeşitlenmeler edebiyatıdır. Bu edebiyatı dinleyiciye sunan yaratıcı-anlatıcı, her sunuşta, anlatışa irili ufaklı değişimler sokar. Bu nedenle sözlü edebiyat sayısız çeşitlenmelerle yayılır. Bu çeşitlenmelerde dinleyicinin katkısı olduğu da bilinmektedir (Başgöz, 1986:49)." İzleyici/dinleyici aşığa hitaplarıyla, bahşişleriyle, davranışlarıyla aşığı coşturabildiği gibi, kimi zamanda âşik üzerinde olumsuz etkiye de sebep olabilmektedir. Aşığın sürekliliğini yani işlevselliğini koruyabilmesi için yine izleyici/dinleyiciden görmüş olduğu arz/talep önem içermektedir. "Alman araştırmacı Wehrli, dinleyicisiz bir "geleneksel halk hikayesi" düşünmenin mümkün olmadığını söylemektedir(Başgöz, 1986:38)." Gelenek temsilcilerinden Celal Bulut ise bu durumu, "âşik bir bülbüldür, meclisi güldür. (Celal Bulut, 25.02.2012 tarihli görüşme) sözleriyle özetlemiştir.

Kars âşıklık geleneği, İzmir'de daha önce görmüş olduğu ilgi ve alakayı tam anlamıyla sahip olmasa da, doğmuş ve gelişmiş olduğu topraklarda görmüş olduğu ilgi ve alaka sonucunda geleneği bu günlere getirebilmiştir. "Bölgenin özellikle tarihi, demografik ve coğrafi konumunun yıllar boyunca geleneğin yaşaması ve yaşatılmasında temel olan anlatıcı dinleyici ilişkisinin varlığına olanak

tanıması, bu söylemin gelenekselleşmesine neden olmuştur. Çukurova, Toroslar, İç Anadolu ve Doğu Karadeniz bölgelerindeki âşıkların ve âşık tarzına ait ürünlerin inkâr edilemez konumlarına karşın, Erzurum-Kars bölgesinin geleneğin sürdürülmesi adına çok boyutlu yapısı, geleneğin taşıyıcılığını üstlenmesine dolayısıyla âşık edebiyatına dair konularda ağırlık merkezi olmasına olanak tanımıştır. (Öncül, 2011:1118)."

Âşıkların yaşamış olduğu geçim sıkıntısı, onları âşıklık geleneğinin yaşamış ve yaşatılmaya devam edildiği ve izleyici/dinleyici tarafından kendilerine ihtiyaç duyulan bu topraklardan İzmir'e göçüne sebep olmuştur. İzmir'de kendilerine icra ortamını sağlayacak olan izleyici/dinleyici kitlesini yine İzmir'e kendilerinden önce ya da sonra göç etmiş olan hemşerileri sağlamaktadır. Bunun sonucunda ise âşıkların icralarını sergiledikleri mekânları, doğu vilayetlerinden göç etmiş insanların oturduğu mahalle, biraraya geldikleri kahveler ve kurdukları dernekler(Ali Rıza Ezgi, İrfan Erdağı, Turgut Yılmaz, 25.02.2012 tarihli görüşme)oluşturmaktadır." İlerleyen bölümlerde icra mekânlarına ayrıntılı bir şekilde değinilmekle beraber burada önem arz eden konu, icra ortamlarındaki izleyici/dinleyici kitlesidir.

Anlatıcı yani âşıkla izleyici/dinleyici arasındaki karşılıklı iletişimde, tarafların birbirlerinden bekledikleri birtakım davranışlar söz konusudur. İlim, irfan sahibi olarak geniş bilgi ve tecrübesiyle başta yer alan âşık, izleyici/dinleyicisinden ilk olarak saygı görmek ve sessiz bir şekilde dinlenilmek istemektedir. Çünkü "Hangi edebi geleneğe olursa olsun yaratılan eserlerin yaratıcıları tarafından eserlerinin yüklenilmesini istedikleri fonksiyon veya fonksiyonlar vardır. Bir başka ifadeyle anlatan kullandığı geleneksel anlatımı ile iletişim kurduğu dinleyiciye vermek istediği mesaj veya dinleyicide oluşturmak yahut uyandırmak istediği duygu ve düşünceler söz konusudur (Çobanoğlu,2000:90)."

Âşık icrası sırasında izleyici/dinleyiciye belki de hiç duymadığı güncel konular hakkında bilgi verecek, onların duygu ve düşüncelerine tercüman olacak, arada kişilere dokundurmalarda bulunacak ve bunları yaparken de sazı ve sözüyle icrasına renk katacaktır. Bunun yanında âşık, jest ve mimiklerle destekleyeceği icrasında vermek istediği mesajın, izleyici/dinleyici tarafından anlaşılmasını

istemektedir. "İcrası sırasında aşığın dikkatini dağıtacak davranışlarda bulunan kişiler, âşık tarafından kimi zaman uyarılmaktadır. Ancak izleyici/ dinleyici her ne kadar uyarılmış olsa da, "yanan ateşe su serpilmiş olunmaktadır (Turgut Yılmaz, 25.02.2012 tarihli görüşme)."

Belirli kurallar ve amaçlar doğrultusunda bir araya gelen âşık ve izleyici/dinleyici, aşığın izleyici/dinleyiciye yapmış olduğu hitapla icraya giriş yapmaktadır. Karşılıklı bir iletişimin yaşandığı icrada, başlangıç olarak aşığın izleyici/dinleyiciye hitabı ve icranın devamında izleyici/dinleyicinin aşığa olan hitapları, icranın gidişatını etkilemektedir. Hitaplar hem aşığın hem de izleyici/dinleyicinin performansını etkiler niteliktedir. Âşık hitabıyla, izleyici/dinleyicinin hepsine eşit mesafede yaklaşmalı ve onları coşturarak icraya hazırlamalıdır. İzleyici/dinleyici ise icranın devamı sırasında aşığa söylemiş olduğu hitaplarıyla aşığın icrasının kendisini izleyenler tarafından beğenildiğini ifade ederek; aşığın performansını daha da yükseltmektedirler.

Aşığın izleyici/dinleyiciye olan hitapları genel anlamda aynı olmakla beraber çeşitlilik de göstermektedir. XVI. yüzyılda âşıklık geleneğinin kahvehanelerde icra ortamı bulmasıyla, izleyici/dinleyici kitlesinde de heterojen bir yapı oluşmuştur. Statü bakımından farklı mesleklerden, farklı din ve ırktan, eğitilmiş ya da hiç okuma yazma bilmeyen izleyici/dinleyici kitlesi, aşığın hitap sözcüğü seçmesinde en önemli etkeni teşkil etmektedir. Âşık kendisini dinleyenlere özel bir şekilde hitap etmelidir ki, hiçbir izleyici/dinleyicisini küstürmemeli; onların kendisi tarafından hepsinin değerli olduğunu ifade etmiş olmalıdır.

Âşıkların hitaplarında farklılıklar yaşansa da genel anlamda hepsinin ortak bir hitabı bulunmaktadır. "Daha çok izleyici/dinleyicisine 'siz, dostlar, hemşerilerimiz' gibi hitaplarda bulunmaktadır. Bunların dışında 'bey efendiler, can dostlar, canım hemşerilerim, arkadaşlar, sen' gibi hitap sözcükleri kullanılmaktadır (Kaynak kişilerimle yapılan 25.02.2012 tarihli görüşme)." Ayrıca bunların dışında katılmış oldukları etkinliklerde izleyici/dinleyicinin mezhep farklılıklarında hitap sözcüğünü de değiştirebilmektedirler. Örneğin, Alevi kesiminin bulunduğu icrada hitap olarak 'yaren, dost' gibi sözcükler kullanabilmektedirler. (Ensar ipek, 25.02.2012 tarihli görüşme)."

Aşığın izleyici/dinleyiciye olan hitabının icranın sürekliliği ve karşılıklı iletişim açısından önemli olduğunu belirtmiştik. Olumsuz bir hitap karşısında izleyici/dinleyicinin de tutumu çok daha farklı olabilmektedir. Âşıklardan Turgut Yılmaz bu durumu şu şekilde ifade etmiştir: " Yani başta "hey vatandaş" diyebilsek o zaman bizi taşlarlar. Taşa tutarlar." (Turgut Yılmaz, 25.02.2012 tarihli görüşme)."

Hitabın sonrasında icrada önemli olan bir diğer unsur da konu ve makam seçimidir. İzleyici/dinleyici kitlesinin yapısı göz önünde bulundurularak seçilen konu ve makam, âşık tarafından izleyici/dinleyiciye verilmek istenilen duygu ve düşüncenin anlaşılmasına; aynı zamanda da izleyici/dinleyicinin eğlenme, bilgilendirilme, hüzünlenme gibi ihtiyaçlarının karşılanmasına imkan sağlamaktadır. Âşıklar icraları sırasındaki konu bütünlüğünü "toplumda görmesini istedikleri iş veya uyandırmak istedikleri duygu ve düşüncelere uygun düşen söz konusu kalıplaşmış temayüller, anlatım tutumları veya edalara göre oluşturmaktadırlar (Çobanoğlu. 2000:91)."

İzleyici/dinleyici kitlesinin eğitim ve yaş durumu da konu ve makam seçiminde önemlidir. "Yaşlı kişilere hikâye anlatan âşıklar genellikle din konularını işleyen, öğüt ve nasihat veren türkülerini yeğliyorlar. Gençlere hikaye anlatıldığı zaman ise, daha çok aşk ve sevgi şiirleri seçiliyor (Başgöz, 1986:60)." Aşığı dinleyenler, kimi zaman genç nüfus, üniversite öğrencilerinden ya da yaşlı nüfustan oluşabilirken aynı zamanda ramazan ayında heterojen bir yapıda da oluşabilmektedir. Aşığın bir meclise girdiğinde, o meclise kendini anlatabilmesini ve o meclis tarafından anlaşılabilmesini eğitilmiş bir aşığın görevi sayan Ali Rıza Ezgi; izleyici/dinleyiciye bağlı divan seçimini şu şekilde ifade etmiştir:

Y"ani bir âşık af edersiniz at gözlüğüyle bakmasın. Yani bakamaz. Çünkü neden; geniş bir çerçevede bakması lazım. Ha şimdi ben kalıp orda diyelim ki; divan söylerim. Mereke divanı anlamaz, Osmanlı divanı anlamaz, Yelli divanı anlamaz, Şur divanı anlamaz. Ben şimdi kalkıp orda, ben eğer onu söylersem, tabili ben ona bişey veremem. Ama ben kalkıp orda, öz Türkçe bir divan okusam. Mesela Kasapoğlu gibi;

Aziz Allah'ı seversen
Hasmayar yarama hekim.

Mesela, onu tabi ki anlar. Genç delikanlı anlar. Ama ben kalkıp orda Arapça, Farsça, İmranca gence anlatsam...

Ey Rebbim bu dünyadan emerdi şah eyleme
Merdi gözünden sanıp, gönülden yad eyleme
Bunu her insan her genç anlayamaz.

(Ali Rıza Ezgi, 25.02.2012 tarihli görüşme)."

Aşığın sermayesi insandır, halktır. Bu sebeple aşığın; izleyici/dinleyicinin yaşına, statüsüne, eğitim durumuna, kültürüne bağlı olarak seçmiş olduğu konu ve makam; izleyici/dinleyicinin ruhsal durumuna bağlı olarak isteklerine göre de değişebilmektedir. İzleyici/dinleyici ruhsal durumunun altında yatan gülme, eğlenme, ağlama ya da bilgilendirilme gibi ihtiyaçlarına bağlı olarak âşıktan; divan, hikaye, türkü, ağıt, atışma gibi icralar isteyebilmektedir. Âşık Celal Bulut, izleyici/dinleyiciye bağlı icrayı kendi başından geçen bir olayla şu sözlerle anlatmaktadır:

"Şimdi biz türküleri okurken gençlerle yaşlılar arasında fark oluyor. Kahvede çalarken gençler bir bakarsın günümüzde radyoda televizyonda medyada belli bir türkü hep çalıyor. Sevilmiş. Gençler hep o türküyü ister. Biz de mecbur kalıyoruz. Çünkü istek yerine geliyor ya. Radyodaki veya televizyonda söylenen o türküyü biz âşıklarda alıp icra etmek zorunda kalıyoruz. Ve o türkü biz söyledikçe, işte o genç isteği yerine gelmiş oluyor. Ama bizim yaşımızdaki eski insanlar, daha yaşlı insanlar, 40, 50 60 yaşındaki insanlar, sadece aşığın makamını, onu zamanında duymuş ya, onun çaldığı makam ona yetiyor. (Celal Bulut, 25.02.2012 tarihli görüşme)."

Tamamen izleyici/dinleyicinin memnuniyetine bağlı yapılan icrada, izleyici/dinleyici tarafından sunulan istek tür ve konular, aşığa farklı biçimlerde ulaştırılmaktadır. "Dinleyici istekleri ya bir kâğıda yazılarak aşığa ulaştırılır yahut "filan türküyü istiyorum" biçiminde yüksek sesle ifade edilir. Bazen de müşteri, kahvede çay dağıtan garsona isteğini bildirir, o da aşığın kulağına sessizce söyler. İsteklerin yerine getirilmesi sırasında uyulması gereken önemli kurallardan biri de aşığa

bahşış verilmesidir. Bahşış olarak verilen para, sazın uç kısmında bulunan ipliğin arasına sıkıştırılır. Program sonuna kadar para orada asılı durur. Başka bahşışler verilirken yine oraya eklenir. Çok sık olmamakla birlikte paranın aşığın eline verildiği veya cebine konulduğu durumlarda söz konusudur. Bu bahşışler aşığın sevilerek izlendiği manasına gelir ve bu âşık açısından bir teşvik unsuru halini alır. Aşığın motivasyonu açısından son derece yararlıdır. Bu motivasyonu sağlamak üzere bazen de aşığa hitaben "çok yaşa", "sağol", "varol" gibi sözler söylenir. (Düzgün, t.y.)."

İzleyici/dinleyicinin memnuniyetinin ifadesi olan bahşış, İzmir gibi âşıklık geleneğine çok da aşına olmayan bir toplum yapısına sahip olması sebebiyle pek bilinmemektedir. Âşıklık geleneğini âşık Veysel gibi uluslararası bir üne sahip âşıklarla aşına olan İzmir halkı için, aşığa bahşış verilmesi bilinmesi daha zor bir süreci ifade etmektedir. Ancak İzmir'in doğu illerden gelen insanların yoğun olarak yaşadığı Bayraklı, hem âşıklık geleneğine hem de aşığa verilen bahşışe alışkın bir toplumdur. Bayraklı'da yaşayan Ali Rıza Ezgi, orada Ramazan ayı içerisinde bir ay boyunca yapmış olduğu icra sonucunda, izleyici/dinleyicinin saza para taktığını ifade etmiştir. (Ali Rıza Ezgi, 25.02.2012 tarihli görüşme)." Bahşış, geçim sıkıntısı çeken âşıklar için bir maaş, dertlerine dermandır. Bu sayede evlerine ekmek götürebilecekler, ailelerine bakabileceklerdir.

Toplum hayatında kullanılan ya da ihtiyaç duyulan hiçbir şey statik bir yapıya sahip değildir. Dünya sürekli bir değişim yaşarken, insanoğlunun ihtiyaçları sonucunda meydana gelen kültürel unsurların da dinamizmin akışına kapılmamaları imkânsızdır. Âşıklık geleneğinin izleyici/dinleyici kitlesi, değişim döngüsünün temelinde yer almaktadır. Bu değişim izleyici/dinleyici kitlesinin eğlenme, bilgilenme, hoşça vakit geçirme gibi ihtiyaçlarına farklı alanlarda cevap bulmasına sebep olabildiği gibi, âşıklar tarafından gelenekte birtakım değişiklikler yapmasına sebep olmuştur. "Dinleyici soruları, beğenmeleri ve irdelemeleri ile geleneksele boyuna katkılar yapar. Onu yenilenmeye iter. Sözlü edebiyatı yalnız metni değil bu sacayağından kurulu bir bütün sayınca toplum değişimi orda yansımamış olmaz. Bu yansıma her anlatış-söyleyişte ya söz ve yapıda ya anlatıcının eklediği ve düşürdüğü kısımlarda, ya dinleyicinin kuruşunda, cinsinde ya da türün işlevinde ille görülecektir (Başgöz, 1986:181)." Yüzyıllar öncesinde sözlü kültürün hâkim olduğu

bir dönem ve coğrafyada hayat bulan âşıklık geleneği, kültürel icra ortamlarında yaşanan değişimlerle kimi zaman unutulmuş kimi zaman çok fazla rağbet görmemiştir. Yazılı kültüre geçilmesiyle, izleyici/dinleyici kitlesi kitap, dergiyle tanışmış; elektronik kültür ortamlarıyla da plaklardan başlayan değişim radyo, kaset, televizyon gibi ürünlerle devam etmiştir. Bu değişimlere ayak uydurabilmek için âşık, kimi zaman destan satmış, kimi zaman plak, kaset, cd çıkartmış, kimi zaman da radyo ve televizyon programlarıyla sesini duyurmaya çalışmıştır. Bu değişimler âşıklık geleneği yeni boyuta geçmesini sağlamıştır.

Toplum hayatında yaşanan değişimler sonraki bölümlerde ayrıntılı bir şekilde ele alınacaktır. Ancak bu değişimler dinamik bir yapıya sahip olan izleyici/dinleyiciyi ve âşıklık geleneğinin de etkilenmesine sebep teşkil etmiştir. "Kültürün en önemli özelliği, dıştan gelen baskın unsurlar karşısında değişkenliğidir. Bu sayede asli unsurunu korumakla birlikte, zaman ve mekâna göre uyarlanmaktadır. Bu durum bilinçli, bir başka ifade ile kasti bir müdahale ile değil, kendiliğinden olur. Böylece kültürler kendilerini yenileyerek devam etme imkânı bulurlar. Aksi takdirde, her gün biraz daha gelişen ve değişen dünyada insanların maddi ve manevi ihtiyaçlarına cevap vererek, bir toplumun bütün bireylerinde benzer duygu, düşünce ve davranışlar meydana getirebilmek mümkün değildir (Gökşen, 2011:159)." İzmir gibi kültür ve turizm bakımından zengin, her türlü eğlence ortamına ve kültürel ortama sahip, kozmopolit bir şehrin izleyici/dinleyici kitlesi de değişim merkezinde yer almaktadır.

Bu değişimlerin sonucu olarak, aşığa olan ilgide de azalma görülmektedir. Kars'ta âşıklık geleneğinin içinde yetişen yeni nesil, İzmir'de yoktur. Kars, Türkiye coğrafyasında gelenek adına önemli bir yer olmakla birlikte, orada da geleneğe yoğun bir ilgi yoktur. Yine de âşıklık geleneği bilinmekte ve değer görülmektedir. Ancak, toplumun uzun kış gecelerinde vakit geçirip eğlenmelerini sağlayacak farklı alternatifler bulunmaktadır. İzmir'de âşıklık geleneğine ilgi gösteren kesim, yoğun olarak belli bir yaş seviyesine ulaşmış, 40'lı, 60'lı yaşlardaki kişiler, memleketleri doğu vilayetleri olan kişiler ve akademik çevre tarafından rağbet görmektedir. Bu durum kuşaklar arası farklılıkları oluşturmaktadır. Yeni nesli belleğine bakıldığında geleneğe dair yaşanmışlıklar ya hiç yoktur ya da çok azdır.

Âşıklık geleneği, geçmişte toplumda üstlenmiş olduğu görevler bakımından, toplumsal belleğin ana damarlarından birisini oluşturmaktadır. Bellekler ilk başta bireysel bir işleve sahipken, bir araya geldiklerinde toplumsal belleği meydana getirmektedirler. Herkesin kullandığı, faydalandığı, zamanı geldiğinde ihtiyaç duyulan bellek toplumsal bellektir. Toplumunu oluşturan bireylerin, kuşaklar arası farklılıklarından dolayı aynı toplumsal dünyada yaşamadıkları göz önünde bulundurulursa toplumsal belleklerde değişiklikler yaşanmasına neden olmuştur. Kuşaklar arasında gerek konuşmalarında gerekse eğlence kültüründe farklı algıların oluştuğu görülmektedir.

Yeni neslin belleğinde sadece "türkü, divan, atışma, fasıl v.b." yoktur. Onların belleğinde bunların dışında "caz, rock, pop, yabancı müzik, sinema, tiyatro, opera, çeşitli konularda kitap ve dergiler" gibi popüler kültürün elemanları da yer almaktadır. Yani seçim imkânları oldukça fazladır. Âşıklık geleneği yok olmamıştır. Alternatiflerin çok olması sonucunda izleyici/dinleyicide ilgi azalmıştır.

İzmir'de ikametgâh eden âşıklar geleneğinin yok olmaması için diğer âşıklar gibi yoğun bir çaba sarf etmektedirler. Ancak onlar da geleneğinin bir gün yok olacağı inancındadırlar. Âşıkların çoğunda yaşanmış ve yaşanmakta olan geçim sıkıntısı, onların geleneği sürdürmede zorlanmasına sebep oluşturmuştur. Geçmişe oranla eski ilgi görmeyen âşıklar, sadece âşıklık yaparak geleneği sürdürmekten de geçimlerini sağlayamamaktadırlar. Çoğu farklı alanlarda iş sahibi olmuşlardır. Geleneğinin yok olmamasına adına oluşturdukları İzmir Âşıklar ve Ozanlar Derneği, onları bir çatı altında tutmaktadır. Âşıklara ulaşmak isteyenler burada âşıklara kolayca ulaşabilmektedirler. İzmir'de yaşayan âşıklar ise, izleyici/dinleyici tarafından rağbet görmeye devam ettikleri, bazı kahve ve derneklerde, şenliklerde, âşık bayramlarında geleneği sürdürmeye devam etmektedirler.

3.3.3. İzmir Âşıklar ve Ozanlar Derneği

İzmir Âşıklar ve Ozanlar Derneği, 1984 yılında kurulmuştur. Derneğin ilk kurucularının adlarını öğrenememekle birlikte, edindiğimiz bilgiye göre o dönemler içerisinde yer alan âşıklar ve ozanların kurmuş olduklarını öğrendik. Derneğin şu anki başkanlığını, emekli öğretmen olan Âşık Celal Bulut (Hoca) yürütmektedir.

2000 yılına kadar derneğin başkanlığını dernek kurucuları sürdürmüştür. 2000 yılında Celal Hoca'nın derneğe katılımıyla, oy birliğiyle dernek başkanı Celal Hoca seçilmiştir. Derleme tarihim (25.02.2012) itibariyle derneğe üye kişi sayısı 85'tir. Bunlar arasında 20 kişi âşık¹ iken, geri kalan bölümünü mahalli sanatçılar ve şairler oluşturmaktadır. (Celal Bulut, 25.02.2012 tarihli görüşme)

1950'li yıllarda Türkiye'de yaşanan iç ve dış göçlerden İzmir'de nasibini almıştır. Göçler çoğunlukla; Erzurum, Kars, Tokat, Sivas gibi doğu vilayetlerinden gelmiştir. Özellikle 70'li ve 80'li yıllarda yaşanan göçleri iç göçler oluşturmaktadır. Derneğin 1984 yılında kurulumuna kadar dağınık bir halde bulunan âşıklar, derneğin kurulmasıyla bir araya gelmişlerdir. Âşıklar İzmir'de dağılmamak, geleneği devam ettirmek için çeşitli dernek ve kahveler kurmuşlardır. Bunların bir kısmı uzun soluklu olmamakla birlikte, bir kısmı halen devam etmektedir. Kaynak kişilerim olan âşıkların çoğunun İzmir'e göçü 70'li, 80'li yılların içerisinde yaşanmıştır. İzmir'e göçün ardından kısa bir süre sonra âşıklarımız derneğe üye olmuşlardır.

Derlemem sırasında gözlemlediğim kadarıyla İzmir'de yaşayan âşıklar için dernek, geleneği sürdürmede en önemli mekânlarını oluşturmaktadır. Dernek âşıklar için; kimi zaman âşık kahvesi, kimi zaman yeni âşıklarla tanıştıkları bir mekân, kimi zaman da bir okul olmuştur. Âşıkların bir çatı altında toplanmasına sağlayan bu yer, âşıkların geleneğe dair gelişiminde çok önemli işlevler üstlenmiştir. Derneğe üye olan âşıklar, çiraklıktan ustalığa dernekte geçmişlerdir. Geleneğe dair icra usulleri, makamları, tür ve şekilleri, meclis adabını burada öğrenmişlerdir.

Dernek, âşıkların geleneği öğrenme ve sürdürme açısından oldukça işlevsel bir yapıya sahiptir. Geleneğe tam anlamıyla hakim olmayan ya da bilmeyen âşıklar; burada, geleneği usta âşiklerden öğrenmişlerdir. Dernekte yapmış oldukları icralar ise âşıkların meclis önünde çıkmadan pratik yapmalarına imkân sağlamıştır. Âşıklar arasından, Serdar Çelik, Nuri Demiroğlu, Ensar İpek, Turgut Yılmaz gibi

¹İzmir Âşıklar ve Ozanlar Derneği'ne Üye Âşıklar Listesi: Âşık Adem DEMİR (Ardahan), Âşık Ali Rıza EZGİ (Kars-Çıldır), Âşık Ayhan ARSLAN (Çıldır), Âşık Bedri SİNAN (Kars), Âşık Celal BULUT (Kars-Kağızman), Âşık Ensar İPEK (Kars-Göle), Âşık Fırgani KOLUÇOLAK (Kars), Âşık Fırgani UYGUR (Kars), Âşık İrfan ERDAĞI (Kars-Arpaçay), Âşık Mansur ALYANSOĞLU (Kars), Âşık Mehmet DİVANOĞLU (Kars), Âşık Murat OZANOĞLU (Ardahan), Âşık Nevruz Ali ÇİÇEK (Kars-Çıldır), Âşık Nihat KOÇAK (Kars-Sarıkamış), Âşık Nuri DEMİROĞLU (Kars-Çıldır), Âşık Nuri DEMİROĞLU (Muş-Bulanık), Âşık Savaş MERCAN (Kars), Âşık Serdar ÇELİK (Kars), Âşık Turgut YILMAZ (Kars-Serik), Âşık Turgut YILMAZ (Kars)

âşıklarımız âşıklık geleneğine dernekte hakim olmuşlardır. (Serdar Çelik, Ensar İpek, Nuri Demiroğlu, Turgut Yılmaz, 25.02.2012 tarihli görüşme).”

İzmir Âşıklar ve Ozanlar Derneği'nin âşıkları bir arada tutması, âşıklar arasında iletişimi güçlendirmiş ve birlik beraberliği arttırmıştır. Geleneği sürdürmede icra mekânı bulma gibi sorunlar yaşayan âşıklar için dernek, icra mekânı olmuştur. Âşıklar burada kimi zaman bireysel icralarını sergilemişler, kimi zaman atışmalarda bulunmuşlar kimi zaman da fasıllar yapmışlardır. Dernek, âşıklık geleneğinin işlevselliğini koruyarak değişim ve gelişime ayak uydurmasına destek olmuş; geleneği yeni nesle aktarma gibi bir sorumluluk üstlenmiştir. Âşıklar birbirlerinin eksiklerini, hatalarını söyleyerek onların geleneği dahi öğrenmelerini sağlamıştır. Bu demektir ki, dernek âşıkların geleneği icra etmedeki performansını yükselterek usta âşıkların yetişmesini sağlamaktadır.

Derneğin yaz, kış gün boyu açık olması; âşıkların huzurla icralarını yapacakları bir ortam oluşturmuştur. Aynı zamanda bu durum derneği, diğer âşık derneklerinden ayırarak daha işlevsel bir yapıya ulaştırmıştır. Ankara, İstanbul, Aydın, Bursa gibi yerlerde bulunan âşık derneklerine kıyasla çok işlevsel bir dokudadır. Âşıkların, icralarını irtical yapmaları, onları toplum tarafından daha çok rağbet görmelerine sebep olmuştur. Dernek sayesinde bir arada bulunarak çoğunluğu sağlayan âşıkların; festival, radyo ve televizyon programı gibi, âşıklar bayramı gibi günümüzün sosyal ortamlarında yer almalarını olanak tanımıştır. Bunun en büyük sebebi, dernek üyesi olmalarıyla, âşıklarla irtibata geçmenin daha kolay olmasıdır. Âşıklar arasındaki hemşeri psikolojisi ve aynı kaderi paylaşma duygusu, onların birbirlerine daha da bağlanmalarına sebep teşkil etmiştir. Ekonomik sıkıntı çeken bu âşıklar, ceplerindeki parayı paylaşacak kadar birbirlerine değer vermektedirler. " İzmir belediyesinin 2011 yılında, âşık Turgut Yılmaz'ın âşıklıkta 25. yılı olması dolayısıyla bir program düzenlemiştir. Bu program Yılmaz'ın ekonomisine önemli bir katkı sağlamıştır. Ancak âşığımız bu parayı, sadece kendisi harcamamış, arkadaşlarıyla paylaşmıştır (Turgut Yılmaz, 25.02.2012 tarihli görüşme)".

Zor şartlar altında geleneği sürdürmeye çalışan İzmir Âşıklar ve Ozanlar Derneği'ne üye âşıkların tek amacı; bu kültürü genç kuşaklara aktarmak ve örf ve adetlerimizin bu geleneğin içinde yürütülmesini sağlamaktır. Geleneğin devamı

için, gelenek temsilcileri ellerinden gelen gayreti göstermektedirler. Ancak görüşmüş olduğum âşıklar ve diğer tüm âşıklarda bu geleneğin tükenmesinden korkmaktadırlar. Onlara göre zaman öyle bir değişim içerisindedir ki, neredeyse bu kültür bitecektir. (Celal Bulut, 25.02.2012 tarihli görüşme)."

Bu kapsamda derneğin devamlılığı âşıklar için oldukça önem taşımaktadır. Ancak derneklerin önemli sorunlardan biri de, derneklerin kira sorunudur. İzmir Âşıklar ve Ozanlar Derneği de kiralarını ödemekte sorunlar yaşamaktadırlar. Derneğin binası oldukça eski bir yapıdır. Derneğin, böyle eski bir binada bulunmasının tek sebebi, kira sorunudur. Bu binanın kirasını ödemekte dahi sorun yaşayan âşıklar, daha yeni bir binaya derneği taşımaları neredeyse imkânsızdır. Dernek binasının kirasını, derneğin ihtiyaçlarını belediyelerden sağladıkları destekle ya da kimi zaman kendi ceplerinden karşılamaktadırlar. (Ali Rıza Ezgi, Celal Bulut, Turgut Yılmaz, 25.02.2012 tarihli görüşme)." İzmir'de ikametgâh eden âşıkların, geleneğin devamını sağlaması için, derneğin de devamlılığını sağlaması gerekmektedir. ki âşıklık geleneği yeni nesillere ulaşabilsin, kültür unutulmasın...

4. İZMİR ve İZMİR BELEDİYELERİNİN ÂŞIKLARA SUNDUĞU SOSYO-KÜLTÜREL ŞARTLAR ve İCRA MEKÂNLARI

"İzmir; toplam 4.005.459 nüfusuyla, Türkiye'nin İstanbul ve Ankara'dan sonra 3.büyük şehridir. İzmir Büyükşehir Belediyesi'ne bağlı 53 belediye mevcuttur(<http://www.izmir.bel.tr/>). İzmir'in büyük şehir olması, İzmir'de yaşayan halka, yaşamlarını kolaylaştıracak çeşitli imkânlar sunmaktadır. Bunların başında; sosyo-kültürel ortamlar, eğitim, sağlık, eğlence, iş gibi imkânlar gelmektedir. İzmir'in kültür ve turizm bakımından zengin bir yapıda olması ve ekonomi ve sanayideki güçlü yapısı, İzmir'e Türkiye'nin diğer il ve ilçelerinden yoğun bir göç yaşanmasına sebep teşkil etmektedir.

Ekonomik sıkıntılar sebebiyle, doğup büyüdükları topraklardan İzmir'e göç eden âşıklar için, İzmir'in âşıklara sunduğu ilk önemli imkân iştir. Âşıklık geleneğine eskiye oranla azalan ilgi, âşıkların büyük oranda geçim sıkıntısı yaşamalarına sebep olmuştur ve olmaktadır. Bu sebeple âşıklar, âşıklık geleneğini sürdürmenin yanında kendilerine geçimlerini sağlayacak devamlı işler bulmuşlardır. Gelenek temsilcilerinin devamlı işleri şu şekildedir:

Celal Bulut: Emekli öğretmen

Ensar İpek: Devlet memuru

Nuri Demiroğlu: Özel güvenlikten emekli

Turgut Yılmaz: Baş vazedarlıktan emekli

Serdar Çelik: Otobüs muavini

İzmir'in âşıklara sunduğu iş imkânlarının dışında, âşıklık geleneğinin sürekliliğini sağlamalarında da âşıklara çeşitli imkânlar sunmaktadır. Tezimin ilerleyen bölümlerinde bu konular tek tek ele alınacaktır. Ancak İzmir ve İzmir belediyelerinin âşıklara sunduğu imkânlar açısından bu bölümde daha kısa biçimde anlatılacaktır.

Eğitim alanında sahip olduğu üniversitelerle İzmir, Türkiye'nin önemli şehirlerinden biridir. İzmir'de şu an itibarıyla toplam 9 tane üniversite bulunmaktadır. Âşıklar arasından bazıları, üniversitelere gidip âşıklık geleneğini ve göreneklerini, halk

hikâyelerini, halk kültürünü sazlı sözlü olarak öğrencilere anlatmaktadırlar. "Âşık Ali Rıza Ezgi, ayda iki sefer üniversiteye gidip geleneği öğrencilere anlatmaktadır. Âşık İrfan Erdağı da üniversitelere gidip, geleneği öğrencilere aktaran âşıklar arasındadır(Ali Rıza Ezgi, İrfan Erdağı, 25.02.2012 tarihli görüşme).

Türkiye'nin radyo ve televizyon kanalları bakımından zengin yapısı, İzmir'de de kendini göstermektedir. İzmir'de yerel radyo ve televizyon kanalları ve yerel gazeteler İzmir'de yaşayan âşıklar için oldukça önem arz etmektedir. Yerel radyo ve televizyon kanallarının halk kültürü üzerine olan konuları programlarında, yoğun olarak yer vermektedirler.

Her ne kadar İzmir'de yaşayan genç nüfus, âşıklık geleneğine çok fazla rağbet etmese de belli bir kesim hala âşıkların sazı ve sözüyle huzur bulup, eğlenmek istemektedir. İzmir'in göç alan yapısı, âşıklık geleneğinin bu topraklara göçüyle âşıklık geleneğine aşikâr nüfusu da beraberinde getirmesini sağlamıştır. Âşıkların türkülerle olan bağı, âşıklık geleneğini tam anlamıyla bilmeyen çevre tarafından da âşıklara ilgiyi artırmıştır. "Âşıkların çoğunlukla katıldıkları yerel televizyon kanalları; Kanal 35, Ege Tv, Kordon Tv, Skytv'dir. Bunun dışında Radyo 35, Ege'nin Sesi Radyosu, Sky Radyo gibi radyo kanallarında icralarda bulunmaktadır (Celal Bulut, Ali Rıza Ezgi, İrfan Erdağı, Turgut Yılmaz, Ensar İpek, Nuri Demiroğlu, 25.02.2012 tarihli görüşme)." Âşıkların kanallardaki icraları her ne kadar geleneksel icra formatında olmasa da, onların kendilerini günümüze uyarlayıp, daha geniş çevre tarafından tanınmalarını sağlamaktadır. İlerleyen bölümlerde âşıkların medyayla olan bağı daha ayrıntılı bir şekilde ele alınacaktır. Ancak bu bölümde, İzmir'in geleneğin devamını sağlaması açısından âşıklara sunduğu imkânlar arasında yerel medyaya kısa da olsa yer verilmesi önemlidir.

Âşıkların İzmir tarafından görmüş olduğu diğer bir fayda da bazı belediyelerin âşıklar için düzenlemiş oldukları âşık şölen ve bayramlardır. Bu şölen ve bayramlar âşıkların geleneğe uygun icralarını sergilemelerinde çok daha işlevsel bir yapıya sahiptir. Âşıklar bireysel icralarını sergiledikleri gibi; divan atışma dalı, dudakdeğmez dalı, atışma dalı ve güzelleme dalı bölümlerine de yer vermektedirler. Bu durum âşıkların toplum tarafından ne kadar ilgi gördüklerinin canlı şahidi niteliğindedir. Halkla birebir iletişim kuracak icra mekânı bulmakta

sorun yaşıyan âşıklar için, âşık bayramları onların izleyici/dinleyici kitleleriyle birebir iletişim kurmasını sağlamaktadır. Âşık, radyo ve televizyon programlarında kendisini dinleyen/izleyenlerin programdan ne derece zevk aldıklarını göremezken, âşık bayramlarında izleyici/dinleyicinin nabzını tutabilmektedir.

"İzmir'de ilk âşıklar bayramı 1975'te yapılmıştır. Âşıklar bayramı konusunda, Konak belediyesi önemli çalışmalara imza atmıştır. Konak belediyesi tarafından 2013 yılında, âşıklar bayramının 5.si düzenlenmiştir. Bunun dışında Mayıs 2011'de, Turgut Yılmaz'ın 25. yılına özel sanat kutlaması tertip etmiştir (Turgut Yılmaz, 25.02.2012 tarihli görüşme)." Ayrıca Bayraklı belediyesi tarafından da bu yıl yani 2013 'te ilk âşıklar bayramı düzenlenmiştir. Âşıklar bayramlarının, âşıklar için geleneği devam ettirmelerinde imkân sağlamasının yanında, âşıklar için önemli bir gelir kaynağı niteliğindedir. Âşıklara yapmış oldukları program karşılığında bir miktar para verilmektedir. "Turgut Yılmaz adına düzenlenen sanat programı, aşığımıza 3.500.00 civarında bir gelir sağlamıştır ki; bu da âşıklar için çok önemli bir miktardır (Turgut Yılmaz, 25.02.2012 tarihli görüşme)

Medyanın ve âşık bayramlarının yanı sıra, doğulu kahvehaneler de, İzmir'de âşıkların icra mekânları arasındadır. "İzmir'de tek başlarına olmayan âşıklar, yoğun olarak hemşerilerinin bir araya geldikleri kahvehaneleri de icra mekânlarının arasına yerleştirmişlerdir. Memleketlerinden uzakta olan bu insanlar, âşıkların sazında sözünde memleketlerinin dağlarını, ovalarını, ırmaklarını bulmakta, yaşadıkları hasreti bulmaktadırlar. Buralarda icralarını gerçekleştirmek isteyen âşıklar, öncesinden kahvehane sahibiyle görüşüp afişlerini asarak, kahve müdavimlerinin bilgilenmelerini sağlamaktadırlar. Sonrasında ise kahve sahipleriyle anlaşmalarına bağlı olarak günün karından belli bir miktar almaktadırlar. (Kaynak kişilerle yapılan 25.02.2012 tarihli görüşme).

İzmir'in heterojen yapısı içinde birçok halk kültürünü barındırdığı gibi âşıklık geleneğini de barındırmaktadır. Görüldüğü gibi, İzmir halkı da zamanla âşıklık geleneğine daha da adapte olmakta ve yerel radyo ve televizyon kanalları da gelenek temsilcilerine daha çok yer vermektedir. Belediyeler ise düzenlemiş oldukları âşık bayramlarıyla gerek âşıklara ekonomik destek sağlamada, gerek âşıklık geleneğinin işlevselliğini korumasında, gerekse İzmir halkına özellikle de

genç nüfusun bu geleneği öğrenmesinde önemli çabalar göstermişler ve göstermektedirler.

4.1. İzmir ve İzmir Belediyelerinin Âşıklara Sunduğu Sosyo-Kültürel Şartlar

4.1.1. Âşıkların Eğitim Durumları

Bu gün genel olarak Türkiye coğrafyasında, özel olarak da İzmir'de bulunan ve yetişen âşıklar için eğitim, âşıklık geleneğini doğrultusunda iki noktada önem taşımaktadır. Âşıkların, gerek âşıklık geleneğinin okulu olarak kabul edilen çıraklık dönemini yaşamaları, gerekse örgün eğitim kurumlarından mezun olmaları, geleneğin gerektiği biçimde toplumda yer almasını sağlayan baş aktörlerdir.

Kişisel anlamda, bir birey eğitimle ne kadar iç içe olursa toplum hakkında da o derece bilgiye sahip olabilmektedir. Toplumda yaşanan olayları aşığın yakından takip etmesi, âşıkla izleyici/dinleyicinin ortak bir dili konuşmasını sağlamıştır. Eğitim, kuramsal çerçevede bireyin ufkunu açarak toplum tarafından daha iyi bir şekilde anlaşılmasına olanak tanımaktadır. Kuramsal yapıda âşıklık gibi bir geleneği icra eden kişilerin, sermayesinin insan olması onları eğitim noktasında birleştirmiştir. Bu sebeple eğitim, gerek geçmiş yüzyıllarda yaşamış âşıklar için olsun gerekse günümüzde yaşayan âşıklar için olsun oldukça önemli bir durumu temsil etmektedir.

Oğuz, âşıklar tarafından, Osmanlı döneminde şehrin nimetlerinden ve eğitim süreçlerinden daha az yararlandığının kabul edildiğini ifade etmiştir. (..) âşık edebiyatının Osmanlı şehir hayatının, zenginleşen yerel beylerin, yaygınlaşan eğitim kurumlarının çevresinde gelişip güçlendiği bugün daha yüksek sesle söylenebilmektedir. Bu görüşe paralel olarak âşıkların derece derece farklılaşan özelliklerine rağmen, dil bakımından divan şairlerinden çok uzak olmadığı, hecenin yanı sıra aruzu da kullandıkları, birçok aşığın Osmanlı klasik örgün eğitim kurumlarından olan medreselerde eğitim gördükleri bilinmektedir. (Oğuz, 2000:108-109)

Bunun dışında "XVII. yüzyılın güçlü âşıkları olarak tanıdığımız âşık Ömer ve Gevheri, XVIII. yüzyılda eser veren Levni, Katibi, XIX. yüzyılın güçlü âşıkları Erzurumlu Emrah, Develili Seyrani, Bolulu Dertli, Tokatlı Nuri... ve yüzlercesi klasik Osmanlı kültür çevrelerinde, örgün eğitim kurumlarında yetişerek sanatlarını icra etmişlerdir. (Oğuz, 2000:111)

Geçmişte Osmanlının eğitim kurumu olan medreselerde eğitim görmek ne kadar önemliyse, bu günün eğitim kurumları olan; ilkokul, ortaokul, lise ve üniversitelerden mezun olmak da âşıklar için bir o kadar önemlidir. Bir aşığın örgün eğitim kurumlarında eğitim görmesi, toplum öncüsü olarak görülen aşığın, toplumu bilgilendirmesi için en gerekli unsurdur.

XVIII-XIX yüzyılda âşıklar örgün eğitimlerini medreselerde tamamlarken, Cumhuriyet sonrasında eğitim kurumlarının daha da yaygınlaşması ve ilerlemesi âşıkların eğitim durumlarında daha iyi konumlara geldiğini akla getirmektedir. "27 Mayıs 1960'da gerçekleştirilen devrim ve ardından gelen yıllar âşık şiirimiz ve protesto türküleri için tam bir dönüş noktası olmuştur. Bu on yıl, âşıkların hayatında ve Türk toplumunda önemli değişmelerin iyice belirgin hale geldiği zamandır. Okuyup yazma bilmeyen, iyi kötü eğitim görmeyen âşık kalmamış gibidir. Böylece hazırlıksız, "irtical" ile söyleme geleneğinin sonu görünmüştür. Âşık da, öteki şairler gibi eserini düşünce taşına yazmak, orijinali aramak için gerekli zamanı bulur olmuştur (Başgöz, 1986:188)." Eğitim durumları, âşıkların İzmir'de iş imkânı sağlamalarının ön koşulu olarak karşılıklarına çıkmıştır. İzmir'deki âşıklık geleneğinin temsilcilerinin eğitim durumları ve âşıklığın yanında sahip oldukları meslekler şu şekildedir:

Âşık Celal Bulut: Ön lisans. Öğretmen,

Âşık Ali Rıza Ezgi: İlkokul

Âşık Turgut Yılmaz: Lise, Baş Veznedar

Âşık Nuri Demiroğlu: İlk okul, Özel Güvenlik

Âşık Serdar Çelik: Lise terk, Otobüs Muavini

Âşık Ensar İpek: Lise, Devlet Memuru

Âşık İrfan Erdağ: Lise

Ön lisans mezunu olan Celal Bulut dışında, gelenek temsilcilerinden üniversiteden mezun âşık bulunmamaktadır. Bulut'un mezun olduğu dönem itibariyle ön lisans mezunu olması ona öğretmen olma imkanı tanımıştır.

Aynı zamanda bu güne gelene kadar lise mezunu olmak da ayrı bir öneme sahiptir. Şimdi üniversitelerden mezun olmak daha çok önem taşımaktadır. Gelenek temsilcilerinden 4 tanesi lise mezunudur. Onların mezun olduğu dönemlerde lise mezunu kıymetli olarak görülmektedir. Lise mezunu olmaları, onları âşık olmanın yanında daimi olarak iş bulmalarını sağlamıştır. Kimisi devlet memuru olurken kimisi de özel güvenlik olmuştur. İş sahibi olabilmelerinin tek koşulu ise onların örgün eğitim kurumlarından mezun olmalarıdır.

Âşıklar arasında Ali Rıza Ezgi ve İrfan Erdağı, âşıklığın yanından herhangi bir meslekle uğraşmamışlardır. Anladığım kadarıyla, sadece âşıklık yapmaları onların hayatlarını sürdürebilecek olanağı sunmuştur. Ali Rıza Ezgi'nin ilkokul mezunu olması onu, âşıklığı en iyi şekilde yapmasına engel olmamıştır. Çünkü gelenek temsilcileri arasında en iyi çıraklık eğitimini alan Ezgi'dir. Bir aşığın çıraklık eğitimini gerektirdiği gibi yapmış olması, âşıklık geleneğinin en iyi şekilde bilmesini ve icra etmesini sağlamıştır. Ezgi'de bu anlamda usta âşıklar arasındadır. Bu sebeple de UNESCO tarafında da 2010 yılında "Yaşayan İnsan Hazinesi" olarak seçilmiştir.

İrfan Erdağı da, çıraklık eğitimini iyi bir şekilde yapan âşıklardandır. Erdağı, âşıklık dışında herhangi bir meslekle uğraşmamasına rağmen kendini çok iyi geliştirmiştir. Ayrıca, festivallere, âşık bayramlarına, radyo ve televizyon programlarına yoğun olarak katılan âşıklar arasında yer almaktadır.

İzmir'de âşıklık geleneğinden söz edilmesini sağlayan âşıkların hepsi örgün eğitim kurumlarından mezundur. Birçoğu lise mezunu olurken ilkokul mezunu olanlarda mevcuttur. Âşıkların örgün eğitim kurumlarından mezun olmaları, onların geleneğin icrasında daha geniş konulara değinmesini ve kelime hazinesinin daha geniş olmasını sağlamıştır. Eğitimli olan âşıkların, günümüzün sosyo-kültürel ortamlarından ve medya/gazete/dergi gibi kültürel ürünlerden yeterince faydalanmaktadırlar.

4.1.2. Kars Âşıklık Geleneğinin İzmir'de Elektronik Kültür Ortamı Kullanım Şekilleri

Âşıklık geleneği oluşumunu tamamlamış olduğu XVI. yüzyıldan günümüz XXI. yüzyılına kadar, gelenek kapsamında değişime sebep olan en önemli faktörü şüphesiz ki elektronik ortamda meydana gelen yenilikler sonucunda yaşamıştır. Elektronik ortamda meydana gelen yenilikler, gerek âşıklık geleneği icra mekânlarında, gerekse âşık ve izleyici/dinleyici arasındaki iletişimde kendisini en iyi şekilde hissettirmiştir. Bu yenilikler, toplumda kitle kültürü, popüler kültür gibi kavramların oluşumuna olanak tanımış ve toplumsal hayatta bir duyuru merkezi görevi üstlenmiştir.

"Kitle kültürü, gündelik yaşamı, anlamları, imgeleri, söylemleri, ilişkileri, iletişimi doğal olarak da edebiyat başta olmak üzere tüm sanat alanlarını biçimlendirmeye, değiştirmeye, dahası yeniden üretmeye başlamıştır. Kültür ekonomisinin belirginleşmesi, kültür sektörlerinin gelişmesi, kültür endüstrilerinin (yazılı, işitsel ve görsel-işitsel medya, sinema, müzik vb.) özerkleşmesi ve güçlenmesi, bu sürecin ortaya çıkmasında etkili olmuştur. (Özdemir, 2007: 223-240)."

"Bu doğrultuda, "Ülkemizde elektronik kültür ortamının başlangıcı 1900'lü yılların başında gramafonla olmuştur. İlk Türkçe plaklar 1900 yılında Almanya'da *The Gramophone Ltd.* şirketi tarafından yayınlanır. (Anhegger 1991: 35) 1912-1932 yılları arasında yapılan 78'lik taş plakların muhtevasını analiz eden bir araştırmadan, bu dönemde Türk Sanat ve halk musikisi ile ilgili plakların yanı sıra dönemin Meddah Sururi, Meddah Mazlum, Hazım Körmükçü gibi tanınmış meddahlarından yapılan kayıtlarla orta oyunu, Karagöz gibi geleneksel Türk halk tiyatrosuna ait metinlerin yer aldığını öğreniyoruz. (Anhegger, 1991) (Çobanoğlu 152-153)."

"Âşık mahsullerin kayıtları yerli plak sanayinin kurulmasından 1932 yılından sonra başlamış olmalıdır. Ancak bu güne kadar bu konuda herhangi bir araştırma yapılmadığı gibi söz konusu materyali içeren bir arşivleme hatta bibliyografya tespit çalışması dahi yapılmamıştır (Çobanoğlu, 2000: 153)."

"Gramafonu takip eden en mühim elektronik yenilik ise radyo yayınlarıdır. Radyo yayınları,1940'lı yıllardan itibaren Muzaffer Sarısözen ve arkadaşlarının gerek derlemeleri ve gerekse mahalli sanatçı olarak takdim edilen ve birçoğu âşık olan "Yurttan Sesler" gibi programlarla hem mahalli ezgilerin ulusal seviyede yaygınlaşmasını hem de Âşık Veysel gibi bazı sözlü kültür ortamı âşıklarının ülke çapında tanınmasını sağlamıştır. (Çobanoğlu, 2000: 153)."

"Radyo yayınlarından sonra elektronik kültür ortamının söz, ezgi ve müziğin kaydedilerek dondurulması bir başka ifadeyle söz ve müziğin icralarının kaydedilerek paketlenmesi (mediatedperfonmances) anlamında 1960'larda plak ve pikapların kullanılması yaygınlaşır. Pikab ve plakları, kasetçaların ve kasetlerin 1970'lerden sonra yaygınlaşması takip eder. (Çobanoğlu, 2000:153)."

Elektronik kültür ortamında meydana gelen bu yenilikler, aşığın hitap ettiği dinleyici kitlesinde ve icra ortamında değişikliklerin yaşanmasına sebep olmuştur. Öncesinde âşık dinleyicinin yanına gittiğinde icrasını gerçekleştirebilirken gerek plak, kasetle gerekse radyo programlarıyla âşık dinleyiciden tamamen farklı bir ortamda, dinleyiciden uzak olarak icrasını gerçekleştirmeye başlamıştır. Aşığın sesi, dinleyiciye hazır bir şekilde ulaştırılmıştır. Bilindiği üzere, öncesinde kahvehanelerde, köy oda ve evlerinde, hususi fasıllarda icralarını gerçekleştiren âşıklar, dinleyiciyle birebir ilişkisi içerisindeydi. Dinleyicinin hal ve hareketlerinde, vermiş oldukları bahşışten âşık, icradan dinleyicinin ne derece zevk aldığı, onları ne derece eğlendirebildiğini ölçebiliyor ve dinleyiciye göre konu değişikliğine gidebiliyordu. Ancak plak ve kasetlerdeki seslerle dinleyiciye ulaşabilen âşık, dinleyiciye gelenekten tamamen farklı ortamda evlerinde de ulaşma imkânı bulmuştur.

Âşık plakların, kasetlerin ve radyoların evlerde dinlenmeye başlamasıyla aşığın, erkeklerden oluşan dinleyici kitlesinde kadınların da yer almasını sağlamıştır. Böylelikle âşık daha heterojen ve kalabalık bir kitleye hitap etmeye başlamıştır. Aynı zamanda, elektronik ortamda meydana gelen yenilikler aşığı yerellikten ulusal boyuta yükseltmiştir. Öncesinde âşık, ulusal boyuta ulaşmak için diyar diyar dolaşmak zorunda kalırken, (tabi ki bu alan daha kısıtlı bir çevreyi oluşturmakta) onun plak ve kasetleri diyar diyar dolaşmıştır. Radyo programlarıyla da aşığın

icrası, icra anında aşığın bulunduğu mekândan birçok şehre ulaşma imkânı bulmuştur.

"1940'lara kadar yerel bellek ve gündemle yetinen âşıklar, radyo ve sayesinde uluslar arası ve ulusal olaylar ve kişilerle ilgili deyişler söylemeye başlamışlardır. 1950'li yıllarda başlayan iç ve dış göç ile ses kayıt ve iletim teknolojilerindeki gelişmelerle birlikte Türk âşıklık geleneği, anlatı ve gösterim biçimi, içeriği, ortamı, eğitim (usta-çırak ya da âşıklık kolu vb.) ve aktarım-tüketim sistemi vb. açılardan farklılaşmaya başlamıştır (Özdemir, 2008: 140)."

"Dış göçle Batı Avrupa'ya özellikle de Batı Almanya'ya giden ve 1970'lere doğru büyük kitlelere ulaşan Avrupa Türkleri çoğunluk itibariyle Orta ve Doğu Anadolu'nun kırsal kesiminden oluşmaktaydı. Dolayısıyla âşık tarzı edebiyat geleneğinin diğer bölgelere göre daha canlı olarak yaşamakta olduğu bu bölgelerden giden işçilerin yaşadıkları sosyo-kültürel sıkıntıların çok kısa bir sürede âşık tarzı şiirin yeni temaları olarak âşık tarzı şiir repertuarında yerini almıştır. Bu temaların temelini teşkil eden "gurbet olgusu" ve ona dayalı temalar zaten başlangıcından beri âşık tarzının ana temalarından biridir (Çobanoğlu, 2000: 154)."

Âşıklık geleneği konuları içerisinde gurbet ve memleket özlemine dayalı şiirlerin yer alınmasının sebebi, sadece gurbete çıkan hemşerileri için değil, aynı zamanda âşıkların da memleketlerinden göç etmelerine de dayalı bir yapı göstermiştir. Gelenek temsilcilerinin hepsi İzmir'e Kars ve Erzurum'dan göç etmişlerdir. Kars âşıklık geleneği temsilcileri gibi birçok âşık ekonomik sıkıntılar sebebiyle memleketlerini terk etmek zorunda kalmışlardır. "Âşık Turgut Yılmaz'ın, İzmir'e göçünün ardından, memleketine ve akrabalarına duyduğu özlem sonucu, meraklı da olduğu âşıklığa başlamıştır. Bu sebeple de daha çok gurbet ve memleket üzerine şiirler söylemektedir.(Turgut Yılmaz, 25.02.2012 tarihli görüşme)."

Yaşanmış olan iç ve dış göçler âşıklık geleneğinde bir canlanma yaşanmasını sağlamıştır. Özellikle yurt dışına göçen yurttaşlar, âşıklık geleneği için elektronik kültür ortamına sağladıkları katkılarla gerek iç piyasayı gerekse dış piyasayı güçlendirmişlerdir. "Birincisi, kanuni ve kaçak yollardan getirdikleri çok miktardaki

transistörlü radyo, pikab ve kasetçalarla elektronik kültür ortamı ürünlerinin yurt içinde tüketicisinin yaygınlaşmasını bir başka ifadeyle iç pazarın büyümesini sağlamışlardır. İkincisi ise özellikle Avrupa'da karşılaştıkları sosyo-kültürel meseleleri dile getiren elektronik kültür ortamı ürünleri için tüketici olarak yurt dışında oluşturdukları dış pazardır. (Çobanoğlu, 2000: 154)."

19. asırdaki yazılı/matbu kültür geleneği âşıkları ve meddahları etkilemişse, özellikle 1930'lu yıllardan itibaren radyo; 1950 ve 1960'lı yıllardan itibaren de plak-kaset sektörü ve televizyon gibi ses ve görüntü kayıt ve yayın teknolojilerinin yarattığı elektronik kültür ortamı da Türk anlatım ve gösterim geleneklerini değiştirmiştir. Sözlü kültür ortamında ampirik yöntemlerle öğrenilen, yaratılan ve icra edilen sözlü kültür gelenekleri, elektronik kültür bağlamına taşınmıştır. (Özdemir, 2008: 145) Günümüzün kitle iletişim araçları yoluyla yerel imgeler ve simgeler, kolaylıkla küresele taşınabilmekte ve küreselleşen bu imgeler etrafında önemli kültür sanayileri oluşabilmektedir (Oğuz, 2007: 7 sayı 7)

Türkiye coğrafyasında âşıklık geleneğinin elektronik kültür ortamından etkilendiği bellidir. Kars âşıklık geleneğinin İzmir'de yaşayan temsilcilerinin ne derece elektronik kültür ortamının içinde yer aldığı sırasıyla açıklanacaktır.

4.1.2.1. Plak, Kaset ve Cd Yapımı

Elektronik kültür ortamında plak ve kasetlere kaydedilmek suretiyle satışa sunulan eserler, muhteva olarak âşıklar tarafından anlatılan "halk hikâyeleri, geleneksel icra içinde yer alan usta malı deyişler, yeni yaratılan eserler ve âşık atışmalarına kadar çeşitli âşık tarzı mahsulleri ihtiva etmektedir. "Âşıkların başta İstanbul olmak üzere, Ankara ve son yıllarda Erzurum gibi yerleşim birimlerinde genel olarak Edifon Plakçılık, Uzeli Plakçılık, Harika Plakçılık ve Kasetçilik olmak üzere, Berekat Yayınevi, Cihan Aksakal Müzik Üretim, Segah Müzik Üretim, Şenol Plak, Çağ Kaset (Özarlan, 2001: 301), Eren Müzik gibi çeşitli plak ve kaset firmalarından eserlerini yayınlamışlardır.

İzmir'de âşıklık geleneğinden söz edilmesini âşıklar da plak ve kaset yapımında yer alan âşıklar arasındadır. Elektronik kültür ortamının günümüzdeki son yeniliği

ise cd çalarlardır. Gelenek temsilcileri bu yeniliğe de ayak uydurmuşlardır. Kaynak kişilerimin hepsi plak, kaset ve cd yayınlamamıştır. Bunlar arasında plak, kaset ve cd bastırılanlar şu şekildedir:

Gerek yaşı gerekse âşıklığa küçük yaşlarda başlaması dolayısıyla tek plak çıkartan kaynak kişim Ali Rıza Ezgi'dir. Âşık Ali Rıza Ezgi, toplam 19 tane plak çıkartmıştır. Bu plaklardan 2 tanesinin adına ulaşabilme imkânı buldum. Bu plaklar "Harika Müzik" tarafından "Karslı âşık Ali Rıza Ezgi Kars'ın Köyleri" ve "Elde Moda Var" olmak üzere iki plaktan oluşmaktadır. Ezgi, bunun dışına 16 tane kaset ve 6 tane de cd çıkartmıştır. KTB tarafından 2010 yılında, "Yaşayan âşıklık Geleneği: Sazın ve Sözü'nün Ustaları Kars Yöresi âşıkları" albümü çıkartılmıştır. Mustafa Aydın, Bayram Denizoğlu, Maksut Koca, Ali Rıza Ezgi, Emrah Nar, Şeref Taşlıova, Mürsel Sinan Uğursu, Günay Yıldız, Veysel Yıldız'ın solo ve toplu müzik örnekleri bu albümde yer almaktadır. (Ali Rıza Ezgi, 25.02.2012 tarihli görüşme)

"Kaset çıkartan gelenek temsilcilerinden bir diğeri de Celal Bulut'tur. Bulut, ilk ve tek kasetini 2000 yılında çıkartmıştır. Âşık 4 tane de cd çıkartmıştır (Celal Bulut, 25.02.2012 tarihli görüşme)." Ancak araştırmalarım sonucunda Celal Bulut'un 1980 yılında, "Dağlar Yol Ver" isimli Eren Müzik tarafından çıkartılmış bir kaseti daha bulunduğunu öğrendim.

Âşık İrfan Erdağı da kaseti ve cd'si bulunan gelenek temsilcilerinden birisidir. Erdağı'nın 6 tane kaseti ve 3 tane de cd'si bulunmaktadır. İlk kasetini lise yıllarında çıkartmıştır.

Âşık Turgut Yılmaz 2 tane kaset çıkartmıştır. Bunun dışında cd de çıkartan aşığımız kaç tane cd çıkarttığını söylememiştir.

Bunun dışında âşık Ensar İpek, Âşık Nuri Demiroğlu ve Âşık Serdar Çelik kaset ve cd yayınlamamışlardır.

Günümüzde internet kullanımının hızla yaygınlaşması cd piyasasını oldukça derinden etkilemiştir. Böyle bir durumda en çok cdleri satılan pop ses sanatçıları dahi sorunlar yaşarken, âşıkların cdlerine olan ilgi neredeyse hiç yoktur.

Öncesinde plak ve kaset zamanında çeşitli plak ve kasetçilerden kaset çıkartan âşıkların, bu günkü anlamda cd'lerini yayınlatabilecek bir müzik evi bulamamaktadırlar. Toplum içinde âşıklara karşı oldukça azalan ilgiye paralel olarak onların kaset ve cd'lerine karşı olan ilgi de azalmıştır. Cdlerini çıkartan âşıklar, cdlerinin çoğunu parayla satamamakta, sevenlerine hediye şeklinde vermektedirler.

Gelenek temsilcilerinden Âşık Turgut Yılmaz bu konudakini sıkıntısını şu sözlerle dile getirmiştir: "Cdlerimi kendi üslubumda yapıp, seven dostlarıma ikram ediyorum. Yani parayla da satmıyorum. Ancak belki isteyen olursa böyle, gönlünden çıkarım 5 lira korsa onlara da tamam diyoruz. Müzik evlerinden, hiçbir yerden talep yok cdlerimizi çıkartmak için. Çünkü internet çıktı şimdi. Ordan herkes indiriyor. Ben ne diye koyım oraya. Ordan benim şeylerimi indirsinler di mi. Sonra alıyor benim sözlerimi. Ana bibakıyosun benim sözlerimi söylemiş. Veyahutta ezberliyor benim sözlerimi. Adımı söylemeden kendi adına söylüyor. Bunlarda çok. Efendim tabii ki bunlar maddi konuya girer. Önceden âşıkları çağırdıkları zaman âşıklara para veriyorlardı, cdsini yapıyorlardı, kasetini yapıyorlardı. Şimdi üstelikte âşıklardan para istiyorlar. Niye sizin reklamınızı yapcaz diye. Çünkü diyor kasetleriniz satılmıyor, cdleriniz satılmıyor. Herkes internetlerden indiriyor, televizyonlardan indiriyor. Ee, biz de satamadığımızdan dolayı ancak böyle reklamınızı dağıtmak için kendi bütçenizle reklamınız yapabilirsiniz diyor. (Turgut Yılmaz, 25.02.2012 tarihli görüşme).

Âşık Turgut Yılmaz'ın bu sözleri, aslında tüm âşıkların sorununu dile getirmiştir. Çünkü âşıklık geleneğine azalan ilgi cd bastırmayı da etkileyen bir unsurdur. Piyasada âşıkların cdlerini bulmak neredeyse imkânsızdır. Yayın ve müzik evlerinden talep gelmemesi, onlara sponsor olmamaları da ayrı bir sorunu meydana çıkartmıştır. Tamamen maddiyata dayanan cd basımı, maddi sıkıntılar içinde yaşayan âşıklar için güç bir durumdur. Âşıklığın yanı sıra ek bir işi olan ya da âşıklıktan iyi bir gelir sağlayan âşıklar cd bastırma işlemini gerçekleştirmeye daha yakın durmaktadırlar. Âşıkların izleyici/dinleyiciye daha kısa yoldan ulaşımını sağlıyor olsa da cd bastırma yayınevleri için değil âşıklarımız içinde maddi bir gelir sağlamaya yönelik bir işleve sahip değildir. Bu yüzden cd bastırmak âşıklarımız

için çok revaşa olan bir durumu ifade etmemektedir. Yoksa onlarca esere sahip olan âşıkların şimdiye kadar birçok kaset ve cd'ye sahip olması gerekirdi.

4.1.2.2. Radyo Programları

"Türkiye'de ilk radyo yayınlarının gerçekleştirildiği istasyonlar, telsiz- telgraf haberleşmesi için kurulan istasyonlardır. Diğer bir ifadeyle radyo yayınları bu istasyonların etki alanıyla sınırlıdır. 1926-1936 yılları arası Türk radyo yayıncılığının oluşum ve kurumlaşma dönemidir. Resmi kayıtlara göre ilk radyo yayını, 6 Mayıs 1927 tarihinde Türk Telsiz ve Telefon Anonim şirketinin 5 Kw'lık verisinin yayını ile başlamıştır. İstanbul'daki Büyük Postane'nin çatı katı ilk radyo stüdyosudur. Ankara Radyosu ise 28 Ekim 1928 tarihinde ilk resmi olarak işletmeye açılır. Ankara Radyosu'nun açılışıyla bir süre yayınlarına ara veren İstanbul Radyosu, Harbiye'deki binasında 19 Kasım 1949 tarihinde yeniden yayınlarına başlar. Bu arada Ankara Radyosu da, ilk yayına başladığı Sağlık Sokak'taki bodrum kat da dahil olmak üzere dokuz adres değiştirdikten sonra 1938 tarihinde bu günkü binasına taşınmıştır. 1930-1940'lı yıllarda radyoyu, genellikle umuma açık mekânlarda ve seyrek de olsa bazı evlerde görmek mümkündür(Özdemir, 2008:126)."

"Türk halk müziğinin temel ürünleri olan türküler, aynı zamanda Türk halk edebiyatı araştırmaları kapsamında da değerlendirilmektedir. Radyo yayınlarında anonim ve âşık edebiyatı ürünlerine ilk dönemden beri önem verilmiştir. 1938 yılında Sadi Yaver Ataman'ın açıklamalı halk müziği programları, Türkiye'deki bu türden yayınlarının ilki olarak kabul edilmektedir. Türkiye'de bu tür uygulamaların gerçekleştirilmesinde Muzaffer Sarısözen ve Yurttan Sesler Korosu'nun önemli katkıları bulunmaktadır. (...) 1940 yıllarda yayımlanan "Bir Türkü Öğreniyoruz" adlı programda, Muzaffer Sarısözen ile Mesut Cemil birlikte çalışmıştır. "Bico Nerden Geliyon, Harmanlıktan aşağı" adlı Sivas türküleriyle başlayan bu program, Yurttan Sesler Korosu'nun da kurulmasını sağlamıştır(Özdemir, 2008:137)."

"Elektronik kültür ortamı iletişim teknolojisinin âşık tarzı şiir geleneği mensuplarınca kullanılmaya başlamasıyla birlikte bu güne kadar pek dikkate alınmayan başka gelişmeler de ortaya çıkar. Bunlardan açık ve gözlenebilen

sonuçları itibariyle elektronik kültür ortamı teknolojisinin âşık tarzı üzerinde açık fonksiyonlarından biri diyebileceğimiz, mahalli âşık havası mahiyetindeki ezgilerin elektronik kültür ortamında kaydedilen icraları yoluyla kolayca ve çoğu zaman hiç bir külfete girilmeksizin yurdun hatta dünyanın dört bir yanına dağılmasıdır. Bunun neticesi olarak mahalli âşık havaları radyo ve televizyonun da etkisiyle süratle mahalli seviyeden ulusal seviyede bilinir ve çalınır hale gelmiştir. (Çobanoğlu, 2000: 156).”

"1990'lı yılların sonu ve 2000'li yılların başı, yerel-ulusal nitelikte yayın yapan özel sektör radyo yayıncılığının geliştiği ve içerik açısından zenginleştiği bir dönemdir (Özdemir, 2008: 144)."

Âşıkların radyo programlarında yer alması 1940'lı yıllarda başlamış olsa da, 2000'li yılların başından yerel nitelikte radyoların yaygınlaşması, âşıkları radyo programlarında daha çok dinlememizi sağlamıştır. İzmir'de yaşayan Karslı âşıklar, TRT Radyolarında yer alan programlara katılmış ve katılmakta olsalar da, özellikle İzmir'de yer alan yerel nitelikteki radyolardan daha çok rağbet görmektedirler.

Gelenek temsilcileri arasında radyo programlarına katılma anlamında geçmişte daha öncelere dayanan âşık Ali Rıza Ezgi'dir. Ezgi, 1975'ten bu yana radyo programlarına katılmış ve hayat hikâyesi, özgeçmişi de radyolarda yayınlanmıştır. (Ali Rıza Ezgi, 25.02.2012 tarihli görüşme)

İzmir'de yaşayan âşıklar için, İzmir yerel radyo kanalları, âşıklara bu anlamda hizmet vermektedir. Yerel radyo kanalları ve TRT İzmir Radyosu, âşıkların icralarını yoğun olarak gerçekleştirdiği radyo kanallarıdır. İzmir Radyo Kanalları'nın adları şu şekildedir:

Yerel Radyo Kanalları

- Radyo İzmir
- Romantik Radyo
- Romantik Türk
- Radyo 35
- Kordon FM
- İmbat FM
- Radyo Kordelya
- Radyo Efe
- Oynak FM
- Duygusal FM
- Sky Radyo
- Radyo Pause
- Radyo Ege
- Ege FM
- Ege'nin Sesi Radyosu
- Herkül FM
- Can Radyo
- Batı Radyo
- Radyo Gökkuşuğu
- Yıldız FM
- Buca FM
- Radyo Ege Kampüs
- Rock City FM
- ÖRT FM
- Y.Tire FM

Gelenek temsilcilerinin yoğun olarak katıldığı radyolar; Can, Radyo 35, Sky Radyo'dur. Kaynak kişilerin katılmış olduğu radyo kanalları şu şekildedir:

Âşık Ensar İpek: Can Radyo

Âşık İrfan Erdağı: TRT İzmir Radyosu

Âşık Celal Bulut: Radyo 35

Yönelmiş olduğum soru karşısında âşıklar daha özel manada bir cevap vererek son dönemlerde katıldığı radyo adlarını vermişlerdir. Yönelmiş olduğum soru ve açıklamam, âşıkların bu güne kadar katılmış oldukları radyo kanal ve programlarına dair olmasına rağmen, kaynak kişilerin son zamanlarda gitmiş oldukları radyo kanallarını ifade etmişlerdir. "Gelenek temsilcilerinden Turgut Yılmaz, âşıklarında radyo ve televizyon kanalları tarafından çoğunluk olarak aynı kişilerin çağrıldığını ve bu durumdan şikâyetçi olduğunu belirtmiştir. (Turgut Yılmaz, 25.02.2012 tarihli görüşme)."

Âşık İrfan Erdağı, TRT radyo ve televizyonlarına daha sık katılan bir âşığımızdır. TRT repertuarında, Erdağı'nın 14 tane eseri bulunmaktadır.

Radyo yapımcıları veya dışarıdan kişilerin radyolarda yaptığı âşık programlarından sonra, son yıllarda âşıkların da bu türde programlar yaptıkları görülmektedir. (Özarlan, 2001a:310) İzmir'de yaşayan Karanlı âşıklar radyo programlarına konuk

olarak katılmış olmalarına rağmen, şahsen âşık programı sunma gibi bir durumda bulunmamışlardır.

Bu tür programlarda âşıklar, kimi zaman türkü söylemişler, kimi zaman sistemli ya da serbest deyişlere yer vermişler, kimi zaman da iki âşıkla katılma durumunda atışma yapmışlardır. Radyo ve televizyon programlarının temeli, her ne kadar belirli bir düzene bağlı bir yapı sergilemiş olsa da dinleyici isteklerinin daha özel bir yeri bulunmaktadır.

4.1.2.3. Televizyon Programları

Televizyon programları, âşıkları medyada bir kur daha ileri götürmüştür. Âşıklar radyo programlarında sadece sese dayalı bir şekilde dinleyiciye ulaşabilirken; televizyon programlarıyla, âşık dinleyicisine aynı zamanda ses ve görüntü kapsamında ulaşma imkânı bulmuştur. Bu durum beraberinde âşıklar için bir takım zorlukları da getirmiştir. İzleyici/dinleyicinin aşığı görebildiği, aşığınsa izleyici/dinleyiciyi göremediği televizyon programlarında âşık, icra konusunda kendini çok daha geliştirmek zorunda kalmıştır. Âşıkların çoğunluk olarak saz çalmalarına rağmen, bu konuda usta olmadıkları da bilinmektedir. Çoğu âşık sazı notalarıyla değil kulak aşinalığı ile çalmaktadır. Televizyon programlarıyla âşık, bağlamaya daha iyi hakim olmak zorunda kalmıştır.

“Âşıkların televizyonda program yapmaları, 1980 yıllarına kadar devlet denetimindeki TRT bünyesinde, özellikle Ramazan, mahalli kurtuluş günleri, milli ve dini bayramlar dolayısıyla yapılmıştır. Bu tür programlarda âşıklar serbest deyişlerle tek olarak; sistemli deyişlerle de iki veya ikiden fazla olmak şartıyla katılmışlardır. (...) âşıkların devlet denetimindeki televizyon dışında kendilerini göstermeleri 1980 yıllarından itibaren devlet denetiminin kuruluş kanunları olmaksızın kurulan ve mahalli ve milli seviyede yayın yapan özel televizyonlarda yer almaya başlamaları gerçekleşebilmiştir. (...) Radyo ve televizyonlarda önceleri çeşitli vesilelerle tek ve serbest program yapan âşıklar, özel radyo ve televizyonların artmasıyla birlikte, özel radyo ve televizyonlarda daha fazla yer almaya başlamışlardır. Hatta bu yer almalar giderek âşık/sanatçıları program yapma noktasına getirmiştir. Maraşlı Hilmi Şahballı ile başlayan televizyon

programı (ve) Samanyolu TV'de 1996-1997 yılları arsında Nuri Çırağı tarafından "âşıklar Kervanı" adıyla (devam etmiştir.) (Özarlan, 2001a: 327-328)."

"Âşık düne kadar dünyayı, miras olarak devraldığı tarihi, sosyo-kültürel bellek ile kendi bakış açısına göre yorumlamıştır. Özellikle gazete, radyo ve televizyonlarla tanıştıktan sonra, âşık çevresini, olayları, insanları ve dünyayı, medyanın penceresinden değerlendirir hale gelmiştir. Böylelikle medya, aşığı dolaylı olarak işlevsizleştirerek sıradanlaştırmıştır. Haber verme, yorumlama ve bilgilendirme işlevi, âşıktan medyanın eline geçmiştir (Özdemir, 2008:246)."

TRT televizyonlarında yayımlanan "Köy Odası (1971-1973), Anadolu, Dağarcık, Merhaba, Köyden Köye, Çiftçiden Çiftçiye (1981), Tarım ve Köy, Daldan Dala (1984), Gönül Sesimiz, Gezelim Görelim, İlimizden, Odamızdan, İl İl Türkiye, Bir Yöremiz, Kültürlerin Yeşerdiği Ülke Türkiye (1985), Bizim Sazımız Bizim Sözümüz (1986), Anadolu'dan Çeşitlemeler (1985-1989), Keçenin Teri, Fırat'ın Türküsü (1989-1993), Anadolu'da Düğün (1989-1993), Karadeniz'den Çeşitlemeler (1995), Bu Toprağın Sesi (1996), Tarım Takvimi, Töremiz, Dilimiz (1996), Türkü TürküTürkiyem, Bir Dileden Bir Telden (2001-2002), Mihriban (2001-2002), Anadolu Hikayeleri (2004-2005), Dede Korkut Hikayeleri (2007)" adlı programlar, Türk sözlü kültür geleneklerinin ve dolayısıyla âşıklık geleneğinin tanıtılmasını sağlamıştır (Özdemir, 2008:252)."

Âşıklık geleneği ya da kültürel nitelikte programlar, günümüzde daha çok yerel nitelikte televizyon kanallarında yapılmaktadır. Uluslar arası televizyon kanalları bu tür programlara, çok fazla yer vermemektedirler. Kanal D, Show, Star, Atv, Fox gibi kanallarda bu tür programlara rastlamak zordur. Ancak bölgelere ya da illere dayalı yapılan belgesellerde, belgesele tabi olan bölgede âşıklığın yaşıyor ya da yaşamış olması durumunda âşıklara programlarda yer vermemektedirler. TRT kültürel nitelikte ve âşıklık geleneği kapsamında yapmış olduğu programlarda âşıklara yer vermiş ve yer vermektedir.

İzmir'de bulunan yerel televizyonları âşıkların programlara katılmaları sebebiyle yer vermek gerekirse isimleri şu şekildedir:

- Ege Telgraf
- Ekonomik Çözüm
- Gözlem (gazete)
- Haber Ekspres
- Ticaret (gazete)
- Yenigün (gazete)
- Yeni Asır
- Yeni Ekonomi
- Yenigün Gazetesi
- 9 Eylül Gazetesi
- Küçük Menderes Gazetesi
- Büyük Tire

TRT kapsamında televizyon programlarına gelenek temsilcilerinden Âşık İrfan Erdağı ve Ali Rıza Ezgi katıldığını belirtirken, âşıkların katılmış oldukları diğer televizyon kanallarının yerel nitelikte olduğunu söylemişlerdir (Kaynak kişilerimle yapılan 25.02.2012 tarihli görüşme). Gelenek temsilcileriyle mülakat tarihi 2012 itibariyle katılmış oldukları son dönem televizyon kanalları adları şu şekildedir:

Âşık Turgut Yılmaz: Tv 5

Âşık İrfan Erdağı: TRT Ankara, İzmir, İstanbul, TRT Avaz

Âşık Ensar İpek: İstanbul ve Manisa televizyonlarında

Âşık Celal Bulut: Kanal 35, İstanbul televizyonları

Bunun dışında gelenek temsilcileri, İzmir'de yer alan yerel kanallarda da çok çıktıklarını belirtmiştir. Tek tek isim verme gereği görmemişlerdir.

Âşık Turgut Yılmaz, televizyon programlarına çağrılmalarına rağmen, yol ve kalacak yer sorunu yaşadıklarını belirtmiştir. Diğer gelenek temsilcileri böyle bir durumdan söz etmemişler; radyo ve televizyon kanallarının âşıklık geleneğinin yok olmaması ve yeni nesillere aktarımı için oldukça faydalı olduğunu belirtmişlerdir. Turgut Yılmaz, yaşadığı sorunu şu sözlerle dile getirmiştir:

Şimdi televizyonlarda program yapıyorum, gidiyorum. Hatta mesela geçenlerde Tv5 çağırdı imkânlarım olmadığından gidemedim. Oralara gittiğimiz zamanda zaten kendi bütçemizle gidiyoruz. Yani cebimizden. Oraya gidiyoruz mesela, otel parası, yol parası, yemek parası bunlar hep bize ait. Oraya gidip gelmek bana 200 liraya patlıyor. Ee 200 lira cebimde var mı yok mu? Ha ne diyorlar orda, sizin reklamınızı yapıyoruz diyorlar. (Turgut Yılmaz, 25.02.2012 tarihli görüşme)."

Âşıkların yaşadığı tek sorun, radyo ve televizyon programlarına katılmada yaşadıkları maddi sorunlardan ibaret değildir. Aynı zamanda âşıklık geleneğinin geleneksel yapısından farklı bir ortamda yapılan icralar, âşıkları hem zaman olarak hem de âşık ve izleyici/dinleyici bakımından bazı sorunların yaşanmasına da sebep olmaktadır. Âşık, geleneksel icra zemininde zaman kısıtlamasına tabi olmadan icralarını rahatça sergilerlerken; programların kısıtlı zamanında icralarını tam anlamıyla sergilemede sıkıntılar yaşamaktadırlar. Bu durum onların performansını düşüren en önemli nedenlerden birini oluşturmaktadır. Âşıkların performansını ve coşkusunu düşüren bir başka sorun ise onların izleyici/dinleyiciyle birebir iletişimde olmamalıdır.

"Bu programlar özel televizyonlarla birlikte başlayan talkshow programlarını andırmaktadır. Programa davet edilen âşıklar kendilerini tanıtmakta, aşığın bu işe ne zaman ve nasıl başladığı hakkında kendisinden bilgi alınmaktadır. Âşıklar bu programlarda daha çok önceden hazırladıkları serbest deyişleri veya usta malı deyişleri okumaktadırlar. Çok seyrek olmakla beraber irticali söyleyişlere yer verilmektedir. Bu programlarda sistemli deyişmeler çok özel bir konu hakkında olup bu konuda, programın sonlarına doğru atışma-deyişme de yapılmaktadır. Ancak bu tür icralarda kahvehane ortamındaki canlılık ve coşkuyu bulmak mümkün değildir. Zamanla kısıtlı ve reklam ile kuşatılmış olan bu tür programlar âşıkların sanatlarını icra etmede çok zorlandıkları görülmektedir. Bunun başlıca sebebi icracı ile hedef kitle arasındaki doğrudan iletişimin olmamasıdır. Burada âşık ile dinleyici arasında elektronik bir aygıt mevcuttur. Dolayısıyla verici ile alıcı arasında birebir iletişimden kaynaklanan etkilenme ve buna bağlı coşku hali kaybolmaktadır. (Özarıslan, 2001a. 328-329)."

Âşıkların medyada yer almaya başladığı 1940'lı yıllardan bu yana, âşıklık geleneği, geleneksel icra biçimlerinde bazı değişimler ve sorunlar yaşanmış olsa da, bu durum âşıkların bilinçli bir şekilde sergilemiş oldukları bir durumu ifade etmemektedir. Var olmanın akışı içerisinde âşıkların da bu döngüde yer almaya çalışmalarının bir sonucudur. Toplumsal hayatta meydana gelen değişimlere ayak uyduramayan âşık ve âşıklık geleneği, toplumun eski olarak nitelendirdikleri, kenara bıraktıkları ürünler arasında kalmaya mecburdur. Âşıkların plaklarla başlayan elektronik gelişmelere ayak uydurması, âşıklık geleneğinden bu günde

bahsetmemizi ve araştırmamızı sağlamıştır. Ayrıca radyo ve televizyon programları âşıkların, kahvehane ve festivallerde yapmış oldukları icralarda hitap ettiği kesimden çok daha geniş bir kitleye ulaşmasını sağlamaktadır.

4.2. İzmir ve İzmir Belediyelerinin Âşıklara Sunduğu İcra Mekânlar

4.2.1. Âşık Fasılları ve Genel Özellikleri

Yüzyıllar öncesinden günümüze ulaşan âşıklık geleneğinin, geleneksel icra zeminleri arasında âşık fasılları önemli bir yer almaktadır. Âşıklık geleneğinin mutfağı da diyebileceğimiz âşık fasılları, içinde âşıklık geleneğinin birçok türünü barındırmaktadır. Bireysel icradan çok, toplu halde icrayı gerektiren âşık fasıllarında hâkimiyet sistemli deyişlerden oluşmaktadır. Belli kurallar dâhilinde sürdürülen âşık fasılları; düzen itibarıyla bölgeden bölgeye birtakım değişiklikler içermektedir.

Âşık fasılları, âşıklık geleneğinin geleneksel icra mekânları arasında belli başlı yerlerde sergilenmektedir. Tezimin konusu gereği, İzmir'deki âşıklık geleneğinin çoğunluğu oluşturması sebebiyle Doğu Anadolu âşık fasılları bu bölümde ele alınacaktır. Özellikle âşıkların Kars'ta doğup büyümeleri, âşıklık geleneğinin temellerini de buralarda öğrenmelerine sebebiyet vermiştir.

"Kars yöresinde âşıklık geleneği, âşıklar tarafından geçmişten günümüze kadar köy düğünlerinde, köy odalarında, köy evlerinde, âşık kahvehanelerinde icra edilegelmiştir (Aslan,t.y.:16)

Kültürün, bulunduğu toplumda değişimlere ayak uydurarak kuramsal açıdan sürekliliğini sağlayabilmesi adına gerek icra mekânları gerekse icra konu ve içerikleri bakımından değişimlere açık bir yapı göstermektedir. Tabi ki bu değişim, geleneğin temel yapısının bozulmadan yapıldığı küçük değişimlerden, değişikliklerden öteye gitmemektedir. Bu değişim, aşığın geleneği icra etmesindeki amacında da topluma bağlı farklılık yaşanmasına sebep olmuştur. Aşığın geleneği icra etme amacında yaşadığı değişim, aşığın icradaki performansını etkilemiştir. Günay'ın 1977'de yapmış olduğu derleme sırasında Âşık Feymani bu konu

hakkında şunları dile getirmiştir: "Çukurova'da önceleri iki âşık birbirleriyle tesadüfen karşılaştıkları için, tanıdığı bir aşığı görmek için gittiğinde, haldaş oldukları için, muhabbet etmek üzere, kimlik öğrenmek, etrafta meclis varsa meclisi eğlendirebilmek için yapılırdı. Sonraları ise üstün âşık olabilmek, konserlerde sahne icabı, yarışmalarda birincilik, diploma, madalya, şöhret ve para için yapılmaktadır (Günay,2011;82)."

Âşık fasıllarının icra edilme amacında küçük değişiklikler yaşanmış olmasına rağmen, önemli olan faslı gerçekleştirebilmek için en az iki aşığın bulunmasıdır. "âşık fasıllarının icra mekânı arasında kahvehane ve köy düğünleri oldukça önemlidir. Ayrıca günümüzde bu mekânların yanında, konserler ve televizyon programları da icra mekânları arasında yer almaktadır. İzmir âşıklık geleneğini meydan getiren âşıklarımız için günümüzde de kahvehane ve köy düğünleri fasılların yapıldığı yelerdendir. Özellikle İzmir'de ikametgâh eden âşıklar, yine Kars kahvehane ve düğünlerinde fasıllarını gerçekleştirmektedirler. Kahvehanede yapılan âşık fasılları gün içerisinde akşam saatlerinde yapılmaktadır.(Ali Rıza Ezgi, Celal Bulut, İrfan Erdağı, Ensar İpek 25.02.2012 tarihli görüşme)."

"Kahvehanelerde yapılan fasıllar için uygun zaman akşam vaktidir. Normal mesai günleri olsun tatil günleri olsun kahvehanelerde icralar gündüz yapılmaz. Fasıllar normal günlerde akşam yemeğinden sonra, ramazanda da teravih namazından sonra başlar ve kahvehanelerin kapanış saati olan 24.00'e kadar devam eder. Ramazan ayında ise bu zaman sahur vaktine kadar uzayabilir (Özarlan. 2001a:97)."

Âşık fasılların Erzurum ve Kars'ta yoğun olarak kahvehane merkezli rağbet görmesinin sebeplerini Özarlan şu şekilde sıralamaktadır:

a) Kahvehanede kumar ve içki gibi dinen yasaklanmış unsurların olmayışı, fasıllarda âşıkların öğüt verici kıssalar anlatmaları, nasihatler etmeleri, değerlerin dışına çıkmak onları yıkmak yerine yaşatılmaya gayret edilmesi gibi hususlara bağlı dini ve ahlaki sebepler,

b) âşıklığın yöre hayatının bir parçası, temel eğlenme ve sosyalleşme ortamı olarak görülmesi, kahvehaneye gelen kişilerin aşığın anlattığı hikayelerde, söylediği türkülerde kendini veya kendine ait bir takım hususları bulması gibi mensubiyetten doğan kültürel sebepler (Özarslan. 2001a:97)."

Âşık fasıllarının icra edildikleri mekânlara bakıldığında bölgeler arasında pek farklılık görülmemektedir. Asıl fark, fasılların içyapısını oluşturan fasıl düzenlerinde yaşanmaktadır. Kimi zaman bu durum fasıl içinde yer alan türlerin sıralanmasında kimi zaman da fasıl içinde yer alan türlerde kendini göstermektedir. "Gelenek temsilcileri, fasıllarda özellikle divanın önemin, vurgulamışlardır (Ali Rıza Ezgi, Celal Bulut, İrfan Erdağı, Nuri Demiroğlu 25.02.2012 tarihli görüşme)." Özellikle Kars âşık Fasılları içinde yer alan yirminin üzerinde divani makamı bulunmaktadır. Bunları şöyle sıralayabiliriz: Kars Divanisi, Mereke, Osmanlı, Yerli, Hasta Hasan, Yüyrük, Gazeli, Müstezat, Reisoğlu, Bektaşî, Esmâ Sultan, Şahnazî, Semai, Borçalı, Erzurum, Kağızman, Çıldır, Sezai, Terekeme, Türkmen, Dudakdeğmez. (Taşlıova, 1976:138) (Yakıcı, 2009:177)

Karslı âşıklar, âşık fasıllarında başlangıcı 'Hoşlama' ile yapmaktadırlar. Aldemir ise hoşlamayı şu şekilde ifade etmektedir: "Şimdi âşık fasıllarında genellikle seyirciye önce bir hitap edersin; Efendim cümlemler hoş geldiniz. Hoş geldiniz. Veya bu büyük bir kitleyse tüm insanlar hoşgeldiniz diye, önce hoş geldin şeyiyle, güzellemesiyle, güzelleme deriz biz ona icra ederiz insanlara (Nuri Demiroğlu, 25.02.2012 tarihli görüşme)."

Hoşlamadan sonra, 'Hatırlatma' bölümüne geçilir. Burada ise divan okunur. "Hatırlatma; usta malı okunur. Âşık sazı eline aldığı zaman bir ustanın; kendi ustasının veya ustalardan birisinin malını, sözünü alır, çalar, söyler. Ondan sonra kendi programına geçer (Celal Bulut 25.02.2012 tarihli görüşme)."

Sonrasında ise âşıkların tamamen ustalığını, sazının sözünün gücünü gösterdiği bölüm olan 'Tekellüm'e geçilir. Ezgi fasılların düzenini şu şekilde ifade etmiştir: "Tecnis okunur, bir lebdeğmez okunur. Yani dudaklar birbirine değmeyen. M, b, p, f, v harfleri kullanmadan okunan tür. Onu okuduktan sonra, Kars'ta mesela bir destan, kahramanlık destanı okur. Divan bittikten sonra da birkaç tane daha

söyleyip ondan sonra; efendim hikâye anlatıyoruz. Atışmada da kural yok. Atışmada hiç bir kural yoktur. Atışmada karşıdaki âşık açar bir uyak, ona nazire yaparsın. Yapmadığın takdirde, âşık sazını bırakır otururdu. Ama şimdi öyle değil (Ali Rıza Ezgi 25.02.2012 tarihli görüşme)".

Ezgi'den sonra Erdağı, âşık fasıllarının bitişin şu şekilde anlatmıştır: "Köroğlu'yla bitiriyoruz Türkiye'de veya muhannesle bitiriyoruz. Bunu çoğu âşıklar bilmez. Ben ve Ali Rıza ustanın yanında, bazı âşık arkadaşlarımız bilir. İstanbul'da, Kars'ta mesela, Günay Yıldız'ın, Mahzun Feryadı'nın, efendime söylüyeyim, Eser Şahbazoğlu'nun, rahmetli âşıklar. Bu şekilde divanla başlarlar. Konuya göre ya Köroğlu'yla ya muhannesle veya da koçaklamayla. Veya da programın o andaki ortamına göre bizim son bitiş (ee ne diyelim ona) halay türü dediğimiz, böyle bir halk havasıyla olabilir. Ama ana temas Köroğlu. Azerbaycan ve Kars yöresinde muhannesle biter, Köroğlu'yla biter. Veya o andaki televizyon ekranında, ya hadi bir memleket havasıyla da bitirebilirsin programa göre. Ancak ana temas bu. (İrfanErdağı 25.02.2012 tarihli görüşme)."

Doğu Anadolu âşık fasıl düzenini kısaca maddeler halinde özetlemek gerekirse:

1. Hoşlama/Merhabalaşma
2. Hatırlatma/Canlandırma
3. Tekellüm
 - a) Serbest Deyişme
 - b) Öğütleme
 - c) Bağlama/Muamma
 - d) Sicilleme
 - e) Yalanlama
 - f) Taşlama/Takılma
 - g) Tüketmece/Daraltma
 - h) Uğurlama (Günay. 2011: 82-113)

Âşıkların, icrayı gerçekleştirirken uymakla yükümlü oldukları kurallar olduğu gibi, izleyici/dinleyicinin de âşıkların icraları sırasında ya da sonrasında uymakla yükümlü olduğu kurallar bulunmaktadır. Bunların başında da icrasını başarıyla

gerçekleştiren aşığa verilen çeşitli ödüller yer almaktadır. "Doğu Anadolu Bölgesinde yapılan âşık fasıllarında özellikle yarışma niteliği taşıyanlarda galip gelen âşıklara mükâfat vermek usuldendir. Çoğunlukla geçimini âşıklıktan sağlayan bu âşıklara, kahvelerde yapılan fasıllarda dinleyicilerden toplanan paralar yanında zenginler değişik armağanlar verirler. 1931 yılından bu yana çeşitli vesilelerle çeşitli kuruluşların düzenlediği âşık toplantılarında âşıklara paranın yanında madalya, plaket, birincilik, ikincilik, üçüncülük gibi dereceler verildiği gibi Yunus, Sümmani, Şenlik Karacaoğlan gibi büyük şairlerin adını taşıyan ödüller de yer almaktadır (Günay. 2011:100)."

Düzen ve içeriği bakımından Doğu Anadolu âşıklık geleneği özelliklerini içeren âşık fasılları, âşıkların İzmir'e göçüyle devamını İzmir'de sürdürmektedir. İzmir'de yaşatılmaya çalışılan gelenek, tamamen Kars âşıklık geleneğinin ürünüdür. İzmir halkı, yaşatılan âşıklık geleneği usullerini, Kars bağlamında öğrenmektedir.

4.2.2. Kahvehaneler

XVI. yüzyılda kahvenin Anadolu coğrafyasında içilmeye başlanması ve sonrasında kahvelere özel mekânın meydana gelmesi; insanların toplumsal hayatında başka bir boyuta geçilmesine sebep olmuştur. Toplumun sosyal hayatında alternatif bir mekân olarak yer alan kahvehaneler, XVI. yüzyıldan itibaren âşıklık geleneğinde, önemli icra mekânlarından biri olarak kendini göstermeye başlamıştır. Kahvehaneler, âşıklık geleneğinin yeniden canlanmasına ve sosyal hayatta istek duyulan bir kültür unsuru olmasını sağlamıştır.

"17. yüzyıl Avrupa'sında bir Türk içeceği olarak tanınmaya başlayacak olan kahve, İstanbul iskelelerine 1543 gibi bir tarihte ulaşır. Azımsanmayacak bir süre sonra, 1554'de, biri Şamlı diğeri Halepli iki tüccar şehirde ilk kahvehaneleri açar (Yaşar. 2009:18)." "İstanbul'da ilk kahvehanelerin açıldığı bölge olan Tahtakale, aslında uluslararası ve yerel ticaretin odaklandığı bir yerd (Özkoçak,1998:68-72)". "Dışarıdan gelen hemen hemen her şey bu bölgeden şehre giriş yapıyordu ki, kahve de bunlardan biriydi. Ticaretin ve buna bağlı olarak erkek nüfusun yoğunlaştığı bu bölgeyi İstanbul'a gelen ilk kahve tüccarlarının seçmesi tabii ki bir rastlantı değildi (Yaşar,2009:20)."

Kahvehaneler, toplumun sosyalleşmesi anlamında farklı bir mekân olarak kendini göstermiştir. Bu durum, caminin tamamen dini yapısına, meyhanelerin alkolik ortamına ve hamamların sadece ihtiyaca bağlı yapısının dışında, insanların serbestçe oturup, dostlarıyla hoşça vakit geçirebileceği bir mekân olarak görülmüştür. İnsanların dostlarıyla ev dışında vakit geçirmelerini sağlamış ve aynı zamanda erkeklerin akşam dışarıya çıkabilmelerine olanak sağlamıştır. Kahvehanelerin bu işlevsel yapısı, toplum tarafından da büyük ilgi görmesini sebep olmuştur.

Türkiye sahası âşık edebiyatının en güçlü dönemi, temsilci sayısındaki artış ve diğer bakımlardan 19. yüzyıl olarak görülmektedir. Hece ve aruzla değişik türlerde kıymetli eserler veren çok sayıda gelenek temsilcisi âşık, bu dönemde hem halk, hem devlet, hem de aydınlardan maddi ve manevi destek görmüştür. Bu dönemde Osmanlı hükümeti, Batılılaşmanın temel prensipleri kabul ettiği yenileşme hareketlerini başlatmış, bunları insanına anlatabilmek için de etkili iletişim gücü olarak gördüğü sanatçılardan yararlanmayı düşünmüştür. Bu sanatçıların başında ise, meslekleri gereği diyar diyar dolaşan, bir köy, kasaba, şehir ya da bölgeden aldığı bir başka köy, kasaba, şehir ya da coğrafyaya taşıyan âşıklar gelmiştir. Bu sebeptendir ki, 19. yüzyılda, Türkiye genelinde âşık mektepleri olarak bilinen kahvehaneler (âşık, semai, meydan kahveleri vb.) çoğalmıştır. (Yakıcı. 2009: 102)

XVI. yüzyıldan XIX. yüzyıla kadar geçen dönem içerisinde, kahvehaneler kimi zaman toplum tarafından en çok rağbet gören yerler arasında yer alırken, kimi zamansa bu durum, yönetimin kahvehane yasaklamaları sonucu işlerliğini kaybetmiştir. Zaman içerisinde kahvehaneler İstanbul'dan ayrı coğrafyalarda da yayılmaya başlamıştır. Âşıklar içinse kahvehanelerin önemini bu süre zarfında kaybolmamıştır.

"XX. yüzyılın başlarından itibaren İstanbul'da âşık kahvesi geleneğinin zayıflamasına karşılık başta Erzurum, Kars ve Kayseri olmak üzere Anadolu'nun çeşitli bölgelerinde varlığını sürdürmüştür (Düzgün, 2004:199)." İzmir'de yaşayan âşıkların, Kars'ta geleneği öğrenmiş âşıklar olması, kahvehanelerin geleneği öğrenilebilmesi açısından oldukça önem arz etmiştir. Şu anda da Kars kahvehanelerinde âşık icrası önem taşımaktadır. "Âşıkların kahvehanelerde

sergiledikleri performanslar Nuri Demiroğlu gibi bazı âşıkların âşıklığa olan meraklarını güçlendirmiştir. Kahvehanenin penceresinden ya da kapıdan dinlediği âşıklar, Aldemir'in ilham kaynağı olmuştur (Nuri Demiroğlu, 25.02.2012 tarihli görüşme)."

Her ne kadar bu kahvehaneler âşıkların icralarını sergiledikleri mekânlar olsalar da, âşıklar günün her saatini kahvehanede icra yapmamaktadırlar. " Hizmet açısından sıradan bir kahvehane özelliği taşıyan bu mekânlar âşık fasılları yapılmadığı zamanlarda normal faaliyetlerini sürdürmektedirler. Bu anlamda bu kahvehanelerin çok fonksiyonlu olduklarını söylemek mümkündür. Âşıklar bu kahvehanelerde fasıl yaparken, bütün seyirci/dinleyicilerin kendilerini görebileceği şekilde kahvenin uygun köşelerindeki masaların üzerine konulan sandalyeye oturmakta ve programı bu şekilde yürütmektedirler (Özarıslan, 2001a: 272)." Kars bölgesinde âşıklar, aynı zamanda icralarını ayakta dolaşarak da gerçekleştirmektedirler. Bu icra biçimi sadece Kars'a özgü olan bir durumu temsil etmektedir.

Âşıklık geleneğini kahvelerde icralarını yapan ustalarından öğrenen âşıklarımız, sonrasında bu kahvehanelerde kendileri icralarını gerçekleştirmeye başlamışlardır. Bu kahvehaneler, özellikle Kars ve Erzurum merkezli kahvehanelerdir. "Âşıkların hepsi gerek Erzurum ve Kars'ta yer alan kahvehanelerde olsun, gerek İzmir'de yer alan kahvehanelerde olsun, hepsi kahvehanelerde icralarını gerçekleştirme imkânı bulmuşlardır. (Kaynak kişilerle yapılan 25.02.2012 tarihli görüşme)." "Şu an 63 yaşında olan Ezgi, 41 seneden beri, hem köy kahvehanelerinde hem de şehirdeki kahvehanelerde geleneği icra etmiştir. (Ali Rıza Ezgi, 25.02.2012 tarihli görüşme)."

Geçmiş dönem içerisinde kahvehanelerde icrada sergilenen biçimler, bugünkü icralarda sergilenen biçimlerle aynı özelliği göstermemektedir. Bulut, geçmiş dönemdeki âşıkların kahvehanedeki icralarını şu şekilde anlatmaktadır: "Kahvehanelerde âşıklar çaldığı zaman hikâye anlatırlardı. Hikâye anlattıkları zaman televizyon, radyo falan yoktu, sinema bile yoktu. İnsanlar bu âşıkların anlattığı hikayeyi ertesi güne yetişmek için, arkası yarın programları gibi oraya gelip oturuyorlardı ve dinlemeye koyuluyorlardı.. (Celal Bulut, 25.02.2012)."

Kars ve Erzurum'un Türkiye coğrafyasında âşıklık geleneğinin merkezi olarak görülmesi, geleneğinin sergilenme mekânları açısından da önemli bir yer olmasına işaret etmektedir. Özellikle kahvehaneler çevresinde gelişen âşıklık geleneği yine kahvehaneler sayesinde günümüze ulaşabilmiştir. Bu bağlamda, âşıklar tarafından bu bölgelerde âşık kahvehaneleri açılmıştır.

"Gerek Kars'ta Âşık Murat Çobanoğlu'nun ve gerekse Erzurum'da Âşık Erol Ergani'nin işlettiği kahvehanelerin duvarlarında da âşıklara ait posterler, madalyalı resimler, şenlik afişleri, kaset tanıtım afişleri yer almaktadır. Normal veya âşık kahvehanesi olsun hiçbir kahvehanede sazların asılacak özel bir araç yoktur. Sazlar yörede, 'silahlık' tabir edilen elbise askılıklarına kılıflı bir şekilde asılmaktadırlar. Bu uygulama ile müşteriye sazla gösterilmekte ve bir tür haber/reklamla kahvehanede fasıl yapılacağı duyurulmaktadır (Özarlan, 2001a:272)

"Çoğunluk olarak, İzmir'de Doğulu insanların yoğunluğu oluşturduğu kahvehanelerde icralarını gerçekleştiren âşıklar, kahvehanede programın yapılacağını, Kars'takine benzer nitelikte bir şekilde müşterilerine duyurmaktadırlar. Kahvehanede program düzenlemek isteyen âşıklar, öncesinde ya çıraklarını göndererek ya da kendileri kahvehane giderek işletmeciyile görüşmektedirler. Bunun sonucunda âşıklar, afişlerini asarak, müşterilere programın yapılacağı gün ve saati duyurmaktadırlar. Kahve işletmecisiyle anlaşma belirli şekillerde yapılmaktadır. Aşığın buradan kazancı, ya satılan çay başına aşığın belli bir yüzde alması ya da aşığın belli bir ücrete icrasını gerçekleştirmesi şeklinde olmaktadır. Ayrıca aşığa bahşiş olarak verilen paralarda, âşık için ayrı bir kazanç oluşturur.

Kars-Erzurum ve İzmir kahvehanelerinde yapılan âşık fasılları, günümüzde dinleyicilerin ilgisi anlamında bazı farklıklar içermektedir. Medyanın toplum hayatına bu denli yer almadığı dönemlerle şimdiki dönemler, kahvehanelerde aşığa olan ilgiyi de etkilemiştir. Evden çıkarak kendini kahvede bulan erkekler, kahvehanelerde ya sürekli açık olan televizyonu takip etmekte, ya kâğıt oyunları, tavlâ, okey gibi oyunlar oynamakta ya da kendi aralarında muhabbet etmektedirler.

Onlar için alışkanlık durumuna gelen bu etkinlikler aşığın kahvehanede yer aldığı sırada da kendini gösterdiği zamanlar olmaktadır.

Âşık Turgut Yılmaz, İzmir kahvehanelerinde icralarında yaşamış olduğu bazı sıkıntıları, Kars'ta yapmış olduğu icralarla karşılaştırarak şöyle anlatmaktadır: "Şimdi burada mesela kahvede çaldığı zaman bazıları isteksiz davranır. Mesela çalmamamızı istemez. Veyahıttta okey oynar. İnada gider. Okeyi bırakmak istemez. Şimdi sen de onun üzerine fazla gidemezsin. Okeyi bırak. Hakketen çok insanlar dinlerken, o orda okey oynuyor. Bu sefer bunlarda bozuluyorlar. Biz de bozuluyoruz. Ama memlekette öyle bi şey olduğu zaman,(oyun falan da bilmezler zaten) daha da güzel dinleme üslubu olur. Bizde de coşku meydana gelir. Ama böyle yanan ateşe su serpmiş gibi oluyolar yani (Turgut Yılmaz, 25.02.2012 tarihli görüşme)

İzmir kahvehanelerinde âşıkların icraları sırasında, onları dinlemeyen bazı müşteriler olduğu gibi, aynı zamanda âşık sevenler, âşık müdavimleri de bulunmaktadır. Âşıklar, böyle bir durumda icralarını daha coşkulu ve verimli bir şekilde sergileme imkânı bulmaktadır.

Aynı zamanda Ali Rıza Ezgi, Doğulu halkın yoğunlukta yaşadığı Bayraklı'da bir kahvehanede, ramazan ayı içerisinde bir ay boyunca hikâye anlatmaktadır. Âşıklar arasında hikâye anlatma geleneğini İzmir'de devam ettiren tek âşık da âşık Ali Rıza Ezgi'dir. Yaşadığı çevre ona bu imkânı sunmakta ve onun bu icradan belli bir gelir sağlamasına olanak tanımaktadır. İcra sırasında Ezgi; Latif Şahı, Salman, Sevdekar, Köroğlu, Dadaloğlu gibi her gün ayrı bir hikâye anlatmaktadır. 1 ay boyunca halk, mekânı tıklım tıklım doldurmakta ve üniversite öğrencilerinin bu halk arasındadır (Ali Rıza Ezgi, 25.02.2012 tarihli görüşme).

Ekonomik anlamda sıkıntı çeken âşıklar için kahvehanede icra, kurtarıcı bir özellik de göstermektedir. Âşıklardan Serdar Çelik bu durumu şu şekilde yorumlamaktadır: "Bazen bizde olmuyor, bazen ustalarımızda olmuyor. Bi program yapıyoruz, hadi buradan bi şey çıkaralım da eve nafakamızı götürelim. Bu gün boş durmayalım diyip gittiğimiz oluyor (Serdar Çelik, 25.02.2012 tarihli görüşme)."

Âşıkların kahvehanelerde ekmek parası için gezmelerini âşıklarımızdan Nuri Demiroğlu, geçmiş dönemdeki âşıkların diyar diyar gezerek geleneği icra etmelerine benzetmektedir (Nuri Demiroğlu, 25.02.2012 tarihli görüşme).

Görüldüğü üzere âşıkların, kahvehaneleri icra mekânı olarak kullanmaları, geçmişten bu güne gelen âşıklık geleneğinin önemli icra mekânlarından birini oluşturmaktadır. XVI. yüzyıldan bu yana her ne kadar kahvehanelerin i tasarımı; orada yapılan etkinlikler, oynanan oyunlar farklılık göstermiş olsa da âşıkların kahvehane ortamında sergilemiş oldukları icralar da süreklilik hakim olmuştur. Kars 'tan göç eden âşıklar, Kars ve Erzurum kahvehanelerinde görmüş oldukları ilgiyi tam anlamıyla İzmir'de görmüyor olsalar da, İzmir'de bulunan bazı kahvehaneler onlar için hala icra ortamı sağlamaktadır. İzleyici/dinleyici kitlesi arasında yer alan âşık müdavimlerini de sayarsak, âşıklara ve âşıklık geleneğine hala bir ilinin olduğunu görürüz.

4.2.3. Köy Odaları ve Evleri

Geçmiş dönemlerden bu güne folklor alanında, önemli çalışmalar yapılmıştır. Bunun sonucunda da halk kültürü daha da değer kazanıp, kültürün devamını sağlamak için yeni mekânlar oluşturulmuştur. Cumhuriyet'in ilanından sonra, halk kültürünü derleme ve yayma anlamında önemli gelişmeler yaşanmıştır. Türk Derneği, Genç Kalemler, Türk Yurdu Cemiyeti, Türk Ocakları, Türk Halk Bilgisi Derneği, TDK, Köy Enstitüleri ve Halk evlerinin kurulması yaşanan gelişmelerin sonucudur. Köy odalarının kuruluş amacı, diğerleriyle tamamen aynı doğrultuda ilerlemiş olmasa da, halk kültürün devamını sağlamada, yeni nesillere aktarılmasında ve toplumsal birlik ve beraberliğin oluşumunda önemlidir. "Bir milletin kültürü, o milletin sahip olduğu geleneklerden ibarettir (Yıldırım. 1998:76)."

"İzmir âşıklık geleneğini oluşturan âşıkların bir kısmı köy odalarında icralarda bulunmuşken bir kısmı bulunmamıştır. Bu âşıklar şu an köy odalarında geleneği sürdürüyor olmasalar da, geleneği köy odalarında öğrenmeleri ve geçmişte buralarda icralarda bulunması açısından tezimin bu bölümünde köy odalarının ele alınmasını gerekli görüyorum. Çünkü genel anlamda âşıklık geleneğinde, köy odaları da kahvehaneler kadar önemli konumdadır.

"Köy odaları, köye kahvehaneler gibi alttan gelen bir oluşumdur. Bu mekanların ilk ne zaman ortaya çıktıklarına yönelik bir veri bulunmamakla birlikte, 1908 Jön Türk Devrimi sonrası Anadolu köylerinde gözlemler yapan Ahmet Şerif (1977:83-84) Anadolu'nun her köyünde köy odalarının bir ikisine rastlanıldığını, misafirlerin burada ağırlandığını, odası olan ağanın isminin köyde anıldığını belirtir (Öztürk, 2006:275)."

"Ancak Cumhuriyet'ten sonra köylerde erkeklerin toplanabileceği iki çeşit köy odası bulunmaktaydı. Bunlardan ilki 18 Mart 1340(1924) tarih ve 442 sayılı yasayla köylerde bulunması gereken mekanlar arasında sayılan köy odalarıydı(Düstur, Tertip 3, Cilt 5:339)."

"Köy Kanunu'na göre köylülerin inşa etmesi zorunlu bu tip köy odaları ile alttan gelen bir oluşum olarak açılanlar arasında farklar bulunmaktaydı. Her şeyden önce, yasayla kurulması zorunlu olan köy odalarında kimlerin toplanabileceği, hangi konularda konuşmalar yapılabileceği, hangi işlerin yapılabileceği yasada ayrıntılı olarak belirlenmişti. Oysa köyün ileri gelenler/gelenlerince açılan köy odaları, gerek kurulma amaçları, gerek yapılan etkinlikler ve gerekse görece özerkliği bakımından yasayla kurulması zorunlu olan köy odalarından belirgin derecede farklıydı (Beeley, 1970:475) (Öztürk, 2006:276)."

Âşıkların yer aldığı köy odalarını ise büyük çoğunlukla, köy ağaları tarafından kurulmuşlardır. Özellikle kışın soğukların başlamasıyla düğünlerin olmaması, köy halkı için toplanacak mekân arama ihtiyacını doğurmuştur. Âşıklar açısından da düğünlerin kışın olmama ya da az olması onları icra edecek farklı mekânlar arama arayışına götürmüştür. Aşığın geleneği yaymak ve para kazanmak için diyar diyar gezmesiyle birlikte zaman içerisinde bu köy odalarına da ziyaretler gerçekleştirmiştir. Ulaşım şimdiki gibi yaygın ve kolay olmadığı dönemlerde âşıklar, köy odalarında icralarını gerçekleştirme imkânı buldukları gibi aynı zamanda konaklama imkânı da bulmuşlardır.

Köy odalarında, "İcra olayı eğer tek âşık ise aşığın repertuarına ve yaratıcılığına bağlı olarak köylünün istedikleri eserlerin icrası ile birlikte usta malları ve aşığın eserlerinden oluşmaktaydı. Eğer birden fazla âşık gelmişse veya köyde yaşayan

âşık varsa o zaman mutlaka âşıkların icra töresi gereği atışma yapması ve yarışmaları kaçınılmaz oluyordu (Çobanoğlu, 2000: 205-206)."

Köy odalarında icra yapmış olan âşıklardan Turgut Yılmaz, yapmış olduğu icrayı şu şekilde anlatmaktadır: "Cemaat böyle otururdu. Âşık baştan kalkardı. Bir divan söylerdi. Divan 15 heceyle yazılan bir hece, sözdür. Aynı zamanda içi de tasavvuf dolu olan bir sözdür. Onla başlardı. Ondan sonra bu divandan sonra artık başlardı. Ama hikâyeyle başlardı, ama normal bildiğimiz türkülerle başlardı devam ederdi (Turgut Yılmaz, 25.02.2012 tarihli görüşme)."

Uzun kış gecelerinde köy odalarında icralarını gerçekleştiren âşıklar için bu icralar belirli derecede fayda sağlamaktadır. Çıracak, meclis adabını, icranın nasıl yapıldığını öğrenirken; usta âşık, çalıp söylediği hikâyelerle hem kendi bilgisini çoğaltmakta hem de kelime hazine geliştirmektedir.

Âşıklar arasında, geleneği usta-çırak ilişkisiyle öğrenen âşıklar, köy odalarında icralarda bulunurken; âşıklık geleneğini İzmir'e göçünden sonra kendi kendine ya da dernekte öğrenen âşıklar, köy odalarında icralarda bulunamamışlardır. Celal Bulut, Turgut Yılmaz ve Ali Rıza Ezgi köy odalarında icralarda bulunan âşıklardandır. Bu âşıklar, çocukluk dönemlerinde ilk olarak köy odalarında ve kahvehanelerde usta âşıkları görmüşler ve sonrasında kendileri köy odalarında icralarını gerçekleştirir konuma gelmişlerdir.

Ancak zaman içerisinde köy odaları, bazı sebeplerden dolayı, köylerdeki etkin konumlarında azalma yaşamışlardır. Bunun en büyük sebeplerinden biri ve ilki kahvehanelerin gitgide yaygınlık kazanmaya başlamasıdır. "Beeley (1970:488) ilk defa 1932'de yapmış olduğu derlemeye bağlı olarak köy odalarından kahvehaneye kaymanın sebeplerini şöyle sıralamıştır: 1- Köy odalarının artan nüfusun toplanma ihtiyaçlarını karşılayamaması, 2- Köye gelen ziyaretçilerin sayılarının artması, 3- Ulaşımın daha sağlıklı hale gelmesiyle birlikte köylülerin şehir yaşamıyla ilişkilerinin sıklaşması. (Öztürk, 2006:287)."

Devam eden süre zarfında yaşanan bir takım değişimler de köy odalarının, âşıkların icra mekânı olmaktan çıkmasına sebep olmuştur. "Günümüz âşıklık

geleneğinde köy odaları, konaklar veya evler icra zemini olmaktan çıkmıştır. Baş döndürücü bir hızla artan kitle iletişim araçlarının köylere girişi ile köy hayatında eğlence tarzı ve şekli değişmiştir. Ayrıca televizyonlar, radyolar, plak ve kasetler yoluyla âşık sanatı ürünlerini dinleme imkânı vardır. Âşıklar köyden şehre göçün devam etmesine paralel olarak icra zeminlerini köyden şehre kaydırmışlardır (Özarlan, 2001a:275)."

Özarlan'ın da belirttiği gibi şehre odaklı yaşanan göçler de, âşıkların köy dolarında icra yapamamalarına sebep olmuştur. Kars ve Erzurum'dan İzmir'e göç eden âşıklar haliyle köy odalarından da uzaklaşmışlardır. "Bu sebeple yeni nesilden küçük yaşta İzmir'e göç eden Serdar Çelik gibi âşıklar, icralarını ancak şehirdeki mekânlarda gerçekleştirme imkanı bulmuştur. Diğer âşıklar ise İzmir'e göç ettikten sonraki dönemlerinde köyelerine gitmeleri gibi durumlarda köy odalarında icralarını yapabilmişlerdir (Ali Rıza Ezgi, Celal Bulut, Turgut Yılmaz, Serdar Çelik, 25.02.2012 tarihli görüşme)

4.2.4. Panayır, Festival ve Şölenler

Âşıklık geleneğinin en önemli özelliklerinden biri, toplumun yapısına bağlı olarak kendini o ortama uygun bir hale getirmesidir. İşlevsel bir yapıda, sürekliliğini korumak için toplumsal yapıdaki değişimlere ayak uydurmak mecburiyeti, âşıklık geleneğinin bu günlere gelmesini sağlamıştır. Ancak bir gelenek unsuru yaratıldığı toplumun ihtiyaçlarına cevap verebiliyorsa, o toplum hayatında yer alma hakkına sahip olabilmıştır.

"Gelenekler, ait oldukları insan topluluğunun ihtiyaçlarını karşılamak üzere, üyelerin gönüllü iştirakleriyle vücut bulurlar. Nesiller değiştikçe, ihtiyaçlar farklılaştıkça onlar da değişirler. Sürekli var olmalarının sebebi, ait oldukları toplumun üyeleriyle uyum içinde bulunmalarındadır. Bir yerde insan topluluğu varsa, yani üyeler aynı dili, ortamı ve tarihi paylaşıyorlarsa, orada gelenekler vardır (Yıldırım, 1998:68)."

Toplumda, toplanma mekânlarının var olmasındaki ilk mekânı kahvehaneler oluştururken, buralar sadece erkeklere özgü mekanlar olarak kendini göstermiştir.

Kadınların bir araya gelebildiği mekânlar ise hamamlar ve evler olmuştur. Ancak sonrasında toplum hayatında kadın erkek ayrımını ortadan kaldıracak mekânlar da oluşmaya başlamıştır. Bu durum âşıkların, dinleyici kitlesini daha da genişlemesini sağlamıştır. Tezimin konusu gereği, âşıklık geleneğinin içinde olduğu toplumsal mekânlar önem arz etmektedir. Âşıkların da içinde olduğu bu alanlar, üretim-tüketim amacına yönelik mekânlar olduğu gibi aynı zamanda toplumun eğlenme amacına cevap verebilmektedir. Bu sebeple, âşıklar toplumun eğlenme amacına hizmet için bu tür alanlarda yer almaktadır. Aynı zamanda, sadece âşıklar için düzenlenen programlar da, toplumu bir araya getiren unsurlar arasındadır. Bu tür etkinlikler İzmir'de ikametgâh eden âşıkların geleneği yayma ve devam ettirmesi için en iyi yerleri oluşturmaktadır. Bu kapsamda kimi zaman âşıkların içinde yer aldığı kimi zaman da sadece âşıklar için özel yapılan bu kültürel programları şu şekilde sıralamak yerinde olacaktır:

- a) Pazar ve Panayırlar
- b) Festivaller
- c) Âşık Bayramları

a) Pazar ve Panayırlar

"Temelinde ticari aktivitelerin yer aldığı pazar ve panayırlar da insanları bir araya getiren organizasyonlar olduğu için bu ortamlar da âşık tarzı adına değerlendirilmesi gereken fırsatlardır. Bu, hem âşıkların farklı bölgelerden gelen insanlar tarafından tanınmalarını, hem de yeni ürünlerin yaratılmasını sağlıyordu (Düzgün, 2004a:196)."

Pazar ve panayır gibi alanlar âşıklar için, yeni bir icra mekânı oluşturmuştur. İcra mekânları anlamında seçenekleri çoğalan âşıklar, daha fazla kitleye hitap eder konuma gelmiştir. Yeni âşıklarla tanışma gibi durumlar söz konusu olmuştur. Bu sayede âşıklar, hem kelime hazinelerini geliştirme hem de kendilerini geliştirme imkânı bulmuşlardır.

"Gündüz alış verişle uğraşarak yorulan insanlar akşam türkü dinleyerek bu yorgunluklarını üzerlerinden atarlar. Bu nedenle ses sanatçılarının, türkücülerinin

yanı sıra ozan/âşıkların da sanatlarını icra için panayırlara gittikleri bilinmektedir. (Yakıcı, 2007:255)."

""Türkiye'de kurulan panayırların en tanınmışlarından biri Ankara, Çorum ve Çankırı arasında kurulan Yapraklı panayırdır. Bu panayıra Çankırı, Çorum ve Kastamonu ve diğer illerden gelen âşıkların türkü kaynakları ve icracıları olduğu bilinir. Panayırlarda birbirlerinin hünerlerini gören, karşılıklı türküler söyleyerek eğlenen, her yerde atışan halk şairlerinin panayıra ayrı bir renk, ayrı bir güzellik kattıkları belirtilmektedir.(Duman 2002:75-76)" (Yakıcı 2007:256)."

Âşıkların pazar ve panayırlarda geleneği icra ettikleri bilinmekle beraber, tez kapsamından görüştüğüm âşıkların pazar ve panayırlarda geleneği icra ettikleri hakkında her hangi bir bilgiye sahip değiliz. Ancak genel anlamda âşıkların pazar ve panayırlarda yer almaları dolayısıyla, bu bölümde el alınmıştır.

b) Festivaller

TDK sözlüğüne göre festival, çeşitli anlamlarda kullanılmaktadır:

1. İsim dönemi. Yapıldığı çevre, katılanların sayısı veya niteliği programla belirtilen ve özel önemi olan sanat gösterisi.
2. Sinema, tiyatro. Belli bir sanat dalında oyun ve filmlerin sunulması ve gösterilmesi sonunda ödül, derece verilmesi biçiminde düzenlenen ulusal veya uluslararası gösteri dizisi, şenlik "Antalya film festivali".
3. Bir bölgenin en ünlü ürünü için yapılan gösteri, şenlik, "Kiraz Festivali".
4. Düzensiz toplantı, curcuna "İlk bakışta festivale benzer bir durum göremedi". -). İlhan (<http://www.tdk.gov.tr>)

Bizim için önemli olan festivalin 3. anlamıdır. Festivaller, günümüzde panayırın devamı niteliğindedir. Bu tarz festivaller, kırsal bölgelerin imge yönetimine bağlı olarak oluşturdukları, kültür ve turizmi canlandırmaya yönelik festivallerdir. Bölgede çok üretilen bir ürünün, zihinlerde o bölgeyle hatırlanmasını sağlamak ve satışı artırabilmek için bu tarz festivaller günümüzün modası konumundadır.

Panayırların temelinde ticari bir unsur olduğu gibi festivalin temelinde de bir ticari unsur bulunmaktadır. İnsanlar ürettikleri malları burada daha çok kişiye pazarlama imkânı bulur. Aynı zamanda festivaller, geleneksel kültürü devam ettirmeye yönelik bir anlamda içermektedir. Halk kültürünün oldukça geniş bir içeriye sahip olduğu düşünülürse, festivaller kültürün sürekliliği hizmette bulunurlar. Örneğin, Ankara Çubuk Turşu Festivali. Bu festivallerde birbirinden farklı turşular satılarak, turşuların geleneksel formda yapılmasının unutulmaması sağlanmaktadır.

Bu tarz festivallerin gerek adı olsun gerekse içeriği olsun, o bölgede en çok ne üretiliyorsa onun ismiyle adlandırılır ve şekillendirilir. İmge yönetime bağlı olarak, yerel bölgelerin markalaşma anlamında atmış oldukları adımların birini, düzenlemiş oldukları bu festivaller oluşturmaktadır. Bu festivaller; Üzüm Festivali, Kiraz Festivali, İncir Festivali, Dokuma Festivali, Çilek Festivali, Kayısı Festivali, Turşu Festivali, Elma Festivali, Karpuz Festivali vb. gibi isimlerle düzenlenmektedir.

Bu tarz festivaller, tamamen âşıklara yönelik olarak düzenlenmemekle birlikte, buralarda âşıklara, kimi zaman tek kimi zaman da ikişerli, üçerli gruplar halinde yer vermektedirler. Festival programlarında âşıklara yer verilmesi, belediyelerin halkın ilgisine dayalı olarak programlara âşıkları çağırmasıyla alakalı bir durumdur. İzmir âşıklık Geleneği'ni meydana getiren âşıklar, gerek İzmir ve ilçelerinde olsun gerekse diğer vilayetlerde olsun bu tarz festivallerde yer almaktadırlar. Bu tarz festivaller, âşıklar için ayrı bir ekmek kapısı olmuştur. 2000'li yılların başından itibaren artış gösteren yerel nitelikli festivaller, yerel kültürü tanıtmanın yanında neredeyse her bölgede yapılmasıyla popüler kültür unsurlarından biri durumuna gelmiştir.

Yerel nitelikli festivallerin program yapısı oldukça kalabalık bir durumdadır. Komedi şovları, animasyonlar, tiyatro programları, şarkı yarışmaları, ses sanatçıların konserleri ve çocukları yönelik programlarla festivaller yapılmaktadır. Bu programların içine kimi zaman âşıklara da yer verilmektedir. İzmir âşıklık geleneği temsilcilerinin yerel nitelikli festivallere katılımını ise şu şekilde ele alabiliriz:

Âşıklardan İrfan Erdağı, kendisini festivallerin şanslı insanı olarak görmektedir. Bunun sebebi olarak da bazı insanlar tarafından sevilmesi ve sanatına duydukları saygı olarak göstermektedir. Erdağı; Antalya, Marmaris, Kütahya gibi yerlerde yapılan festivallere giderek geleneği oralarda tanıtmıştır (İrfan Erdağı,25.02.2012. tarihli görüşme).

Celal Bulut ise yerel nitelikte festivallerde ne şekilde yer aldıklarını şu şekilde anlatmıştır: "Oralardan mesela biz Kemalpaşa'dan Kiraz festivali. Bizden iki kişi isteniyor. Festival geniş, ağır, sanatçılar gurubu var. Âşıklardan da 2 kişi alır. Biz de orda 2 tane atışma yaparız. Bizde bu şekilde festivalin içinde âşıklar bayramı olarak değil, festivalin içinde 2 veya 3 âşık olarak katılıyoruz. (Celal Bulut, 25.02.2012. tarihli görüşme)

Bunun dışında Celal Bulut; Aydın, Manisa, Ankara, İstanbul gibi illerde düzenlenen festivallere de katılmıştır.

İzmir'de ikametgâh etmesi ve ayrı bir işte çalışıyor olması sebebiyle, Ensar İpek, daha yakın bölgelerde yer alan festivallere gitmektedir (Ensar İpek, 25.02.2012. tarihli görüşme)

Festivaller kapsamından yoğun ilgi gören âşıklardan birisi de Âşık Ali Rıza Ezgi'dir. Ezgi, yurt içi ve yurt dışı olmak üzere birçok festivale katılmıştır. Ezgi katılmış olduğu festivalleri şöyle sıralamaktadır: Yurt dışında Azerbaycan'a, Gürcistan'a gittim. Almanya'da Cumhuriyet kutlamalarına, festivallerine gittim. Hollanda'da, Azerbaycan Türk birliğinin festivallerine gittim. Fransa'ya da gittim, festival olarak. Efendime söyleyim, Türkiye'de de bütün festivallere katılıyorum. Sivas'tan başla, Erzurum, Kars, Adana böyle Antalya festivallerine katıldım (Ali Rıza Ezgi, 25.02.2012. tarihli görüşme)

Yerel nitelikli festivallerde gelenek temsilcileri, tek başlarına katıldığı gibi, bir âşık arkadaşıyla da katılabilmektedir. Bu festivaller sayesinde âşıklar geçmişte olduğu gibi bu günde diyar diyar dolaşarak geleneği icra etme imkânı sağlamaktadırlar.

c) Âşık Bayramları

Yerel nitelikli festivallerin aksine âşıklar bayramı, tamamen âşıklar için düzenlenen bir etkinliktir. Programın tamamı âşıklık geleneğinin icra biçimlerinin yer aldığı bir şekilde düzenlenmektedir. Âşıklar Bayramı, ulusal ve uluslararası alanda yer alan âşıkları bir araya getirerek hem ulusal düzeyde âşıkların daha geniş bir çevre tarafından tanınmasını sağlamakta hem farklı coğrafyalardan âşıkların birbirlerini tanımlarını sağlamakta hem de program içeriği bakımından âşıkların kendine olan güvenlerini artırarak, kendilerini geliştirme imkânı sunmaktadır.

Âşık bayramlarında, toplu icralara yer verildiği gibi çeşitli yarışmalar da yapılmaktadır. Bu yarışmalar sonucunda âşıklara bir takım ödüller verilmektedir. Bu ödüller; para, plaket, madalya, bilgisayar gibi ödüllerden oluşmaktadır.

Günümüze gelindiğinde âşıklara yönelik bayramlar da yoğun bir artış görülmektedir. Gelenek temsilcileri arasında, âşık bayramlarına katılım da oldukça yoğundur. Bu gün Türkiye düzeyinde birçok âşık bayramı düzenlenmektedir. Bunlar kimi zaman, belediyelerin sponsorluğunda olduğu gibi kimi zamanda üniversite ve dernek sponsorluğunda da düzenlenebilmektedir.

Âşık bayramlarının ilki, 1931'de Sivas'ta düzenlenmiştir. Ardından 1938'de Bayburt'ta, sonrasında da 1964'te Sivas'ta düzenlenmiştir. Ayrıca; Kars, Ağrı, Van, Bayburt, Erzincan, Elazığ, Tarsus, Mut, Erciş vb. il ve ilçelerimizde de değişik tarihlerde benzer toplantılar düzenlenmiştir. (Bilgi için bkz. Alptekin ve Sakaoğlu, 2008:169).

Yapmış olduğum araştırmalar sonucunda günümüzde; Türkiye'de eskiden yapılmaya başlanan âşık bayramları olduğu gibi, henüz birkaç yıldan beri düzenlenen birçok âşık bayramı mevcuttur. Gelenek temsilcileri, Türkiye genelinde yapılan bu âşık bayramlarının bazılarında katılmış olmakla birlikte bazılarında da katılmamışlardır. İlk olarak genel anlamda âşık bayramlarına yer vermek gerekirse adları ve kaçınıcı defa yapıldıkları şu şekildedir:

İlki 5-7 Kasım 1931'de yapılan 'Sivas' âşıklar Bayramı'nın, ikincisi 30 Ekim 1964'te, üçüncüsü 2-4 Kasım 2007'de, dördüncüsü 6-7-8 Kasım 2009'da ve en son 6. düzenlenen 'Sivas âşıklar Bayramı' da Eylül 2012'de yapılmıştır. (Kaynak. <http://wownturkey.com/forum/>)

Feyzi Halıcı'nın girişimleriyle ilki 1966'da düzenlenen 'Konya âşıklar Bayramı'nın en sonuncusu olan 44. Konya âşıklar Bayramı, 22-23 Mart 2012 tarihlerinde yapılmıştır.

Bu yıl Kayseri'de Kültür ve Turizm Bakanlığı, Develi Kaymakamlığı, Develi Belediyesi, Seyrani Eğitim Vakfı, TÜRKSOY, Balkan Aydınlar Birliği ve Kosova Kültür Sanat Derneği'nin katkılarıyla 3-5 Temmuz 2013 tarihleri arasında 'âşık Seyrani Kültür ve Sanat Festivali'nin 31. düzenlenmiştir (<http://www.develi.bel.tr/>).

Kars'ta, 'Murat Çobanoğlu âşıklar Bayramı'nın, 22-23-24 Şubat 2013'te 8. düzenlenmiştir. Bu organizasyon, yapılmış olduğu her sene, Kars belediyesinin katkılarıyla düzenlenmiştir.

Adana Kadirli'de, Eylül 2012'de, Osmaniye Folklor Araştırma Derneği, Kadirli Belediyesi ile Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın katkılarıyla '15. Uluslararası Çukurova âşıklar Bayramı' düzenlenmiştir. (<http://www.sondakika.com/haber/haber-asik-ve-ozanlar-kadirli-de-bulusuyor-3949392/>)

Samsun'da On Dokuz Mayıs Üniversitesi (OMÜ) Halkbilimi Araştırmaları Topluluğu tarafından Mayıs 2013'te, "Türk Dil Bayramı ve Geleneksel 10. âşıklar Şöleni" düzenlenmiştir. (<http://www.omu.edu.tr/geleneksel-10-asiklar-soleni-1495-html>).

Ardahan'ın Göle İlçesi'nde Temmuz 2012'de '17'ncisi düzenlenen Uluslararası Kültür ve Kaşar Festivali' bünyesinde ilk kez 'âşıklar Bayramı' da yapılmıştır.

7 Temmuz 2013 de Erzurum Olur'da âşıklar şöleni düzenlenmiştir. (<http://www.iha.com.tr/erzurum/34/olurlular-asiklar-soleninde-costu/>)

Bursa Yıldırım Belediyesi tarafından 6 Temmuz 2013'te '9. Uluslararası Türkiye âşıklar ve Şairler Şöleni' düzenlenmiştir.

(<http://www.gundembursa.com/haber/65563/asiklar-ve-sairler-yarismaya-basladi#>.)

Denizli'de Nisan 2013, 4. Ege âşıklar Bayramı düzenlenmiştir.

Aydın, Nisan 2012'de. 4. âşıklar Bayramı düzenlenmiştir.

İzmir Konak Belediyesi tarafından 2013 yılında, âşık bayramının 5.si düzenlenmiştir.(www.konak.bel.tr) "Bunun dışında Mayıs 2011'de, Turgut Yılmaz'ın 25. yılına özel sanat kutlaması tertip etmiştir (Turgut Yılmaz, 25.02.2012 tarihli görüşme)." Ayrıca Bayraklı belediyesi tarafından da bu yıl yani 2013 'te ilk âşık bayramı düzenlenmiştir.

Düzenlenmiş ve düzenlenmekte olan âşık şölen ve bayramlarına, İzmir âşıklık Geleneği temsilcileri tarafından yoğun bir ilgi gösterilmektedir. Özellikle Kars ve Konya âşık Bayramı, gelenek temsilcileri tarafından en çok rağbet gören âşık bayramları arasındadır.

Âşık Ali Rıza Ezgi; Sivas, Erzurum, Kars, İzmir, Adana ve Antalya'da âşık bayramlarında yer almış, en çok da Konya âşık Bayramı'na katılmıştır. Ezgi, katılmış olduğu âşık bayramlarında düzenlenen yarışmalar sonucu toplam, 36 tane altın ve 71 tane de bronz madalya kazanmıştır. (Ali Rıza Ezgi, 25.02.2012 tarihli görüşme)

Âşık Nuri Demiroğlu, düzenlenmiş olan âşık bayramları arasında en çok 'Murat Çobanoğlu adına düzenlenen Kars âşık Bayramı'na katılmıştır. Aldemir, bayramların birinde düzenlenen muammada bir birincilik elde etmiştir. (Nuri Demiroğlu, 25.02.2012 tarihli görüşme).

Âşık Serdar Çelik; Bursa, İstanbul ve Ankara'da düzenlenen bayramlarına katılmıştır. (Serdar Çelik, 25.02.2012 tarihli görüşme)

Âşık Celal Bulut; Kars, Erzurum, Sivas, Manisa, Aydın, Bursa, İzmir, Denizli'de düzenlenen âşık bayramlarına katılmıştır. Bulut, İzmir âşık ve Ozanlar Derneği

başkanı olması dolayısıyla, âşık bayramlarına yoğun olarak katılmış ve katılmaktadır (Celal Bulut, 25.02.2012 tarihli görüşme).

Âşık Turgut Yılmaz; Kars, Erzurum, Bursa, İzmir'de düzenlenen âşık bayramlarına katılmıştır. Çırak olduğu zamanlar iki sefer Konya Âşıklar Bayramı'na da katılmış ancak randıman alamamıştır. (Turgut Yılmaz, 25.02.2012 tarihli görüşme).

İrfan Erdağı; Kars, Osmaniye Düziçi'nde ve diğer yerlerde yapılan âşık bayramlarına katılmıştır. Türkü, atışma, muamma gibi âşık dallarında birincilikler, ikincilikleri ve üçüncülükleri bulunmaktadır. (İrfan Erdağı, 25.02.2012 tarihli görüşme).

Gelenek temsilcilerinin, İzmir Âşıklar ve Ozanlar Derneği dolayısıyla bir çatı altında bulunmaları âşıkların, gerek başarısında, gerek toplum tarafından bilinmesinde, gerekse festival ve âşık bayramlarına katılma oranlarının yüksek olmasında etkilidir. Bu bakımdan dernek âşıklara önemli bir hizmette bulunmaktadır.

Türkiye'nin birçok yerinde düzenlenen ve gittikçe sayıları çoğalan âşık bayramları, âşıklık geleneğinin yaşatılmasında ve yeni nesil tarafından bilinmesinde önemli işlevlere sahiptir. Âşık bayramlarında düzenlenen yarışmalar ise, âşıkların kendilerini geliştirmelerini ve ne kadar usta olduklarını ölçmelerinde bir sınav niteliği taşımaktadır. Çeşitli bölgelerden gelerek âşık bayramlarına katılan âşıklar, hem medya tarafından hem de daha çok âşık ve kitle tarafından tanınma imkânı bulmaktadırlar. Günümüzde düzenlenen âşık bayramları, sürekliliklerini korudukları takdirde, halk bilimsel anlamda âşıklık geleneğinin de sürekliliği sağlanmış olacaktır.

4.2.5. Düğünler

Kars ve Erzurum göç eden İzmir âşıkları için, düğünler ayrı bir icra mekânını ifade etmektedir. Günümüzde çoğu âşık düğünlerde/köy düğünlerinde geleneği icra imkânı bulamamaktadır. Ancak şu anda da bazı köy düğünlerinde, aşığa olan ilgi eski önemini devam ettirmektedir.

"Kars Yöresi âşıklık geleneğinin en önemli icra mekânı hiç şüphesiz köy düğünlerinde kurulan âşık fasıllarıdır. Köy düğünleri, yazın daha çok köy meydanı, evlerin önü ya da bahçe gibi açık mekânlarda yapılmaktadır. Köy düğünlerindeki en önemli eğlence ise âşık fasıllarıdır. Bu türden düğünler âşıklık geleneği ile birlikte, usta-çırak geleneğinin devamlılığı ve çırağın yetişmesi bakımından oldukça önemli mekânlardır (Aslan, t.y.19)." ... Âşıkların düğünlere davet edilmesi Erzurum'a oranla Kars'ta daha yüksektir (Özarıslan, 2001a:90)."

"Kasaba ve köylerde birkaç gün süren düğünlere âşıklar çağrılır, özellikle akşam saatlerinde düğüne katılanlara saz eşliğinde şiir söylemeleri ve hikâye anlatmaları istenirdi. Âşıklar genellikle düğünün çeşitli aşamalarının tasvir edildiği destanlar da söylediler (Düzgün, 2004:196)." âşıkların düğünlerde anlattıkları hikâyeler, türkölü hikâyelerdir. Bu hikâyelerin bazıları üç dört gecelik, hatta bir haftalık uzun hikâyelerdir (Sakaoğlu, vd. 1974:237-238)." Hikâyeci âşıkların icrayı sanat ettikleri toplulukların en önemlilerinden biri, hatta birincisi düğünlerdir (Başgöz, 1986:269)."

2000'li yıllara gelindiğinde, köy düğünlerine âşıkların çağrılması eski önemini koruyamamıştır. Bunun en büyük sebepleri arasından doğu vilayetlerinden, batı vilayetlerine yapılan göçler ve köylerden şehirlere yapılan göçlerdir. Toplumsal hayatta değişme yaşayan insanlar ise, düğünlerini köyde değil, daha çok salon düğünleri şeklinde yapmaya başlamışlardır. Salon düğünlerinde yer alan programda âşıklara pek fazla yer verilmemektedir. Ayrıca insanların ekonomik sıkıntılar içerisinde düğünlerini yapması, düğünlerde masrafları azaltma için bazı şeylerden vazgeçmeyle sonuçlanmasına sebep olmuştur.

Mülakat yapmış olduğum âşıklardan neredeyse hiçbiri köy düğünlerinde geleneği icra etme imkânı bulamamışlardır. İzmir düğün programlarında aşığın yer alması geçmişte olmadığı gibi bu günde olmayan bir unsurdur. İzmir düğünlerinde ya da köy düğünlerinde icra imkânı bulamayan gelenek temsilcileri için tek seçenek memleketlerinde yapılan düğünlerdir. Ancak Kars düğünlerinde bu uygulama devam etmekle birlikte eskisi kadar önem arz etmemektedir. "âşıklar arasından sadece Ali Rıza Ezgi, Kars düğünlerini gittiğini ifade etmiştir. Düğün sahibinin hiçbir masraftan kaçmadığını belirten Ezgi, düğün sahibi tarafından Kars'a ulaşımının uçakla yapıldığını söylemiştir. Orada gerçekleştirdiği icrada oranın

meclisiyle, İzmir'in meclisi farklılık göstermektedir (Ali Rıza Ezgi, 25.02.2012 tarihli görüşme)."

Köy düğünleri, bir aşığın yetişmesinde geçmişte oldukça önem arz etmiştir. Düğünler, usta aşığın köy meclislerinde yapmış olduğu icralar sırasında, çırağın teknik olarak geleneği öğrenmesinin en güzel mekânlarından birini oluşturmuştur. Günümüzde ise ne tam anlamıyla âşıkların düğünlerde icrası kalmıştır ne de tam anlamıyla usta-çırak ilişkisi. Toplumsal dönüşüm, âşıklık geleneğinin bu noktasında da etkisini hissettirmiştir.

5. YAŞAYAN GELENEK TEMSİLCİLERİ

5.1. Yaşayan Gelenek Temsilcileri

İzmir, âşıkların doğduğu ya da geleneğin öğrenildiği bir bölge olmamasına rağmen aldığı göçlerle sahip olduğu âşıklık geleneği, 2012 yılı itibariyle devamlılığını sürdürmektedir. Kars'tan halkın ekonomik sebepler sonucunda, Ankara, İstanbul, İzmir, Erzincan, Antalya, Manisa gibi illere göç vermiştir. İzmir içinse bu durum âşıkların yoğun olarak göçüne ev sahipliği yapmıştır. Sayılarının fazla olması, onları bir dernek açacak dereceye kadar taşımış olup, varlığını 80'lerden bu güne kadar taşımıştır. Âşıkların İzmir'de toplanmasına öncülük eden ve icra mekânı olarak faaliyet gösteren İzmir âşıklar ve Ozanlar Derneği, derleme çalışmamızın da ana mekânını oluşturmuştur. Araştırma çerçevesinde görüştüğüm âşıklara, kurmuş oldukları bu dernek sayesinde ulaşma imkânı buldum. Görüşme imkânı bulduğum âşıkların sayısı yedi olup, dernek kayıtlarındaki âşıkların sayısı yirmi olarak tespit edilmiştir.

Almış olduğum bilgiler ışığında, dernek kayıtlarında yer alan, kaynak kişilerimin de dahil olduğu âşıkların neredeyse tümü, geleneği gelmiş oldukları yörelerden öğrenmişler ve sonrasında göçü yaşamışlardır. Bu sebeple gelenek, Kars-Erzurum kültüründen öğrenilmiş, İzmir kültürüyle de harmanlanmıştır.

5.1. Ali Rıza Ezgi

Ali Rıza Ezgi, 1949 yılında Kars'ın Arpaçay ilçesine bağlı Taşdere köyünde doğdu. 11 yaşında babasını kaybeden Ali Rıza Ezgi, babasını kaybetmesinin ardından âşık İlhami Demir'in yanına çırak olarak girdi. Rüya âleminde, eline saz verilmesiyle âşıklığa başlayan Ezgi, tüm bilgilerini ustasından almıştır. 1961-1973 yılları arasında aralıksız 12 yıl çıraklık yapan Ali Rıza Ezgi, 1974 yılında ailesiyle İzmir'e göç etti. Güçlü irtical yeteneği, atışma dalındaki başarısı, şiirleri ve saza olan hakimiyeti ile usta bir âşık olarak adından söz ettirmektedir. Âşık Ali Rıza Ezgi başta Köroğlu kolları olmak üzere, halk hikayeleri konusunda oldukça başarılıdır. 2010 yılında UNESCO Yaşayan İnsan Hazinesi olarak seçildi. Ezgi usta bir âşık olarak yanında çırak da yetiştirmiştir. Çıraklarının isimleri İrfan Erdağı, Nevruz Ali

Çiçek, Murat Ozanoğlu, Metin Bulutlu şeklindedir. Derleme kapsamında edindiğim hikâye ve şiirleri adları şu şekildedir:

Şiirleri:

1. Benim
2. Gerçektir
3. Savaşı Durdurun
4. Divan
5. Nerdeyim
6. CıgalıTecnis Örneği
7. Geçmiş Gün
8. Davacı

Hikâyeleri:

- Alihan Hükümdar ile Peri Hatun Hikâyesi (İlhami Demir'den öğrendi.)
- Köroğlu Hikâyesi Kızıroğlu Kolu (Murat Çobanoğlu'ndan öğrendi.)
- Diligam Yahya Bey ile Yemen Hanım Hikâyesi (Temeli Dede Kasım olan hikâyeyi ustası İlhami Demir'den öğrendi)
- Şeyh Senan Hikâyesi (Sosgertli âşık Mehmet Hicrani'den öğrendi.)

5.2. Celal Bulut

Celal Bulut, Kars'ın Kağızman ilçesinde 1949 yılında doğdu. Bulut, âşıkları, köy ve şehir kahvelerinde dinleyerek, âşıklara ve âşıklık geleneğine merak duymaya başlamış. Ustası Kağızmanlı âşık Laçın'ın yanında bir süre kaldıktan sonra örgün eğitim için ustasının yanından ayrıldı. Bulut, âşıklık geleneğini ustasından, halk hikâyelerini de annesinden öğrenmiştir. Ayrıca Bulut ustasının yanında, Rüstem Ali Yasoğlu, Murat Çobanoğlu, Şeref Taşlı ova gibi ünlü âşıklardan esinlenmiştir. Ön lisansı bitirdikten sonra öğretmenliğe başlayan Celal Bulut, 1990'da Samsun'dan İzmir'e tayin oldu. O tarihten itibaren İzmir'de hayatını sürdürmektedir. 2000 yılında öğretmenlikten emekli olan Celal Bulut, o tarihin sonrasında İzmir âşıklar ve

Ozanlar Derneği başkanı seçilmiştir. Halen de bu görevini sürdürmektedir. Derleme kapsamında edindiğim hikâye ve şiirleri adları şu şekildedir:

Şiirleri:

1. Yaylalar
2. Gelemem
3. Âşık Berdari'ye Taşlama
4. Nasihat
5. Ozanı Güzeldir Anadolu'nun
6. Sevmem
7. Ana
8. Yar Senin
9. Üstünde
10. Acep Bizim Elden Haberin Var Mı?

Hikâyeleri:

- Söylemez Hanım Hikâyesi (Hikâyeyi annesinden Kürtçe olarak öğrendi, kendisi tasnifledi.)
- Köroğlu'nun Hasan Bey, Cunun, İsabalı, Demircioğlu Kolları
- Şahsenem Hikâyesi
- Rızvan ile Nurey Hikâyesi
- Hüseyin ile Hüsniye Hikâyesi

5.3. Âşık Ensar İpek

Ardahan Göle'li olan Ensar İpek, 1969'da doğmuştur. Lise mezunudur. İzmir'e ilk göçünü 1984'te yapmıştır. Arada mekan değişiklikleri olsada İzmir'e geri dönüş yapmıştır. Asıl geçimini devlet memurluğundan sağlamaktadır. Çocukluğundan içinde bir heves olan âşıklığa başlangıcı 1990 yılları gibidir. Çıraklığa ilk olarak Adem Demir'in yanında başlamıştır. Ali Rıza Ezgi, Merami, Mansu Ali Aksoyoğlu, Murat Ozanoğlu, Nuri Demiroğlu, Celal Bulut gibi âşıklardan ders almıştır. Mahlasının Merami usta tarafından "İpekoğlu" olmasına karar verilmiştir.

Şiirleri:

1. Yaylalara
2. Divan
3. Ne Susar, Ne Söyler, Ne de Sır Verir

5.4. Âşık İrfan Erdağı

İrfan Erdağı, Kars'ın Akyaka ilçesinin Büyük Durduran köyünde, 1973 yılında doğmuştur. Lise mezunu olan Erdağı, İzmir'e 1989-1990 yıllarında göç etmiştir. Âşıklığın ona genlerinden geldiğini ve âşıklığa yabancı olmadığını belirtmektedir. Ailesinde abisi şair Ejder Erdağı, annesinin dayısı âşık Hasan, âşık Hasan'ın oğulları âşık Nuri Dadaşoğlu ve Ali Dadaşoğlu'dur. 1996 yılında âşık Ali Rıza Ezgi'nin yanında çıraklığa başlamıştır. 14 yıl çıraklık döneminin ardından ustası tarafından verilen "İrfani" mahlasıyla icazetini almıştır. Aşığımız şiirlerinde "İrfan Erdağı", "İrfan" ve "İrfani" gibi mahlasları kullanmaktadır. Usta âşıklığa yükselen Erdağı, Gıyaseddin Erdağı, Özkan Erdağı, Yüksel Yıldızoğlu, Erhan (?) olmak üzere toplam 4 aşığa ustalık yapmıştır.

Şiirleri:

1. Davacıyım
2. Talih Bana Gülmedi
3. Çanakkale'de
4. Daha Ne Zaman Gelece
5. Ne Bilem
6. Askerim
7. Sevgi ve Barış
8. Zalimin Kızı
9. Lebdeğmez
10. Divan

5.5. Nuri Demiroğlu

Kars Çıldır'lı olan Nuri Demiroğlu, 1948'de dünyaya gelmiştir. 2 yaşındayken ailesi Muş Bulanık'a göç etmiştir. İlkokul mezunudur. Geçim sıkıntısı sebebiyle 1976'da

İzmir'e göçlerini gerçekleştirmişlerdir. Köyüne gelen âşıklar sayesinde âşıklara ve âşıklığa olan merakı artmıştır. Sonrasında kendi kendini geliştirmiştir. Aldemir'in İzmir'de tanımış olduğu âşıklar sayesinde bilgisi ve tecrübesi artmış, 1978'ten bu yana usta âşıklar arasında yer almaktadır. Benim ustam diyebileceği bir kimse yoktur. Mahlasını kendisi vermiş olmakla beraber, mahlası "Demiroğlu"dur. Ensar İpek ve Serdar Çelik yetiştirdiği çıraklardır.

Şiirleri:

1. Canan
2. İntizar
3. Telin İçinde
4. İşitmiş Olun Gaziler

5.6. Âşık Serdar Çelik

Serdar Çelik, Kars'ın Karacaören köyünde 1987 yılında doğdu. Liseyi tamamlamadan okuldan ayrılan Çelik, 1997 yılında İzmir'e babasının memur olması sebebiyle göç etti. İzmir Âşıklar ve Ozanlar Derneği'ne ilk olarak 2000 yılında gelen Çelik, ilk olarak Nuri Demiroğlu'nin yanında bağlama öğrenmeye başladı. Sonrasında ise Çelik'in muavin olması sebebiyle İstanbul'da Yavuz Top'tan bağlama eğitimine devam etti. Bu eğitim evinin İzmir'de olması nedeniyle kısa sürdü. Çelik'in ustası ise şu anda dernek bünyesinde yer alan Âşık Nuri Demiroğlu'dir. Mahlası Çeliker'dir. Mahlasını ustası tarafından verilmemiş, kendi mahlasını kendisi vermiştir. Çıraklık dönemi halen devam etmektedir.

Şiirleri:

1. Zamanın Dilsiz Aşkı
2. Hayalinle Yaşıyorum
3. Sevdiğim
4. Yazarım
5. Sen Yoksun

5.7. Âşık Turgut Yılmaz

1957 doğumlu olan Turgut Yılmaz, Kars'ın Serik ilçesinin Molla Mustafa köyünde dünyaya gelmiştir. İlkokul 5. sınıfa kadar köyünde öğrenim gördükten sonra İzmir'e göç etmişlerdir. Öğrenimine İzmir'de devam etmiştir. Sonrasında İzmir belediyesinin açmış olduğu bir sınavı kazanarak, İzmir adliyesine mübaşir olarak girmiştir. Baş veznedarlığa yükselen Yılmaz, buradan da emekli olmuştur. Âşıklığa ilgisi olmakla birlikte, yaşamış olduğu memleket özlemi sonucu kendi kendine mırıldanmaya başlamış ve bir saz almıştır. Usta-çırak ilişkisi olmadan kendi başına memleketinin türkülerini çalmaya başlamıştır. Ardından kendisi de söz yazmaya başlamıştır. Zaman içerisinde kendisini geliştirmiştir. Turgut Yılmaz Atatürk'ün 100. doğum yılı sebebiyle düzenlenen yarışmaya katılmış ve dereceye girince âşık Mevlüt İhsani tarafından "Yetkiner" mahlası verilmiştir. Uğur Yıldız ve Serdar Çelik, Yılmaz'ın yetiştirdiği çıraklardır.

Şiirleri:

1. Gönlümün Kuşu
2. Öldüren Yârim
3. Oğul
4. Zaman Değil
5. Divan
6. Veliden Başka
7. Düşman Ayak Basmasın
8. Bilen Değilsin
9. Boynuzundan Korkar
10. Meydanı Şimdi
11. Kadının Şerri
12. Yalan (Şahtiye)

5.2. Âşıkların Eserleri

5.2.1. Ali Rıza Ezgi'nin Eserleri

Benim

Açılmayan sabah bitmeyen gece
 Ne zaman doğacak güneşim benim
 Her gün seilmeyi ettin eğlence
 Sinemi çürüttü gözyaşım benim
 Yaptığım sanatta karım yok diye
 Zalimlerle bir pazarım yok diye
 Kapımdı servetim varım yok diye
 Yüzünü çevirir kardaşım benim
 Yüce yüce dağlar aştın *Al'Rıza*
 Dünyanın işine şaşkın *Al'Rıza*
 Sorsalar külfeti kaçtın *Al'Rıza*
 Beş evlat bir hayat yoldaşım benim

Gerçektir

Uzun giysi tarihlere karıştı
 Etekler kısalmış bu bir gerçektir
 Eski terbiyemiz eski töremiz
 Toprağa basıldı bu bir gerçektir
 Bırak dağı sarsın harami boşver
 Benim içimdeki yaramı boşver
 Leyla'yı Mecnun'u Kerem'i boşver
 O eski masalmış bu bir gerçektir
 Âşık *Alı Rıza* bağı taşı kaldım
 Yıllardır gurbette gözü yaş kaldım
 Liseyi bitirdim yine boş kaldım
 Boşuna tahsilmiş bu bir gerçektir

Savaşı Durdurun

İnsan hakları var diyen devletler
 Irak'taki su savaşı durdurun
 Ölmesin süt kokan körpe bebekler
 Gözlerinden akan yası durdurun
 Savaş çocukları düşürür zora
 Analar, bacılar giymesin kara
 Irak'ta Saddam'ı vurun zincire
 Amerika'da Vampir Bush'u durdurun
 Bombalar atıldı, dağı yok etti
 Yetişen çağı nesli yok etti
 Bosna Hersek, Karabağ'ı yok etti
 Namludaki bu atası durdurun
 Ali Rıza, durdurun dökülen kanı
 Almayın körpecik yasayan kanı
 Petrol için öldürmeyin insanı
 Bu çıkarı, bu yarısı durdurun

Divan

Benim öyle bir yârim var cihanın temelidir
 Ondan başka yâr tanımam imanın temelidir
 Hiç yok iken halk eyledi on sekiz bin âlemi
 Müslüman'ın kiblegahı Kâbe'nin temelidir
 Gece onun, gündüz onun ay, yıldız, güneş ile
 Vücut onun, kafa onun kirpik ile kas ile
 Bu dünyayı halk eyledi en sonunu bas ile
 Yedi kat yer yedi kat gök bir anın temelidir
 Ali Rıza'yım söz söylerim ol kalubela ile
 Yeryüzüne nida indi okunan sela ile
 Ervahlar ikrar eyledi elifi imla ile
 Allah'ın kendi kelamı Kuran'ın temelidir

Ne'deyim

Ey benim ömrümü günümü söken
 Her bir günün zara dönsün ne deyim
 Döşegin buz olsun yorganın diken
 Yastığın şahmara dönsün ne deyim
 Beni peşi sıra gezdiren ahu
 Dizlerinde takat gözlerinde uyku
 Ciğerinde nefes dudaklarında su
 Hepsi zehr-i mara dönsün ne deyim
 Ali Rıza'nın derdi sürütsün seni
 Sarsın kara toprak çürütsün seni
 Askımın güneşi eritsin seni
 Ömrün dağda kara dönsün ne deyim

Geçmiş Gün

Söz sohbet bilmeyen cahil yanından
 Kaçtığım günleri hatırlıyorum
 Issız gecelerde sevgi dağından
 Astığım günleri hatırlıyorum
 Her şey mevcut akıl fikir izanda
 Yüreğim titriyor şiir yazanda
 Ask için kaynayıp susuz kazanda
 Taştığım güzleri hatırlıyorum
 Ali Rıza'yım kim dayanır sızıma
 Dertlerimi ortak ettim sazıma
 Huzursuz gönlüme kara yazıma
 Şaştığım günleri hatırlıyorum

Cıgalı Tecnis Örneği**(1)**

Fakir konuşursa herkes bir yandan,
Bağırırılar, çok söyleme kes ha kes,
Kara gözlüm kes barı,
Elden umut kes barı,
Al eline neşteri,
Kara bağrım kes barı,
Mert yıksa insanı eylemez candan,
Namert diğer al hançeri kes ha kes...

(2)

Sevdiğim bağlama
Neşterle bağrımı yazma boşuna,
Âşık yazma boşuna
Kara yazma boşuna,
Mürekkep kâfi gelmez,
Derdin yazma boşuna,
Vefasıza mektup yazma boşuna,
Asılsızdan selamını kes ha kes...

(3)

Ali Rıza dağları asmaya değmez,
Dert bilmeze derdin, açmaya değmez,
Âşık açmaya değmez,
Sofra açmaya değmez,
Kadir bilmez adamın,
Yüzün açmaya değmez,
Zalime elin açmaya değmez,
Kapisından ayağını kes ha kes...

Davacı

Nedendir derdime ortak olmuyor
Perdelerden sazdan davacıyım ben
Bu kirpikten gözden davacıyım ben
Bu yalan dünyada bos geçti ömrüm
Bazen keder bazen hoş geçti ömrüm
Yasadığım müddet kıs geçti ömrüm
İlkbahardan yazdan davacıyım ben
Ali Rıza senden göz çevirdiler
Sokak değiştirdi iz çevirdiler
Param yoktur diye yüz çevirdiler
Ey insanlar sizden davacıyım ben

5.2.2. Celal Bulut'un Eserleri

Yaylalar

Her zaman dumandır, başınız dağlar,
Gelip sizi görsün, el yaylaları,
Yağmur yağar, çiğdem çiçek açılır,
Birden bire basar, sel yaylaları,

Yaz gelende, yamaçların süslenir,
Dertli çoban, köpeğine seslenir,
Koyun, kuzu, arı, orda beslenir,
Yoğurdu kaymağı, bal yaylaları...

Celal Hoca orda, çıkar duaya,
Artık kavuşuyor, temiz havaya,
Güz gelende, herkes iner ovaya,
Her yanı doldurur, kül yaylaları...

Gelemem

Boşuna bekleme, yârim yolumu,
Sazlı tarla, sürülmeden gelemem...
Yeşile bezenmiş, bizim dağlara,
Kara duman, bürümeden, gelemem...

Kalkmaktadır bu dağların dumanı,
Açmaktadır tabiatın çimeni,
Yine geldi yaylaların zamanı,
Koyun kuzu, bürümeden gelemem...

Celal Hoca, sular gibi çağlarım,
Gurbet elde baba, kara bağlarım,
Senin için yârim, her gün ağlarım,
Gözüm yaşı, kurumadan gelemem...

Âşık Berdari'ye Taşlama

Dinle bu sözümü, Âşık Berdari,
Gelme meydanıma, ezerim seni,
Günahın çok imiş, sevabın azdır,
Cehennem hattına, yazarım seni

Gücün yetmediği, bir gücü alma,
Eğer yolcu isen, yolundan kalma,
Dikkat et sözüne, kırıcı olma,
İnsanın içinde, bozarım seni...

Bağban değilsin ki, gülün dereyim,
Senin bu sırrına, nasıl ereyim,
Oltu taşımsın, kıymet vereyim,
Boncuk gibi ipe, dizerim seni....

Senin ile gelemem, bu sene ava,
Toprak değilsin ki, getirem tava,
Sakın benim ile girme sınava,
Alırsam sazını, üzerim seni...

Celal Hoca kötülükten sakınır,
Kötü bir söz, her insan dokunur,
Bir sabah duyarım, salan okunur,
O gün mezarlara koyarım seni...

Nasihat (15. li Divan)

Gönlüm arzuladı kardaş, gör ki ezel baharı,
Kışın kardan, Gonca gülden, yaz kendinden olsun
Kerem gibi sakın yanma, sen bu aşkın narına,
Ahu gözden, Şirin sözden, Nazda kendinden olsun

Yiğide yiğit denince, kişi canından olur,
Mert olana, Mert denince, adam malından olur,
Biri az, biri çok der ise, kişi şalından olur,
Karar senin, Hüküm senin, Söz de kendinden olsun...

Yar gurbette, ben sılada, ayrı kalmak, zor olur,
Ümidini hiç yitirme, Yüce Mevla, yar olur,
Dört kitabın, dördü de hak, inkâr eden küfür olur,
İman senin, Beden senin, Niyaz da kendinden olsun.

Mevlayı seversen kardaş, Muhabbetten gecikme,
Bu dünyanın sonu yalan, gel boşuna ah çekme,
Doğru konuş, doğru yürü, karıncayı incitme,
Ayak senin, Adım senin, iz de kendinden olsun...

Bu dünya fanidir kardaş, var mıdır, baki kalan,
Bu gün varsın, yarın yoksun, evini eyler talan,
Celal Hoca çok söyleme, bu dünya hepten yalan,
Mızrap senin, perde senin, saz da kendinden olsun

Ozanı Güzeldir Anadolu'nun

Toplanmış âşıklar, meydan ederler,
Ozanı güzeldir, Anadolu'nun,
Kimisi şairdir, kimisi yazar,
Yazanı güzeldir, Anadolu'nun...

Yaraları çoktur, solla, sağlıdır,
İnsanların çoğu, yürek dağlıdır,
Üç tarafı deniz ile bağlıdır,
Yüzeni güzeldir, Anadolu'nun...

Birlik beraberlik, vatan teması,
Doğu Anadolu'nun temiz havası,
Cumhuriyettir onun, şekli şeması,
Düzeni güzeldir, Anadolu'nun...

Davul zurna sadır, onun çalgısı,
Dağa düştü, atamızın gölgesi,
Efelerin yeri, ege bölgesi,
Kızanı güzeldir, Anadolu'nun...

Âşık Celal Hoca, varır cumaya,
Göçün alır gider, şehri Soma'ya,
Bin bir cami, set çekmiştir semaya,
Ezanı güzeldir, Anadolu'nun...

Sevmem

Dinle beni âşık dostum,
Yalanı dolanı sevmem,
Seni kırmak değil kastım,
Kırıcı olanı sevmem...

Kabul eyle çoğu azı,
Mevlâya eyle niyazı,
Hak için çalalım sazı,
Boşuna çalanı sevmem...

Attığım taş yere değse,
Boynunu bir yana eğse,
Halın vaktin yerindeyse,
Boşa dilenenı sevmem...

Geçti yıllar geçti bahar,
Bakmışsın oldun ihtiyar,
Her şeyin bir sırası var,
Hariçten dalanı sevmem,

Dilerim ki her kes güle,
Üzüntüler tarih ola,
Her kahkaha bir pirzola,
Boşuna gülenı sevmem...

Celal Hoca çaldı sazı,
Geçti ömrüm bahar yazı,
Desinler için namazı,
Boşuna kılanı sevmem...

Ana

Diyarı gurbetten, sana dönmedim,
Ne yapalım orda, Yârim var ana,
Komşudan kardaştan, ayrı kalmışam,
Kendi kaderimden, zorum var ana...

Türlü kumaş aldım, giydim bezendim,
Âşıklar içinde, dertli ozandım,
Çalıştım, yoruldum, para kazandım,
Vallahi burada karım var ana.

Türlü kitaplara, beni yazdırdın,
Küstüm kaderime, candan bezdirdin,
Dokuz ay karnında, beni gezdirdin,
Yüzünde, gözünde, terim var ana...

Celal Hoca ağlar, bak yana yana,
Gözlerimden akar, yaş kana kana,
Bir gün olur, eğer gelirsen bana,
Başımın üstünde Yerin var ana...

Yar Senin

Sallana salana, nerden gelirsin,
Her halde güzeldir, işin yar senin,
Kaldır leçeğini, görem yüzünü,
İnciye benziyor, dişin yar senin...

Ağacın çürüğü, özünden olur,
İnsanın kötüsü, sözünden olur,
El için ağlayan, gözünden olur,
Boş yere akmasın, yaşın yar senin...

Avcıyı gönderme, gölün içine,
Zehiri de katma, balın içine,
Süslenipte çıkma, elin içine,
Kurtulmaz beladan, başın yar senin...

Bu yaşta bu sevda seni, kör etmiş,
İliğini, kemiğini, eritmiş,
Kadir Mevlam seni böyle yaratmış,
Kudretten çizilmiş, kaşın yar senin...

Celal Hoca, başın alır giderdin,
Komşuya kardaşa, dostluk güderdin
Bir zaman insana hürmet ederdin,
Şimdi zehir olmuş, aşın yar senin...

Üstünde

Seher vakti indim, yârin bağına,
Bülbüller ötüşür, dallar üstünde,
Yâri gördüm, aklım gitti başımdan,
Yeşiller giyinmiş, allar üstünde...

Yalan olmaz, âşıkların sözünde,
Arzumanım kaldı, ela gözünde,
Kimi gerdanında, kimi yüzünde,
Dizilmiş benleri, eller üstünde...

Halime acıyın, Allah aşkına
Kamil olan, hiç düşer mi şaşkına,
Dertli Kerem yansı, sevda aşkına,
Dökülmüş kanları, küller üstüne...

Felek kırmış, kanadımı nideyim,
Hasretlik çekerim, nasıl edeyim,
Celal Hoca der ki, yâre gideyim,
Engeller dizilmiş, yollar üstünde...

Acep Bizim Elden Haberin Var Mı?

Eylen turnam eylen, Haber sorayım,
Acep bizim elden, haberin var mı?
Duydum bizim elin, yayla zamanı,
Acep bizim elden, haberin var mı?

Aylar yıllar oldu, yolu gözledim,
Sızladı çıbanım, yardan gizledim,
Gül yüzlü yârimi, şimdi özledim,
O nazlı canandan, haberin var mı?

Çalışır arılar, yaparlar balı,
Celal Hoca neyler, dünyada malı,
Bezenmiş yaylalar, halı misali,
Böyle bir dünyadan, haberin var mı?

5.2.3. Ensar İpek'in Eserleri

Yaylalara

Sabahın seherinde, bulut dağlara,
Neden çöker imiş, Sis yaylalara...
Koyunlar melese, kuzularına,
O zaman dağılır, Ses yaylalara...

Çoban kaval çalar, sürüyü bekler,
Yaylacı hazırdır, yükünü yükler,
Baharında açar, türlü çiçekler,
Menekşeler yürür, Süs yaylalara...

Gelin yavrusunu, bağlar kundağa,
Niyeti gitmektir, karşı dağlara,
Cennetten köşedir, gördüğün doğa,
Aşığı götürür, His yaylalara...

İpekoğlu içinde, hasretlik mi var,
Gitmedin kurbanım, etme ahu zar,
Dileğim sendedir, ey deli rüzgar,
Eğer gider isen, Es yaylalara...

Divan

Hak yaradan yardım etsin, varayım makamına,
İki cihan var edildi, canımın cananına,
Dünya kadar varım olsa, değişmem tek telini,
Nasıl can feda edilmez, Âlemin irfanına...

Hakkın huzurunda, hangi kelam soruldu,
Melekler secde ederek, gelip selama durdu,
Örümcek ağı ördü, güvercin yuva kurdu,
Hira dağı çok kutsaldır, gönlümün mihmanına.

İpekoğlu bir âşıktır, kâinatta tek güle,
Şefaatine muhtacız, bunu dünya hep bile,
Altı bin altı ayet okunur, huzur ile
Allah'ın kelamı indi, zamanın sultanına...

**Ne Susar,
Ne Söyler,
Ne de Sır Verir**

Kırk yıl bir çiçeği, Bekledim durdum,
Ne açar, ne salar, ne de bar verir...
Vardım bir kâmilden, bir sual sordum,
Ne susar, ne söyler, ne de sır verir...

Umut kervanımı, meçhule sürdüm,
Elemle, kederle, barhane kurdum,
Yolda bir acaip, bezirgân gördüm,
Ne alır, ne satar, ne de kar verir...

İpekoğlu her gün, imtihan oldum,
Bin türlü soruya, bin cevap buldum,
Gönül hanesine, misafir oldum,

5.2.4. İrfan Erdağı'nın Eserleri

Davacıyım

Akılsız baş taşıyorum
Ben bu baştan davacıyım
Hayal ile yaşıyorum
Ben bu baştan davacıyım

Hep kendi kendimi üzdüm
Vallahi canımdan bezdim
Feleğe dilekçe yazdım
Ben bu baştan davacıyım

Doğduğumdan bahtım kara
Sinemde iyileşmez yara
Atın beni zindanlara
Ben bu baştan davacıyım

İrfanım yaradan haktır
Benim gibi insan çoktur
Kimseyle davam yoktur
Bu baştan davacıyım

Talih Bana Gülmedi

Kurtulmadım kasebetten karadan
Bu senede talih bana gülmedi
Doğduğumdan kırk yıl geçti aradan
Bu sene de talih bana gülmedi

Sabırım bitti gözlerimden yaş geldi
Hayatın yolları çok yokuş geldi
Her nereye attımsa elim boş geldi
Bu sene de talih bana gülmedi

İrfanım yıllarca saz çaldım neye
Acıyorum harcadığım emeye
Ümitlerim kaldı öbür seneye
Bu senede talih bana gülmedi

Çanakkale'de

Tarih bin dokuz yüz on beş yılında
Bir destan yazıldı Çanakkale'de
Yüz binlerce şehit verdik yolunda
Çok kanlar süzüldü Çanakkale'de

İngiliz Fransız vermiş el ele
Yiğit Türkler vatan verir mi ele
Ruslar boğazlarla dalmış hayale
Planlar bozuldu Çanakkale'de

Ulu önder atam ölmek emretti
Düşmanı kökünden silmek emretti
Zaferi kazanıp gülmek emretti
Düğümler çözüldü Çanakkale'de

Dedim Çanakkale geçilmez İrfan
Toprağım uğruna kurbandır bu can
Uyan be beyhude gafletten uyan
Sınırlar çizildi Çanakkale'de

Daha Ne Zaman Gelece

Yıllardır bekler dururum
Daha ne zaman gelece
Gelip gidene sorarım
Daha ne zaman gelece

Sevginden ödün vermedim
Tükettin ömrümü yedin
Bu gün dedin yarın dedin
Daha ne zaman gelece

Hasretinden oldum hasta
Yaralar açtın üst üste
Âşık İrfan son nefeste
Daha ne zaman gelece

Ne Bilem

Sevda bahçesinden bir gül dermişim
Oda yaban gülümüymüş be bilem
Benim olur diye gönül vermişim
Ayrılığı ölümüymüş ne bilem

Kaşlarını çattı yüzünü astı
Anlayamadım ki neydi kasti
Ne dedim ki nazlı yar neye küstü
Düşmanım bu dilimiymiş ne bilem

Günbegün tüketip ömrümü yiğen
Saçımı ağartıp belimi eğen
Her gün insafsızca başıma döven
Öz kolum öz elimiymiş ne bilem

İrfanım bir güzel aşkıyla yandım
O mahsum yüzüne aldandım kandım
Ben onu kendime vefalı sandım
Vefasız bir zalimiymiş ne bilem

Askerim

Seher zamanında şafak sökende
Korkusuz dağlarda gezen askerim
Zalim toprağıma zulüm ekende
Zalimin zulmüne ezen askerim

Söz söyletmem damarımda kanıma
Leke sürmem şerefime şanıma
Vatanı değışmem ben öz canıma
Adın kalbime yazan askerim

Tarihime şeref verdim şan verdim
Al bayrağın gölgesinde can verdim
Vatan için damla, damla kan verdim
Kanıyla harita çizen askerim

Bu dağ Erdağıdır hain ne gezer
Türkün birliğine değımesin nazar
Düşman askerine kıblesiz mezar
Adressiz dağlarda kazan askerim

Sevgi ve Barış

Öğle bir bahçe kur insanlık için
Yetişsin dört mevsim gül, sevgi, barış
İnsanlık ekin ki insanlık biçin
Her zaman yaşasın kul, sevgi, barış

Dereler çağlayıp bentleri yıksın
Güneş kötülüğü kökünden yaksın
Bulutlar çarpışsın şimşekler çaksın
Gökten yere yağsın sel, sevgi, barış

Yetimin yoksulun gözyaşını sil
Ağlayanla ağla gülen ile gül
Yaşamak güzel şey paylaşmayı bil
Bizim dünyamızda bol, sevgi, barış

İrfan bu dünyaya gelenler hanı
Kara toprak aldı gelen her canı
İnancı, imanı olan insanı
Huzura götüren yol, sevgi, barış

Zalimin Kızı

Görenin aklını başından alan
İlahi bir güzel doğmuş cihana
Onsuz bu cihanda yaşamak yalan
Onunla yaşamak can verir cana

Semanın güneşi yerin denizi
Sevgi bahçesinin gülü nergisi
Bu ne güzelliştir zalimin kızı
Nasıl anlatayım seni ben sana

Gönül sarayımda sevgi meleğim
Ölür isem senin için öleyim
Bizi yaratandan budur dileğim
Görüm seni yazsın âşık İrfana

Lebdeğmez

Âşık aşkın deryasına
Dalar inceden inceye
Kaynağı kudretten gelir
Dolar inceden inceye

Onların o söz sanatı
Düşündürür kâinatı
Oğul ata nasihati
Alır inceden inceye

Ey Erdağı artık uyan
Ne şöhret kalır ne de şan
Duygusuz yaşayan insan
Ölür inceden inceye

Divan

Senlerdir gurbetteyem elimi özlemişem
Öz lehçeme gurban olum dilimi izlemişem
Lale, sümbül bahçesine bahçıvan oldum amma
Bülbül kimin zara düştüm gülümü özlemişem

Tendir bulağdan su içer el üzümü yuyardım
Göy dağımın yamacına goyun, guzu yayardım
Kuşeppeyi, yemlik yığar gangal soyar yiyerdim
Toprağına gurban olum çölümü özlemişem

İrfanıydım irfanların meclisinde yaşardım
Gaynağım gudret misali yardım coşardım
Bulutlarla çarpışardım rüzgârla yarışardım
Eski günler hayal oldu halimi özlemişem

5.2.5.Nuri Demiroğlu'in Eserleri

C anan

Ömrüm sevdanın elinden, indi yarıya canan,
Gül gibi açılan rengim, döndü sarıya canan,
Cennetten seçip verseler, Güzellerin hepsini,
Saçın telini değişmem, Yüz bin huriye canan...

Sevdan beni esir etti, çevirdi her yanıma ,
Çok uğraştım pençesinden, alamadım canımı,
Emdi benim bedenimde, iliğimi kanımı,
Eridi etim kemiğim, Döndü deriye canan...

Kokunu özledim senin, tenim tenden aralı ,
Böyle sevda çekilir mi, canım candan aralı,
Çektin gittin uzaklara, sende benden aralı,
Ayda bir selamın gönder, âşık Nuri'ye canan...

İntizar

Kurusun gözünden, akmasın yaşın,
Strese giresin, Ağrısın başın,
Sızlasın ağzında, olanca dişin
Sevgime karşılık, vermezsün eğer,

Daha genç yaşında tutmasın dizin,
Her gün ağlayasın, gülmesin yüzün
Işığın kesilsin, görmesin gözün
Bakıp gerçekleri, görmesün eğer,

Yaprağın kurusun, dalın kurusun,
İki omzundan, kolun kurusun,
Ağzında konuşan, dilin kurusun,
Verdiğin sözlerde, durmasın eğer,

Kimseler etmesin, senin methini,
Yanasın tependen, çıksın tütününü,
Yılanlar çıyanlar, yesin etini,
Nuri ile murada, ermesün eğer...

Telin İçinde

Sazın ile sözün değeri çoktur,
Nice kültür yatar telin içinde,
Gözlerin görür de, kulaklar duyar,
Türküler söylenir dilin içinde...

Kirazı, kayısı, hoş olur narı,
Yeşili kovası ille de sarı,
iekten çiçeğe dolaşır arı,
Türlü renkler açar gln içinde.

Âşık Nuri yollarına dağ düştü,
Uzak kaldın ara yere, ağ düştü
O siyah saçlarına aç düştü,
Tez kocaldın elli yılın içinde.

İşitmiş Olun Gaziler

İşitmiş olun gaziler,
Varalım Bağdad üstüne.
Ulu dağlar sarp kayalar,
Geçelim Bağdad üstüne.

Sarptır Bağdad'ın eteği,
İçi erenler yatağı,
Sultan Murad'ın otağı,
Kurulur Bağdad üstüne.

İçelim Şat'ın suyunu,
Bildik şahının soyunu,
Sultan Murad'ın tuğunu,
Dikelim Bağdad üstüne.

Amırlar elden komazlar,
Üstünde Han var demezler,
Ulu toplar balyemezler,
Atılır Bağdad üstüne.

Çalın vezirin borusun,
Dostu gafil koman girsin,
Koyverin asker yürüsün,
Konalım Bağdad üstüne.

Demirçoğlu sözüm haktır,
Hiç sözümde hilaf yoktur,
Osmanlı'da gayret çoktur,
Kırılır Bağdad üstüne.

5.2.6. Serdar Çelik'in Eserleri

Zamanın Dilsiz Aşkı

Ağlayana teselli gülyayı unutmadım
Bağrımda ok yaktınız külyayı unutmadım
Gizli hatıra yazdım yüreğimde sakladım
Zamanın dilsiz aşkı Hülya'yı unutmadım

Aşk ceylanı olup da sevdiğini emiren
Sonra haram eyleyip etlerini kemiren
Hislerim karanlıkta düşüncemi sömüren
Zamanın dilsiz aşkı ben seni unutmadım

Beni böyle ağlatıp neşesini sayan kul
Zalimler kıymet bilmez gel uykudan uyan kul
Aşk sevdaya söz verip ikrarından cayan kul
Zamanın dilsiz aşkı hülyayı unutmadım

Rengim tam kırmızıyken hançer ile sararken
Gecenin hayrı yok bu yaramı sarartan
Aşk derdini vurupta hayatımı karartan
Zamanın dilsiz aşkı ben seni unutmadım

Gelbe Serdar Çeliker bu ne rüya bu ne hülya
Duygun belirsiz oldu özlemlerin katil ya
Gözyaşın pınar olmuş gel de gurbette gül ya
Zamanın dilsiz aşkı Hülya'yı unutmadım

Hayalinle Yaşıyorum

Gümlerdir yüzümü görmem
Hayalinle yaşıyorum
Yüzünde gözünü görmem
Hayalinle yaşıyorum

Bazen sana darılarak
Bazen sana kırılarak
Hatırana sarılarak
Hayalinle yaşıyorum

Serdar Çeliker'in yârî
Evim oldu gamın yeri
Bazı ölü bazı diri
Hayalinle yaşıyorum
Ben bu derdi taşıyorum

Sevdiğim (Aşığın icra sırasında söylediği)

Hangi mezhep hangi kitap, hangi din
Seni bana unutturur sevdiğim
Hangi muska hangi büyü hangi cin, ey ya hangi, cin
Seni bana unutturur sevdiğim
Söyle sevdiğim

Hangi varlık hangi baskı hangi güç
Hangi inanç hangi şöhret hangi taş
Hangi miat hangi mekan, hangi ağaç
Seni bana unuttur sevdiğim
Söyle sevdiğim.

Sevdiğim (Başka bir kaynaktan bulduğum metni²)

Hangi mezhep hangi kitap hangi din
Seni bana unutturur sevdiğim
Hangi muska hangi büyü hangi cin
Seni bana unutturur sevdiğim

Hangi ülke hangi inanç hangi haç
Hangi para hangi şöhret hangi taç
Hangi zorluk hangi baskı hangi güç
Seni bana unutturur sevdiğim

Hangi ağıt hangi feryat hangi vah
Hangi ikrar hangi kible hangi gah
Hangi Ali hangi merdan hangi şah
Seni bana unutturur sevdiğim

Hangi tepe hangi yamaç hangi dağ
Hangi canlı hangi ölü hangi sağ
Hangi asır hangi yüzyıl hangi çağ
Seni bana unutturur sevdiğim

Hangi rüzgâr hangi sahra hangi çöl
Hangi edep hangi erkân hangi yol
Hangi insan hangi varlık hangi okul
Seni bana unutturur sevdiğim

Hangi güzel hangi sadık hangi yar
Hangi sehpa hangi idam hangi dar
Hangi Serdar hangi Çelik hangi er
Seni bana unutturur sevdiğim

² http://serdarceliker.tr.gg/_BASINDAN_.htm

Sen Yoksun

Dört yıl oldu bizim ile küseli,
 Buralardan çekip gittin sen yoksun,
 Selamı sabahı hepten keseli,
 Ev hanenden çıkıp gittin sen yoksun.
 Bu gecenin sabahında sen yoksun.

Gidenlerin yeri vallah dolmadı,
 Gönlüm gurbet elde murat almadı,
 Senden sonra Kars-ta kimsem kalmadı,
 Hasretini çakıp gittin sen yoksun.
 Bu gecenin sabahında sen yoksun.

Umut ışıkları bir bir sönerken,
 Gönlün adım atıp geri inerken,
 Ağamgilin arabaya binerken,
 Derin derin bakıp gittin sen yoksun.
 Bu gecenin sabahında sen yoksun.

Dert girmişti hem sağına soluna,
 Can kurbandı güzel dostun yoluna,
 Yeter dedin bıktım dedin koluna,
 Azrail-i taktın gittin sen yoksun.
 Bu gecenin sabahında sen yoksun.

Gönlümde örnekti sevgin dilara,
 Bana da yer ayır malüm gülara,
 İstin tandın düştün azgın sulara,
 Boz bulanık aktun gittin sen yoksun.
 Bu gecenin sabahında sen yoksun.

Görse idin rüzgâr ile gelini,
 Öpemedim son bir kere elini,
 Kestin Serdar Çeliker'in yelini,
 Yüreğini yakıp gittin sen yoksun.
 Bu gecenin sabahında sen yoksun.

Yazarım

Bir gizli hatıram olsa sana yazarım ey yar,
Dertler ile çilelerle ben bir pazarım ey yar,
Anlatırım ahvalimi gönderirim ben sana,
Karşılık göremeyince candan bezerim ey yar.

Ummanın içinde meçhul geçmişe bir sal gider,
İki gözümden boşalır umuda bir sel gider,
Izdıraplı gecelerde içten içe yol gider,
Destim bir tek sana geçer sana kızarım ey yar.

Bana vermediğin vefa elalem de nur açar,
Bir yarı bir kişi sever oda yalana kaçar,
İnsanoğlu bir çöp gibi rüzgâr deyince uçar,
Elbet bir gün bu dünyadan bende tozarım ey yar.

Çeliker dert bini geçti oldu şimdi bin elli,
Sevdiğim gözüme geldi zayıftan ince belli,
Bir tek hakikat severim oda bana teselli,
Umut dolu hayallerde senle gezerim ey yar.

5.2.7. Turgut Yılmaz'ın Eserleri

Gönlümün Kuşu

Uçmaktan yoruldu, gönlümün kuşu,
Tutunacak bir dal, arayıp durur,
Feleğin elinden, yemiş kurşunu,
Sardırarak bir el, arayıp durur...

Savrulup gidiyor, ömür harmanı,
Ne dane seçilir, ne de samanı,
Öürsem üstümde, güzel Kur'anı,
Okuyacak bir kul, arayıp durur...

Yaş yarı olmadan, belim bükülür,
Saçlarım aklanır, dişim dökülür,
Ecel döşeginde, canım çekilir,
Sarılacak bir şal. Arayıp durur...

Kulak verin âşık, Turgut Yılmaz'a,
Hele bakın onda, olan avaza,
Bu fani dünyada, girmiş çıkmaza,
Kurtulacak bir yol, arayıp durur...

Öldüren Yârim

Baykuşlara mekân, ettin yurdumu,
Ben ölmeden beni, öldüren yârim,
Olur, olmazlara, açtın derdimi,
Dost ağlatıp, düşman güldüren yârim,

Seher vakti, yüklemiştin göçümü,
Kimim kaldı, kime dökem içimi,
El içinde deste, deste saçımı,
Kendi ellerimle, yolduran yârim...

Turgut Yılmaz, yaşamayı neylesin,
Söylenecek söz çok, eller bilmesin,
Ben ölürsem, yar üstüme gelmesin,
Ben ölmeden davul, çaldıran yârim...

Oğul

Mertlik yelkenini, açma namerde,
Yokluk deryasında, batarsın Oğul...
Cahil meclisine, varıp oturma,
Sözlerini bilmez, çatarsın oğul...

Al ver eder iken, sık eyle Pazar,
Yanlış hesap gerçek, dostluğu bozar,
Elin servetine, eyleme nazar,
Helal metahını, satarsın oğul...

Pir Turgut Yılmaz'ı sen iyi anla,
Gel akıllı ol da, babanı dinle,
Kötülük gelmeden, sen onu önle,
Önlemezsen eğer, bitersin oğul...

Zaman Değil

Yüreğim kan ağlıyor,
Gölünecek zaman değil,
Mezar bile bulunmuyor,
Ölünecek zaman değil...

Düşenleri kaldıran yok,
Ağlayan güldüren yok,
Öksüzleri doyuran yok,
Susulacak zaman değil...

Belli kışın gelişinden,
Tipi boran edişinden,
Sahte imamlar peşinden,
Gidilecek zaman değil...

Yedim felek sillesini,
Turgut çeker çilesini,
Yıkma gönül kalesini,
Yapılacak zaman değil...

Divan

Aklım fikrim zayı oldu imlayı çözedim
İki kardeş düşman olmuş davayı çözedim
Çok güzel binalar yapan mimarlar geldi geçti
Şu cihanı var eyleyen ustayı çözedim

Dünya kurulmadan evvel vardı cin ile peri
Yeri göğü var eyledi Mevlânın şah eseri
Yaratmak Allah'a mahsus budur O'nun hüneri
Adem balçıktan yarandı Havva'yı çözemedi

Turgut Yılmaz sığınmışım ol gani süphana ben
Elestübezminden beri gelmişim imana ben
Ana rahmine inmeden yerindim cihana ben
Levhi kalem öyle yazmış künyeyi çözedim

Veliden Başka

Erenler cemine giren olmadı
 Hünkâr Hacı Bektaş Veli'den başka
 Münkir kalesini yıkan olmadı
 Hünkâr Hacı Bektaş Veli'den başka

Odur erkânımız, Odur yolumuz
 Onun elindendir kadeh dolumuz
 Olmaz mürşidimiz, olmaz Velimiz
 Hünkâr Hacı Bektaş Veli'den başka

Mevla özündedir herkes bilemez
 Münkir gönlündeki kiri silemez
 Her dede ölüyü diri kılamaz
 Hünkâr Hacı Bektaş Veli'den başka

Keramet sahibi Bektaş Veli
 Alevi dedesi ilmin temeli
 Olmadı kudretten kınalı eli
 Hünkâr Hacı Bektaş Veli'den başka

Turgut Yılmaz dergâhında kul olsam
 Sevgi pınarından kanarak dolsam
 Beni mutlu etmez sultanlar olsam
 Hünkâr Hacı Bektaş Veli'den başka

Düşman Ayak Basmasın

Bir duygu içimde haykırır durur
Türk yurdundan yabancı yel esmesin
Yüce yaradandan budur dileğim
Vatanıma düşman ayak basmasın

Çelikten bedeni demirden kolu
Damarlar asil Türk kanıyla dolu
Özgürlük hürriyet Ata'mın yolu
Düşman bizi korkak sinmiş sanmasın

Ayrılma izinden ulu Ata'nın
Gaziler diyarı zümrüt vatanın
Toprakta kefensiz şehit yatanın
Mezarında yabancılar gezmesin

Turgut der vatanın ozanı benim
Şairi şiiri yazanı benim
Sözümle düşmanı bozanı benim
Susar isem acılarım dinmesin

Bilen Değilsin

Yalan dolan ile âşıklık olmaz,
 Sen seni sen Hakkı bilen değilsin.
 Aşk bilmeyenler maşukun bilmez,
 Ferhat gibi dağlar delen değilsin.

Mağrurluk kibirlik yüzünden belli,
 Âşık olmadığın sözünden belli,
 Her türlü halinden özünden belli,
 Kamil meclisinden kalan değilsin.

Cananı ararsan can içindedir,
 İlikte damarda kan içindedir,
 Hakkın yarattığı han içindedir,
 Sen bunun farkında olan değilsin.

Arifler cemini hiç girmedi mi?
 Muhabbet bağından gül vermedi mi?
 Kırklar dergâhına yüz sürmedi mi?
 Yolumuz hak yolu gelen değilsin.

Turgut Yılmaz erden iğneli sözler
 Yanlışı doğruyu anlatır gözler
 Seni bu halinle acep kim dinler
 Verdiğin öğüdü alan değilsin

Boynuzundan Korkar

Öküz boynuzundan korkar,
Gözüne batacak diye.
Aslan yuvasından çıkmaz,
Çakallar çatacak diye.

Dünya tersine mi döner,
Kedi fare görse siner.
Büyük balık dibe iner,
Küçükler yutacak diye.

Evlar var ki baba döver,
Ana var ki kızını över,
Dana var ki öküz emer,
İnek tekme atacak diye.

Kara karga bülbül olmuş,
Bağbancı gülü yolmuş,
Meralara insan dolmuş,
Hayvanlar yatacak diye.

Turgut Yılmaz yargılanır,
Haksız yere sorgulanır,
Usta kaptan kaygılanır,
Gemisi batacak diye.

Meydanı Şimdi

Kılıç kalkan devri geldi de geçti,
Atomla füzenin zamanı şimdi.
Mert barışı namert savaşı seçti,
Zalim zümrelerin savaşı şimdi.

Allah'ı Kuran'ı bilen azaldı,
Ağlayan çoğaldı gülen azaldı,
Akrep baş gösterdi yılan azaldı,
Çakal çukaların harmanı şimdi.

Doğruyu söyledim taşa tuttular,
Doğudan batıya sürgün ettiler,
Zeynel gibi zindanlara attılar,
Çarpık bir düzenin vicdanı şimdi.

Turgut yılmaz der ki doğruyu yazdım,
Gerçeklere yanlış diyenlere kızdım,
Fikir pazarına metahım çözdüm,
Satarım alana mercanı şimdi.

Namus Borcu

Askere gitmenin zamanı geldi
Vatan borcu namus borcudur oğul
Mevlam er kişiye nasip eyledi
Vatan borcu namus borcudur oğul

Koğuştan içeri girdiğin zaman
Haki kumaşları giydiğin zaman
Askerlik yemini ettiğin zaman
Vatan borcu namus borcudur oğul

Askerlik babadan oğula miras
Silahın süngünü bağrına bas
Kutsal bir görevdir üstüne libas
Vatan borcu namus borcudur oğul

Elin namusuna yan gözle bakma
Savaşa giderken ölümden korkma
Düşman köpek olsa yurduna sokma
Vatan borcu namus borcudur oğul

Her olur olmaza sırrını verme
Nefsin için sakın adam öldürme
Şanlı bayrağına leke sürdürme
Vatan borcu namus borcudur oğul

Sadık ol düşünme Turgut Yılmaz'ı
Alnına yazılır kaderse yazı
Öürsen şehitsin kalırsan gazi
Vatan borcu namus borcudur oğul

Kadının Şerri

Kazada Allah'tan gelen belada
Kadının şerrinden koru Yarabbim
Kime anlatayım gizli sırrımı
Düşünmekten oldum yarı Yarabbim

Suçum varsa zindanlarda yatayım
Baykuş olup viranede öleyim
Suçlu çıksın üç gün oruç tutayım
Benim gibi çeksin zarı yarabbi

Leke sürmek olmaz bakılan yüze
Sürme çekilir mi görmeyen göze
Mahşerde gelirsek bir gün yüz yüze
Haksıza gösterebilirsin narı yarabbi

Ateş alıp Turgut gibi yanasın
Azaların göz göz olsun kanasın
Haksız olduğunu herkes kinasın
Böylesi görmesin arı yarabbi

Yalan (Şathiye)

O dünyaya gittim geri gelirken
Bir fare bir fili yutarken gördüm
Tilki tüccar olmuş bitpazarında
Horoz yumurtası satarken gördüm

Gece gün tutuldu ay kara yasta
Yıldızlar olmuştu devrede posta
Zürafa minare yapmakta usta
Tospağa dibinde öterken gördüm

Amerika'ya mektup göndermiş sülo
İflas etti demiş petrolcü bilo
Yardıma gelirken altıncı filo
Ceyhan ırmağında batarken gördüm

Zemheride buğday erkim baş verdi
Çekirge biçmeye yardıma geldi
Değirmenci unu rüzgâra serdi
Ağaç diplerinde biterken gördüm

Turgut Yılmaz seni sardı düşünce
Ölüyü karşımda diri görünce
Bir yaşında kızım kazak örünce
Nenemi beşikte yatarken gördüm

5.3. ÂŞIKLARIN TOPLU HALDE İCRASI

Celal Bulut

Efendim bu gün 25 Şubat 2012. Günlerden cumartesi. İzmir halk ozanları ve âşıklar derneğinde bulunuyoruz. İzmir'de birçok âşıklarımız, usta arkadaşlarımız var. Fakat şu anda hazır olan âşıklarımız burada. Bir gönül sohbeti yapacağız. Burada ben hazırda bulunan arkadaşlarımı bi tanıtayım.

Genç âşıklarda Ensar İpekoğlu başta.

İkinci İrfan Erdağı.

Üçüncü İzmir'de veya da Türkiye'de gerçekten ün yapmış Ali Rıza Ezgi.

Âşık Nuri Demiroğlu.

Bense İzmir halk Ozanlar ve âşıklar dernek başkanı Celal hoca olarak. Bu gün bir gönül sohbeti yapacağız. Bir ayak alacağız. Atışma, Doğaçlama olarak söylececeğiz. Değerli âşıklar bir ayak alalım. Açayım mı bir ayak. İzniniz varsa bir ayak açalım.

Buyur

Ondan sonra birer ayak açacağız. Hadi bakalım hepinize başarılar diliyorum.

(Celal bulut ilk ayağı verir.)

Şu garşındaki yüce dağda
 Gar olmasa neye yarar (2)
 Uzun uzun ağaçlarda
 Bar olmasa neye yarar
 Bar olmasa neye yarar
 Neye yarar neye yarar
 Bar olmasa neye yarar

Ali Rıza Ezgi

Gönül sevenin yanında
Yar olmasa neye yarar (2)
Bülbül boşa feryad eder
Zar olmasa neye yarar
Neye yarar neye yarar
Zar olmasa neye yarar

İrfan Erdağı

Eyli İrfan pazarında
Kar olmasa neye yarar
(İnsanın serveti iman
Var olmasa neye yarar) (2)

Ensar İpek

Boşa geçer bunca zaman(2)
Pir olmasa neye yarar
İkimizin arasında
Sır olmasa neye yarar (2)
İkimizin arasında
Sır olmasa neye yarar (2)

Nuri Demiroğlu

Musanın elinde asa
Tur olmasa neye yarar
(Hastanın canı isterse
Nar olmasa neye yarar) (2)

Celal Bulut

(Yüce dağın dumanında
 Çayırında çimeninde) (2)
 Celal hoca meydanında
 Er olmasa neye yarar (2)
 Neye yarar neye yarar
 Er olmasa neye yarar (2)

Ali Rıza Ezgi

Ali Rıza'nın sözlerinde
 Kemale tirizlerinde
 Cehaletin yüzlerin de
 Nur olmasa neye yarar
 Neye yarar neye yarar
 Nur olmasa neye yarar
 Cahil adamın yüzünde
 Nur olmasa neye yarar
 Neye yarar neye yarar

İrfan Erdağı

İrfan doğrulara bakan
 Var mıdır manayı çakan
 Rahmanın yolunda akan
 Ter olmasa neye yarar
 Yaradan uğruna akan
 Ter olmasa neye yarar
 Neye yarar neye yarar
 Ter olmasa neye yarar (2)

Ensar İpek

İpek yoludur inceler
Hem gündüzde hem geceler,
İnsanlarda düşünceler
Hür olmasa neye yarar(2)

Nuri Demiroğlu

Âşık Nuri'nin satında
Yüce Mevlanın gatında
Mümürlerin suratında
Ar olmasa neye yarar
Neye yarar neye yarar
Ar olmasa neye yarar (2)

Celal Bulut: Çok Varol çok teşekkür ustalar. Buyur Ali Rıza usta bir ayakta sen aç.

Ali Rıza Ezgi

Gelin arkadaşlar sohbet edelim
Gönül sofrasında bal bölüşelim
Mademki hedef eğledik
Kervan bölüşelim yol bölüşelim
Yol bölüşelim
Madam yara gitmek istiyorsanız
Kervan bölüşelim yol bölüşelim
Yol bölüşelim

İrfan Erdağı

Muhabbet güzeldir canım ustadır
Dostlar meclisinde dil bölüşelim
Sen sözü bilirsin biz de anlarsın
Söylenen sözleri bol bölüşelim
Bol bölüşelim
Sen ustasızın almak gerekir
Sendeki manayı bol bölüşelim bol bölüşelim

Ensar İpek

Âşıklar meydanı böyledir canı
 Ustalar gonusur tel bölüşelim
 Gelenler gidiyor fani dünyadır
 Hakka doğru giden yol bölüşelim
 Yol bölüşelim

Nuri Demiroğlu

Usta oldum tezgâhımda dokudum
 Kumaş bölüşelim al bölüşelim
 Bu ilimin kitabını okudum
 Elif bölüşelim dal bölüşelim))2)

Celal Bulut

Âşıklar çiçektir, bizlerde bahçe (2)
 Bahçanın içinde Gül bölüşelim
 Âşıkların sözü derya ummandır.
 Ummanın üstünde sel bölüşelim
 Âşıkların sözü derya ummandır.
 Sözlerin içinde sel bölüşelim

Ali Rıza Ezgi

Ali Rıza yolumu bağlatma beni
 Sakın yüreğimi dağıtma beni
 Yıllardır gurbette ağlatma beni
 Gözlerimden akan sel bölüşelim
 Sel bölüşelim
 Yıllardır gurbette ağlatma beni
 Ağlatma beni
 Gözlerimden akan sel bölüşelim
 Sel bölüşelim

İrfan Erdağı

Sanatla çağlayıp onla coşarız
 Gerekirse birliği için goşarız
 Al bayrağın gölgesinde yaşarız
 Yıldız bölüşelim al bölüşelim
 Al bölüşelim
 Al bayrağın onuruyla yaşarız
 Yıldız bölüşelim al bölüşelim
 Al bölüşelim

Ensar İpek

İpekoğlu deme bu bahtın gara(2)
 Gel galmışın dünyada ah ile zara
 Bir aşk için yandı bal sana nara
 Kerem bölüşelim gül bölüşelim
 Bir aşk yandı, yandılar nara
 Kerem bölüşelim gül bölüşelim

Nuri Demiroğlu

Nuri bir ağacın dalın açarız
 Aşkın dolu badesinden içeriz
 (Bir gün olur bu faniden göçeriz
 Erkan bölüşelim hal bölüşelim) (2)

Celal Bulut

Celal hoca haktan kesme gülvanı
 Mevlam nasip eyle dinle imanı
 Yazın bizim ilin yayla zamanı
 Kendi aramızda mal bölüşelim (2)

İrfan Erdağı

Benim ustam benim yanımda durur
 Ayağa dikkat et başa dikkat et
 Biri parçalanır biri parçalar
 Damağa dikkat et dişe dikkat et
 Dişe dikkat et dişe dikkat et

Ensar İpek

Kün diye yarattı yüce yaradan
 Toprağa dikkat et daşa dikkat et
 Biri güler iken birisi ağlar
 Çanağa dikkat et yaşa dikkat et
 Dikkat et dikkat et

Nuri Demiroğlu

(Yine bir yavru geldi gondu ağaca
 Yaprğa dikkat et guşa dikkat et)(2)
 (En sonunda dostum galırsın yaya
 Durağa dikkat et boşa dikkat et) (2)

Celal Bulut

(İnsanın vücudu bi makinadır
 Ayağa dikkat et döşe dikkat et)(2)
 (Yeme içme de golla kendini
 Damağa dikkat et dişe dikkat et) (2)

Ali Rıza Ezgi

Eğer aklın varsa iyi anla bunu
 Parmağa dikkat et, gaşa dikkat et
 Dolu içmemişsen anlamam bunu

(Bardağa dikkat et keşe dikkat et) (2)
Keşe dikkat et

İrfan Erdağı

Baba İrfan Erdğim çalıyor sazım
Dinleyenler bilir manalı sözüm
Güzel yaratmıştır söze ne lazım
Yanağa dikkat et guşa dikkat et
Yaradan yaratmış söylemek lazım
Yanağa dikkat et guşa dikkat et

Ensar İpek

İpekoğluyum aman aman
Nasıl da geçiyor bu kötü zaman
Bedenen de insanım ruhende insanım
Altiya dikkat beşe dikkat et
Dikkat et dikkat et

Nuri Demiroğlu

Âşık Nuri günlerdir sayar
Ne deseler sen onlara uyarsın
(Ne söylesem dostum onu d uyarsın
Dudağa dikkat et guşa dikkat et) (2)

Celal Bulut

Celal hoca sazı çalar burada
Çok âşıklar var bu gün sırada
Dört mevsimi var etmiştir yaradan
Bahara dikkat gışa dikkat et
Dört mevsimi var eylemiş yaradan
Bahara dikkat gışa dikkat et

Ali Rıza Ezgi

(Ali Rıza sözünü gel elalemedi
Günahın varsa gelsu ile yoğur.) (2)
Hem camın sıırı da olur, bak he loooo
Toprağa dökülen baba leşe dikkat et.
Dikkat et, nece gara yerde yatar paşa dikkat et.

İrfan Erdağı

Boşa mı çekmişler bu aşkın çilesini
Mecnun ağlar Leyla ağlar, çöl ağlar
Hele kulak ver dinle bülbül sesini
Bahçe ağlar, bağban ağlar, gül ağlar.

Ensar İpek

(Dertli dertli söylenme gardaş bana
Ağız ağlar, dudak ağlar, dil ağlar.) (2)
Yâre gideceğim kapandı yolum.
Kervan ağlar, yolcu ağlar, yol ağlar
Dostum dostum yol ağlar.
Hele Gardaş yol ağlar.

Celal Bulut

Hayran kaldım bu güzelin yüzüne
Kemer ağlar, kaftan ağlar, bel ağlar.
Âşıklar toplanmış meydan ederler
Perde ağlar, mızrap ağlar, perde ağlar.

Ali Rıza Ezgi

Hele babam bu ne biçim sevda anlayamadım
Mecnun ağlar, Leyla ağlar, çöl ağlar.
Bu ne biçin sevda anlayamadım.
Mecnun ağlar, Leyla ağlar, çöl ağlar.
Vücut topraktandır, kafa nurdandır.
Ayak ağlar beden ağlar, kola ağlar.

İrfan Erdağı

Şöyle tabiatın seyrine çıktım.
Dere ağlar, ırmak ağlar, göl ağlar.
Arı mücadelesine derinden baktım.
Arı ağlar, kovan ağlar, bal ağlar.
Arının sırrının seyrine baktım.
Arı ağlar, kovan ağlar, bal ağlar.

Ensar İpek

Ah İpekoğlu gönül eş oldu gökteki aya
Kimi atlı olmuş baba kimisi yaya
Kimi hak diyerek döner Mevla'ya
Kerem ağlar, aslı ağlar, kül ağlar.

Nuri Demiroğlu

Neden karşı duruyor, neden böyle yanmıyor
Gelip geçenleri niye dostum anmıyor.
Mevsimler değişti, kuşlar konmuyor
Ağaç ağlar, yaprak ağlar , dal ağlar.

Celal Bulut

Âşık sen al, koca burada uyandı
 Bizim bağlar al yeşile boyandı
 Yaşın geldi, geçti almışlara dayandı
 Hafta ağlar, günler ağlar, yıl ağlar.

Ali Rıza Ezgi

Ali Rıza ezgiyem sözde bir dert var.
 Anlamam dünyayı bizde bir dert var.
 Gelinde bir dert var, kızda bir dert var.
 Evli ağlar, bekâr ağlar, dul ağlar.

İrfan Erdağı

İrfanım bu sevgi dünyaya değer
 Saygıyla başını önümde eğer.
 Bayrağı bağrıma basmasam eğer
 Şehit ağlar, hilal ağlar, al ağlar.

Nuri Demiroğlu

Benim dergâhıma çıkmak istersen
 Aşkın deryasına kan da öyle gel
 Gönül çirasını yakmak istersen
 Mazlumun gönlünü al da öyle gel.

Celal Bulut

Bir sual eyledim bak dostum sana
 Cevabını ara bul da öyle gel
 Âşıkların hali zaten böyledir.
 O dertli sazını çal da öyle gel.

Ali Rıza Ezgi

Yıllardır boşuna ağladım durdum.
Al bu gözyaşını sil de öyle gel.
İslâmım diyorsun, şeytana bakar.
Önce namazını kılda öyle gel.

İrfan Erdağı

Sanata saygı var, iyi bilmek gerek
Önce sen pirinden dol da öyle gel
Âşıklık dediğin sanat tarlası
N'olur o tarladan yolda öyle gel.

Ensar İpek

Eyüp sabır ile vardı mısırda
Yunus gibi derya dal da öyle gel.
Senin için baba dediler Âlim.
İhrar verdin kararında dur da gel

Nuri Demiroğlu

Âşık Nuri sen söylersin hak için
İyilik varken kötülük ne için
Dünyada sevgiyi kazanmak için
Arayıp mekânı bulda öyle gel.

Celal Bulut

Âşık Celal Hoca derki Bu dağı
Bülbül terk eder mi böyle bir bağı
Her ustanın vardır zaten çırağı
Kendi ustanı da bulda öyle gel.

Ali Rıza Ezgi

Ali Rıza'yım sanma sözüm çakıldır
İnsanı yaşatan başta akıldır.
Öğretmendir, öğrencidir, okuldur.
Dostuna bir selam salda öyle gel.

İrfan Erdağı

İrfanım manası dostlar ilimdir.
İlimi bilmeyen tabi elimdir.
Söz dediğin boğum hece dilimdir.
Ayağı uyağı bil de öyle gel.

Ensar İpek

İpekoğlu kalmaz daha pir değil
Unuttum kurbanı ağaylan beyi
Şehitler şehidi Hasan Hüseyin
Sinan parça parça bölde öyle gel

Hep Birlikte

Karsın kalesinde toplar atılır
Topların sesine ay gün tutulur.
Atan kim tutan kim Türkün askeri
Türkün askeri de hiç dönmez geri
Karsın kalesinde çift binek taşır.
Çekin kır atını da binsin binbaşı
Atan kim tutan kim Türkün askeri
Türkün askeri de hiç dönmez geri

6.SONUÇ

XVI. yüzyılda oluşumunu tamamlamaya başlayan ve XVII. yüzyılda tam anlamıyla "âşıklık" ve "âşıklık geleneği" olarak adından söz ettiren bu gelenek, sonrasında Halk Edebiyatı'nın önemli dallarından biri olmuştur. Ancak XX. yüzyıl başlarında, İstanbul'da yok olmaya başlayan âşıklık geleneği, Doğu ve Güney Doğu Anadolu bölgelerinde etkisini ve önemini devam ettirmiştir. İzmir kapsamında âşıklık geleneğinden bahsedilmesini, Kars gibi geleneğin hâlen devam ettiği topraklardan İzmir'e yapılan âşık göçleri sağlamıştır. İzmir' e göç eden âşıklar, sadece fiziksel anlamda göçlerini gerçekleştirmemişler, aynı zamanda sahip oldukları kültürel dokuyu da taşımışlardır. Bu sebeple, şu an İzmir'de var olan bir âşıklık geleneğinden söz etmek mümkün olmuştur.

İlk olarak İzmir'e ekonomik sıkıntılar sonucu göç eden âşıklar, İzmir'de çeşitli işlerde çalışarak geçimlerini sağlamışlardır. İzmir'de yaşayan âşıkların çoğu, âşıklığı ikinci meslek olarak devam ettirmek zorunda kalmışlardır. Âşık olmanın yeterli miktarda gelir sağlamaması, Kars gibi âşıklık geleneğinin topraklarından âşıkları uzaklaştırmıştır. Tez kapsamında görüşmüş olduğum gelenek temsilcileri içerisinde 7 âşıktan 5 âşık, âşıklığı ikinci meslek olarak yapmakta, 2 âşık ise, âşıklığı tek ve asıl meslek olarak yapmaktadır. İzmir'de yeni bir iş arayışına girmeyen ve âşıklığı tek meslek olarak sürdüren âşıklarca, geleneğin asıl mekânından İzmir'e göç edilmiş olmasının mantığı ilk bakıldığında anlaşılammaktadır. Çünkü Kars'ta âşıklara daha yoğun bir ilgi ve saygı vardır. Ancak İzmir, aşığa yeni icra ortamları sunmuş ve âşıkların çocuklarına daha iyi eğitim ve iş imkânı sağlamıştır. Bu da İzmir'e göçün asıl sebebidir. Doğudan gelen göçlerin merkezi olan İzmir'in Bayraklı semti, âşıkların geleneksel yapıda icralarını gerçekleştirebildiği aurayı sağlamıştır. Özellikle Bayraklı'da daha yoğun olarak doğulu insanların oturmuş olduğu kahvehaneler, âşıkların icra mekânlarını oluşturmuştur. Âşıklık geleneğinin özellikle geleneksel formatta sergilenmesi ve geleneğin sürekliliği açısından Bayraklı ayrı bir önem arz etmektedir.

Âşıkların bir arada olmasını ve geleneğin İzmir'de devam etmesinde başrolü, yine âşıklar tarafından 1984 yılında kurulan İzmir Âşıklar ve Ozanlar Derneği üstlenmiştir. İzmir'de âşıkları toplu halde bulabileceğimiz tek mekân dernektir.

Dernek, âşıklık geleneğinin işlevselliğini korumasında önemli görevler üstlenmiştir. Yeni nesil, geleneği dernekte öğrenmekte, usta âşıklar yapmış oldukları icralarla geleneği canlı tutmaktadırlar. Dernek, İzmir'de yaşayan âşıklar için okul olarak değerlendirilmektedir.

Çıkarılmış oldukları plak ve kasetlerle elektronik kültür ortamına giriş yapan âşıklar, elektronik kültür ortamında meydana gelen her türlü yeniliği yakından takip etmişlerdir. İzmir'in kozmopolit yapısı, âşıkların elektronik kültür ortamında meydana gelen yenilikleri yakından takip etme imkânı sunmuştur. Plak, kaset sonrasında radyo ve televizyonla kendini gösteren elektronik kültür ortamı, âşıklık geleneğinde yeni icra ortamlarını doğurmuştur. Âşık ve izleyici/dinleyici arasındaki birebir diyalogun yerini, ses ve görüntüye bağlı bir iletişim almıştır. İzmir'in yerel radyo ve televizyon kanalları bakımından zengin olması ve TRT'nin bir şubesinin de İzmir'de yer alması, İzmir'de yaşayan âşıkların, medyada yoğun olarak yer almasını sağlamıştır.

Elektronik kültür ortamındaki yeniliklerle, sesini Türkiye'de ve yurt dışında duyurabilen âşık, daha geniş bir kitleye hitap eder konumuna gelmiştir. Geçmişin bilgi kaynağı olan âşıklar, radyo ve televizyonun kullanılmaya başlanmasıyla, bilgi kaynağı olan medyadan bilgilenmeye başlamışlardır. Uluslar arası düzeyde meydana gelen güncel konuları medyadan takip eden âşık, icra konuları bu yönde şekillendirir olmuştur. Elektronik kültür ortamında yer alan âşıklar, bu sayede kadınları da izleyici/dinleyici kitlesi arasına yerleştirmişlerdir.

Âşıklık geleneği temsilcilerinin, âşıklık geleneği doğrultusunda yaşamış olduğu değişim, âşıklık geleneğinin geleneksel yapısındaki tür ve şekilde değil, daha çok icra mekânlarında yaşanmıştır. Köy odaları ve evleri, hususi fasıllarında geleneği icra edemeyen âşıklar, İzmir ve diğer bölgeler olmak üzere, yarışma, âşık bayramları, festivaller, özel kutlamalar, anma günleri gibi resmi ya da gayri resmi ortamlarda geleneği icra etmeye başlamışlardır. İzmir'in ulaşımında sahip olduğu geniş imkânlar, âşıkların gerek yurt içinde gerekse yurt dışında yapılan çeşitli festival ve kutlamalara katılımını kolaylaştırmıştır. İleri 1931 Sivas'ta yapılan âşıklar bayramı, günümüze doğru gelindikçe birçok ilde yapılmaya başlanmıştır. Türkiye'nin birçok yerinde her yıl, tamamen âşıklara yönelik olarak yapılan âşıklar

bayramı, âşıklar için ayrı bir icra ortamı olmuştur. Bu durum, âşıklık geleneğinin Türkiye'de hala var olduğunun bir kanıtı olarak değerlendirilebilir.

Geçmişten günümüze doğru gelindikçe âşıklık geleneğinde yaşanan bir değişim de âşıkların yetişme biçimi olmuştur. İzmir Âşıklar ve Ozanlar Derneği, üç kuşak aşığı bir arada bulundurmaktadır. Üç kuşak âşıktan bahsedilmek istenilen nokta ise, âşıklık geleneğine başlama ve öğrenmede yaşanan farklılıkları ifade etmektedir. Usta-çırak ilişkisi yöntemiyle, köy odaları ve kahvehanelerde usta âşıkları görerek ve radyo ve televizyonlardan usta âşıkları dinleyerek âşıklığa başlamak üzere, toplam üç şekilde âşık olma biçimi günümüzde mevcut durumdadır. Bade içerek usta-çırak ilişkisiyle âşıklık geleneğini tam anlamıyla öğrenen ve hâkim olan âşık, âşıklık geleneğini geleneksel icra mekânlarında sergileme imkanı da bulmuştur. Bade içmeden köy odalarında ve kahvehanelerde dinlediği âşıklara özenerek ve âşıklığa merak duyarak âşık olan kişi, zamanla kendini geliştirerek usta âşıklığa yükselmiştir. En son dönem yani günümüz aşığı ise daha çok radyo ve televizyonlarda Mahzuni Şerif, âşık Veysel, Arif Sağ gibi âşıkları dinleyerek, hiçbir şekilde geleneksel icra ortamında yer almadan âşıklığa başlayan âşıktır. Usta-çırak ilişkisiyle geleneği öğrenen âşıkla; hiçbir şekilde usta bir aşığın yanında kalmadan, geleneksel icra ortamlarını görmeden âşık olan âşıkla aradaki farkı görmemek imkânsızdır. Belki âşık, irtical söylemede kendini eleştirerek çok iyi bir irtical yapıyor olabilir. Ancak hikâye anlatma ve âşıklık geleneğinin sahip olduğu tür ve makamlarını hepsini bilmede ve icra etmede sorun yaşayacaktır ve yaşamaktadır.

Kuramsal çerçevede devamlılığını sağlayan âşıklık geleneği, kitle kültürü anlamında bazı değişimlere tabi olmuştur. Toplumun istek ve arzularına, ihtiyaçlarına bağlı olarak devamlılığını sürdüren bu gelenek, yine toplumun istek ve arzularına, ihtiyaçlarına bağlı olarak gelenek adına bir takım değişimler yaşamak zorunda kalmıştır. Performans teorisinde, icralarındaki konu ve içerik bütünlüğünü koruyarak, izleyici/dinleyiciye ulaşabilmek adına âşık, konu ve içerik yönünden günümüzden faydalanmaya başlamıştır. Aynı zamanda âşık, izleyici/dinleyiciye ulaşabilmek için gerek onlara kendini anlatmak, gerekse onların kendisini anlayabilmesi için, icra sırasındaki tür ve şekilde de değişime gitmiştir.

Âşık, âşıklık geleneğinin birçok makamı olmasına rağmen, sınırlı sayıda makamları kullanmaya başlamıştır.

Âşıklık geleneği, en detaylı değişimi işlevsel teori anlamında yaşamıştır ve yaşamaktadır. Toplum hayatında var olan işlevini, devam ettirebilmek için âşıklar, günümüze uyarlanmış durumdadır. Cumhuriyet ile birlikte âşık, örgün eğitimde yer alarak, icralarında serbest deyişmelerin yanı sıra sistemli deyişmelere yer verir konuma gelmiştir. Zaman içerisinde statü anlamında toplumda değer kaybeden âşık, almış olduğu örgün eğitim sayesinde geçimini farklı iş kollarında temin etme imkânı bulmuştur. Başta geçim sıkıntısıyla İzmir'e göç eden âşık, İzmir'de farklı iş kollarına yönelmiştir. Gelenek kapsamında, geleneği icra etmek için gurbete çıkan aşığın yerini, geçim sıkıntısıyla gurbete çıkan âşık almıştır. İzmir gibi büyük şehirlerde de âşıklar, kenar mahallelerde, Doğulu halkın yoğunluk sağladığı mekânlarda, çeşitli derneklerde icralarında işlevselliği koruyabilmiştir.

Âşıklık geleneği, izleyici/dinleyici karşısındaki performansını, bazı değişimler sonucunda da olsa korumaktadır. İzmir kapsamında yer alan ve İzmir'de yaşayan âşıklar; başta İzmir olmak üzere toplumun değer yargılarına ve toplumun sosyo-kültürel hayatında yaşanan değişimlere bağlı bir yapı sergileyerek, bu günde işlevselliğini sağlayabilmektedir.

KAYNAKÇA

- Alptekin, A. Sakaoğlu, S. (2008). *Türk Saz Şairi Antolojisi (14-21. Yüzyıllar)*, Ankara, Akçağ Yayınları, 2. Baskı,
- Artun, E. (2009a). *Âşıklık Geleneği ve Âşık Edebiyatı*, İstanbul, Kitapevi Yayınları.
- Artun, E. (2009b). "Türk Dünyası Âşıklık Geleneğinin Geleceğe Taşınması" *Balkanlar Türk Edebiyatı ve Kültürü*, Kosova, s. 21-30.
- Aslan, Ferhat; "Kars Yöresi Âşıklarının Usta-Çırac Geleneği Bakımından Değerlendirmesi" t. y.
- Başgöz, İ. (1986). *Folklor Yazıları*, İstanbul, Adam yayınları.
- Connerton, P. (1992). *Toplumlar Nasıl Anımsar*, çev. Alaeddin Şenel, İstanbul, Ayrıntı Yayınları.
- Coşkun Elçi, A. (2011) *Âşık Şeref Taşlıova'nın Ezgi Reperetuarı*, Ankara.
- Çobanoğlu, Ö. (1999). "İşgal Edilen Vatan Topraklarda Âşık Edebiyatı'nın İşlevleri ve Âşık Şenlik", *Milli Folklor*, s. 42, , s. 89-91.
- Çobanoğlu, Ö. (2000). *Âşık Tarzı Kültür Geleneği ve Destan Türü*, Ankara, Akçağ Yayınları.
- Çobanoğlu, Ö. (2005). *Halkbilimi Kuramları ve Araştırma Yöntemleri Tarihinin Giriş*, Ankara, Akçağ Yayınları, 3. Baskı,
- Dorson, R. M. (2006). *Günümüz Folklor Kuramları*, çev. Selcan Gürçayır, Yeliz Özay, Ankara, Geleneksel Yayınları.
- Durbilmez, B. (2006). "Somut Olmayan Kültür Mirası: Halk Hikayeciliği ve Kars Âşıkları", *Mitten Meddaha Türk Halk Anlatıları Uluslararası Sempozyum Bildirileri*, Ankara, Gazi Üniversitesi THBMER Yayını, s.341-
- Durbilmez, B. (2010). "Âşıklık Geleneklerinde Saz", *Milli Folklor*, s. 85, 148-158.
- Düzgün, D. "Erzurum'da Âşık Kahvehanesi Geleneği"
- Düzgün, D. vd. (2004). *Türk Halk Edebiyatı El Kitabı*, Ankara, Grafiker Yayınları, 2. Basım,
- Elçin, Ş. (1997). *Halk Edebiyatı Araştırmaları*, Ankara, Akçağ Yayınları, 2. Baskı,.
- Gökşen, C.(2011). "Dede Korkut Hikayelerindeki Ozan Tipi Bağlamında Kars Âşıklık Geleneği", *Turkish Studies-International Periodical For The Languages, teratureand Historyof TurkishorTurkic Volume, 6/4 Fall*, p.149-161.

- Günay, U. (2011). *Türkiye'de Âşık Tarzı Şiir Geleneği ve Rüya Motifi*, Ankara, Akçağ Yayınları, 6. Baskı.
- Güzel, A. Torun, A. (2008). *Türk Halk Edebiyatı El Kitabı*. Ankara, Akçağ Yayınları, 5. Baskı.
- Heziyeva, Ş. (2010). "Kars Âşıklık Geleneği ve Badeli Âşık" *Ankara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, s. 44, s. 211-225.
- Işın, E. (2001). "A Social History of Coffee and Coffeehouses" Ed. Selahattin Özalpabıyıklar. *Coffee, Pleasures Hidden in a Bean*, İstanbul, Yapı Kredi Publications, s. 10-42.
- Karadağ, A. Mirioğlu G. "Bayraklı Kentsel Dönüşüm Projesi Üzerine Coğrafi Değerlendirmeler" *Coğrafya Dergisi*, İstanbul, Sayı 57, 21- 32
- Kırlı, C. (2009) "Kahvehaneler: 19. Yüzyıl Osmanlı İmparatorluğu'nd Kamuoyu", *Osmanlı Kahvehaneleri Mekan, Sosyalleşme, İktidar*, İstanbul, Kitap Yayınevi, 95-138.
- Kırzioğlu F. (2000). *Dede Korkut Oğuznameleri*, Ankara, AKM Başkanlığı Yayınları, 40-41
- Kömeçoğlu, U. (2009). "Homo Ludens ve Homo Sapiens Arasında Kamusal ve Toplumsal: Osmanlı Kahvehaneleri", *Osmanlı Kahvehaneleri Mekân, Sosyalleşme, İktidar*, İstanbul, Kitap Yayınevi, 45-80.
- Köprülü, F. (2004a). *Saz Şairleri I-V*, Ankara, Akçağ Yayınları, 3. Baskı,.
- Köprülü, F. (2004b). *Edebiyat Araştırmaları*, cilt 1, Ankara, Akçağ Yayınları, 4. Baskı.
- Köprülü, F. (2011). *Türk Edebiyatı Tarihi*, Ankara, Akçağ Yayınları, 8. Baskı,
- Köprülü, F.(2009). *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*, Ankara, Akçağ Yayınları.
- Oğuz, Ö. (2000). *Türk Dünyası Halk Biliminde Yöntem Sorunları*, Ankara, Akçağ Yayınları,
- Oğuz, Ö.(1995). "Azerbaycan ve Türkiye Sahasında Âşık Edebiyatının XVI. Yüzyılana Dair", *İpek Yolu Uluslar Arası Halk Edebiyatı Sempozyumu Bildirileri*, Ankara.
- Oğuz, Ö.(1997). "Folklor: Ortak Bellek Veya Paylaşılan Deneyim", *Milli Folklor*, s. 74, , 5-8.
- Oğuz, Ö.(1999) "Somut Olmayan Kültürel Miras ve Kültürel İfade Çeşitliliği", *Milli Folklor*, s. 82, 7.
- Ong, W. (1995). *Sözlü ve Yazılı Kültür Sözü'nün Teknolojileşmesi*, İstanbul, Metis Yayınları.

- ÖncüL, K. (2011). "Kars Bağlamında Âşikk Tarzı Şiir Geleneğinin Sorgulanması", *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, terature and Historyof Turkishor Turkic Volume*, 6/7 Summer, s. 1117-1123.
- Özarslan, M. (2001) "Âşıklık Geleneği İçinde Âşık Müziği ve Kimi Problemler", *Erdem*, s. 38, s.399-409.
- Özarslan, M. (2001a). *Erzurum Âşıklık Geleneği*, Ankara, Akçağ Yayınları.
- Özdemir, C. (2011). "Âşıkların Dilinden Âşıklık Geleneği", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, s. 17, 130-146.
- Özdemir, H. (1986). "Âşık Şiiri" Ankara DTÇF(doçentlik tezi basılmamış)
- Özdemir, N. (2007) "Kültür-Tüketim İlişkisi ve Kültür Ekonomisi", *Tüketici Yazıları*, Ankara, Hacettepe Üniversitesi Tüpadem Yayınları, s.223-240
- Özdemir, N. *Medya Kültür ve Edebiyat*, Ankara, Geleneksel Yayınları.
- Özkoçak, Serdar; "The Development of Ottoman İstanbul in theSixteenth Centruy" (Yayınlanmamış Doktora Tezi) University of London, 1998, s. 68-72.
- Öztürk, S. (2006). *Cumhuriyet Türkiyesinde Kahvehane ve İktidar* (1930- 1945), İstanbul, Kırmızı Yayınları.
- Öztürkmen, A. (2006). *Türkiye'de Folklor ve Milliyetçilik*, İstanbul, İletişim Yayınları, 2 Baskı.
- Saçkesen, A.(2003). "İzmir'de Yaşayan Âşıklardan Derlenen Halk Hikayeleri Üzerine Bir Araştırma" (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Halk Bilimi Ana Bilim Dalı, İzmir.
- Türkçü, Ç., Gökmen H., Kaya, İ.S., Dürrin S., Onat, N., Sönmez A., Günhan S., İzmir Özelinde Göç ve Yapılanmış Çevre, Gecekondulaşma Olgusu, Toplu Konut Uygulamaları, *Egemimarlık*, 16-20
- Wolf-Knuts, U. (2007) "Folklorizm, Nostalji ve Kültürel Miras", *Folklorun Sahtesi: Fakelore*, çev. Selcan Gürçayır, Ankara, Geleneksel Yayınları, 175-181.
- Yakıcı, A. (2007). *Halk Şiirinde Türkü (Tanım-Tasnif-İnceleme-Metin)*, Ankara, Akçağ Yayınları.
- Yakıcı, A. (2009) *Ozan Dili Çevik Olur Âşık Edebiyatı Yazıları*, Ankara, Gazi
- Yaşar, A (2009). "Erken Modern Osmanlı'da Kahvehane Yasaklamaları", *Osmanlı Kahvehaneleri Mekan, Sosyalleşme, İktidar*, İstanbul, Kitap Yayınevi, 36-44.
- Yıldırım, D. (1998). *Türk Bitiği*, Ankara, Akçağ Yayınları.

Yıldız, S.(1997). "Kimlik ve Ulusal Kimlik Kavramlarının Toplumsal Niteliği", *Milli Folklor*, s. 74, 9-16.

İnternet: http://serdarceliker.tr.gg/_BASINDAN_.htm adresinden 4 Temmuz 2013'te alınmıştır.

İnternet: <http://wowturkey.com/forum/> adresinden 4 Temmuz 2013'te alınmıştır.

İnternet: <http://www.develi.bel.tr/> adresinden 4 Temmuz 2013'te alınmıştır.

İnternet: <http://www.gundembursa.com/haber/65563/asiklar-ve-sairler-yarismaya-basladi#>. adresinden 4 Temmuz 2013'te alınmıştır.

İnternet:<http://www.iha.com.tr/erzurum/34/olurlular-asiklar-soleninde-costu/> adresinden 4 Temmuz 2013'te alınmıştır.

İnternet:<http://www.konya.bel.tr/haberayrinti> adresinden 4 Temmuz 2013'te alınmıştır.

İnternet:<http://www.omu.edu.tr/geleneksel-10-asiklar-soleni-> adresinden 4 Temmuz 2013'te alınmıştır.

İnternet:<http://www.sondakika.com/haber/haber-asik-ve-ozanlar-kadirli-de-bulusuyor-3949392/> adresinden 4 Temmuz 2013'te alınmıştır.

İnternet: www.konak.bel.tr adresinden 4 Temmuz 2013'te alınmıştır.

EKLER

Ek-1. İzmir'deki Âşıklık Geleneği

- Adınızı, soyadınız öğrenebilir miyim?
- Kaç yaşındasınız?
- Öğrenim durumunuz nedir?
- Evli misiniz? Kaç yıllık evlisiniz? Kaç çocuğunuz var?
- Nerelisiniz?
- İzmir'e kaç yılında geldiniz?
- İzmir'e göç etmenizin sebebi nedir?
- Âşıklık geleneğini kimden öğrendiniz, ne zamandan beri âşıksınız?
- Yanınızda çırak bulunmakta mı? Kaç çırak yetiştirdiniz?
- Yeni nesilden yanınızda çırak olabilmek için talep eden var mı?
- Çocuğunuz, sizin mesleğinize bakışı nedir, onun bu konuda bir isteği var mı?
- Âşıklık sizin asıl mesleğiniz mi? Geçiminizi âşik olmaktan mı sağlıyorsunuz?
- Bakanlıktan âşik kimliğinizi ne zaman aldınız?
- Bakanlıktan maddi, manevi nasıl destek görmektesiniz?
- Âşik olmanın özellikleri nelerdir, bir âşik nasıl olmalı?
- Kendinizi âşik olarak mı yoksa ozan olarak mı adlandırıyorsunuz? Sebebi nedir?
- Şehirle iletişiminiz ne sıklıkta olmaktadır?
- Televizyon, radyo, gazete, dergi gibi sosyo-kültürel ürünlerle ne kadar ilgilisiniz?
- Kaset, CD ya da kitabınız var mı? Ne zaman çıkarttınız?
- Âşıkların kaset ya da CD çıkartmaları hakkında ne düşünüyorsunuz? Size göre geleneği sürdürme de ne gibi bir etkisi var?
- Radyo programlarına ya da televizyon programlarına davet edildiniz mi? Radyo ya da televizyon programı sunduğunuz oldu mu?
- Şehir ve köye arasında nasıl bir bağ kurmaktasınız?
- Sanatınızı şehirde nerelerde icra etmektesiniz? Gelmiş olduğunuz bölgeyle, İzmir'deki icra ortamı arasında nasıl bir fark var mı, varsa bunlar neler?
- Geleneği, âşıklık döneminiz süreci içerisinde köye odalarında icra ettiniz mi?
- Gelenekten gelen, rüyada pir elinden bade içme usulüne siz şahit oldunuz mu? Bu konu hakkında ne düşünüyorsunuz?
- Siz âşıklığa ne zaman başladınız, nasıl başladınız?

- Hangi konularda geleneğinizi icra ediyorsunuz?
- Bilindiği gibi her âşıkın bir ustası vardır, sizin ustanız kim?
- Daha çok usta malı mı söylüyorsunuz yoksa kendi eserlerinizi mi söylüyorsunuz?
- Âşıkların atası kam, baskı, ozan hakkında neler söylersiniz? Size göre onların icralarıyla, günümüz âşıkların icraları arasında ne farklar bulunmaktadır?
- Daha çok hangi türde söylüyorsunuz?
- İzmir, âşıklık geleneğini sürdürme de size ne gibi imkanlar sunmaktadır?
- Belediye'den herhangi bir destek görüyor musunuz?
- Dernek kaç yılında kuruldu, siz kaç yılında üye oldunuz?
- Dernek ne gibi faaliyetlerde bulunarak, geleneğin sürdürülmesini katkıda bulunmaktadır?
- Geleneği nerelerde icra etmektedirsiniz?
- Türkiye'de hangi âşık şölenlerine katıldınız? Geleneği sürdürme anlamında festivallere katıldığınız oldu mu?
- Mahlasını kendiniz mi belirlediniz yoksa ustanız mı belirledi?
- Bağlama çalmayı kendiniz mi öğrendiniz ya da usta bir âşık tarafından mı öğrendiniz?
- Âşık geleneğinin önemli özelliklerinden birisi de hikaye anlatmadır, siz hikaye anlatmayı devam ettirmekte misiniz? Geçmişten bugüne bir değişim oldu mu?
- Güzelleme, koçaklama, dudakdeğmez, serbest muamma gibi türlerden hangisini söylüyorsunuz?
- Âşıklık geleneği kapsamında sergilemiş olduğunuz, güzelleme, koçaklama, ağıt, destan gibi türleri ne şekilde tanımlamaktasınız?
- Dinleyiciye bağlı olarak konu ve ezgi yapısında değişime giderken nasıl bir değişim yapıyorsunuz?
- Âşıklar geçmişten günümüze halkın arasında milli şuuru uyandırdığını, canlı tuttuğunu bilmekteyiz, bu durum günümüzde size göre ne durumdadır?
- Kahvehane kültürünün âşıklık geleneğinin başlangıcından gelişimine kadar etkisini ne şekilde değerlendiriyorsunuz? Günümüzde âşık kahvehanesi nerelerde bulunmakta, siz âşık kahvehanesinde ya da herhangi bir kahvehane de icranızı gerçekleştirdiniz mi?

- 1960'larda yurtdışına özellikle de Almanya'ya yoğun bir göç vermişiz âşıklardan da gidenler olmuş, siz yurtdışına gittiniz mi orada yaşadınız mı? Orada yaşamak sizin âşıklık geleneğinize ne gibi etkileri oldu?
- Âşıklık geleneğinin tarihi gelişimi ile günümüz âşıklık geleneğinin gelişimi arasında bir değişim yaşandığı aşıkardır, siz bu değişimi ne şekilde değerlendiriyorsunuz?
- Âşık geleneği dâhilinde yazılı kültürün etkisini artırdığı bir dönem olmuş ve âşık tarzı destanlar matbaalarda bastırılıp dağıtılarak satılmış. Sizde destanlarınızı bastırıp sattığınız oldu mu?
- Sözlü kültür ortamında, dinleyicilerinize hitap şekliniz nasıl olmaktadır? Genel manada "sizi şeklinde bir hitap bulunmakta, ancak hitap konusu ne gibi hitaplarda bulunuyorsunuz? Dinleyiciler içerisinde sınıf ayırımı yapmamaya nasıl dikkat ediyorsunuz? (ahbap, yaran gibi...)
- İslamiyet öncesi ve sonrasında âşıklar sahip oldukları ve sergiledikleri yetenekleriyle kutsal olarak kabul edilmiş, günümüzde sizlere yaklaşım nasıldır?
- Âşıklık geleneği icra yöntemlerinden birisi de âşık fasılları oluşturmaktadır. Âşık fasıllarının ne gibi kuralları vardır, ne şekilde icar etmektesiniz, divan ile mi başlıyorsunuz?
- Âşıklık geleneği dâhilinde geçmişte daha yoğun olarak gördüğümüz hatta birkaç gün boyunca süren hikâyeye anlatma geleneği bulunmaktaydı. Hikâyeye anlatma geleneği günümüzde ne durumda, siz hikâyeye anlatıyor musunuz? (geleneğin canlı olarak sürdüğü yerler Sivas, Erzurum, Artvin, Kars, Toroslar, Çukurova, Kahramanmaraş, Adana, Gaziantep gibi yerler...)
- Geçmişte âşıkların yeteneklerini ölçmek için yapılan Askı-muamma uygulamasını son dönemlerde pek fazla görmesek de âşıklık geleneği içerisinde gördüğümüz uygulamalardan biri konumundadır, peki günümüzde askı-muamma uygulaması var mı, siz yapmakta mısınız?
- Karşılaşma ve atışmalarınızı, hangi kurallar çerçevesinde ve nasıl yapmaktasınız? (Kars âşıkları kahvede dolaşarak atışmalarını yapmakta.)

Ek-2. Kaynak Kişi Bilgileri

Ad Soyad: Ali Rıza Ezgi

Yaş: 63

Doğum Yeri: Kars/ Arpaçay/Taşdere

Medeni Hali: Evli

Eğitimi: İlkokul

Mesleği: Âşık

Bilgi Verdiği Mekan: İzmir Âşıklar ve Ozanlar Derneği

Görüşme Tarihi: 25 Şubat 2012

Ad Soyad: Celal Bulut

Yaş: 63

Doğum Yeri: Kars/Kağızman

Medeni Hali: Evli

Eğitimi: Ön lisans

Mesleği: Öğretmen/Âşık

Bilgi Verdiği Mekan: İzmir Âşıklar ve Ozanlar Derneği

Görüşme Tarihi: 25 Şubat 2012

Ad Soyad: Ensar İpek

Yaş: 43

Doğum Yeri: Ardahan/Göle

Medeni Hali: Evli

Eğitimi: Lise

Mesleği: Devlet Memuru/Âşık

Bilgi Verdiği Mekan: İzmir Âşıklar ve Ozanlar Derneği

Görüşme Tarihi: 25 Şubat 2012

Ad Soyad: İrfan Erdağı

Yaş: 39

Doğum Yeri: Kars/Akyaka/Büyükdurduran

Medeni Hali: Bekâr

Eğitimi: Lise

Mesleği: Âşık

Bilgi Verdiği Mekan: İzmir Âşıklar ve Ozanlar Derneği

Görüşme Tarihi: 25 Şubat 2012

Ad Soyad: Nuri Demiroğlu

Yaş: 64

Doğum Yeri: Kars/Çıldır

Eğitimi: İlkokul

Mesleği: Özel Güvenlik/ Âşık

Bilgi Verdiği Mekan: İzmir Âşıklar ve Ozanlar Derneği

Görüşme Tarihi: 25 Şubat 2012

Ad Soyad: Serdar Çelik

Yaş: 25

Doğum Yeri: Kars/Merkez/Karacaören Köyü

Medeni Hali: Bekâr

Eğitimi: Lise terk

Mesleği: Otobüs Muavini/Âşık

Bilgi Verdiği Mekan: İzmir Âşıklar ve Ozanlar Derneği

Görüşme Tarihi: 25 Şubat 2012

Ad Soyad: Turgut Yılmaz

Yaş: 55

Doğum Yeri: Kars/Serik/Molla Mustafa Köyü

Medeni Hali: Evli

Eğitimi: Lise

Mesleği: Baş Veznedar/Âşık

Bilgi Verdiği Mekan: İzmir Âşıklar ve Ozanlar Derneği

Görüşme Tarihi: 25 Şubat 2012

Ek-3. Fotoğraflar

Mülakat sırasında Âşık İrfan Erdağı'nın âşığın toplumda üstlendiği görevleri açıklarken...

Mülakat sırasında Âşık Ali Rıza Ezgi'nin âşık olmanın sağladığı ekonomik getiriyi açıklarken...

İzmir'de Yaşayan Karslı Âşıklar

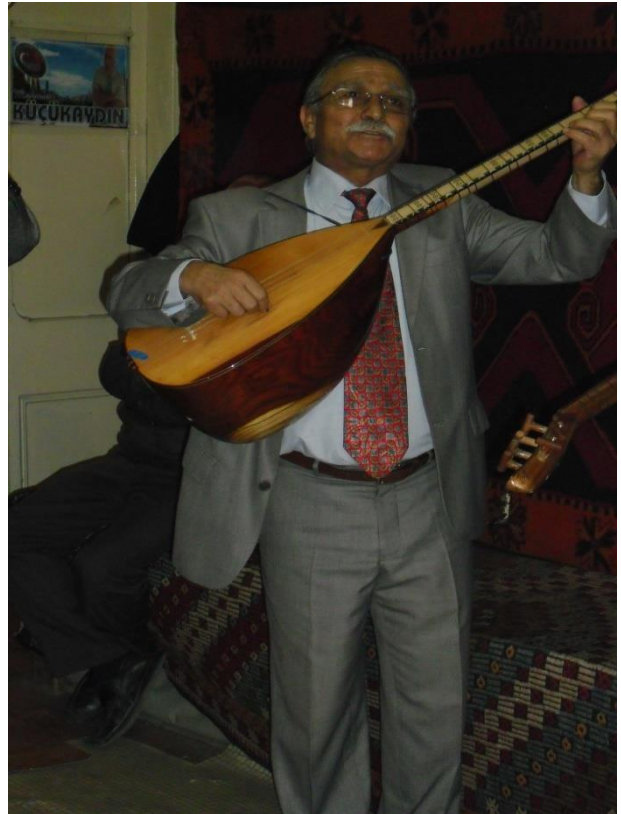

Âşıklar atışma yaparken

Âşık Nuri Demiroğlu, atışmasını gerçekleştirirken...

Âşık Ali Rıza Ezgi, atışmasını gerçekleştirirken...

Âşık Celal Bulut, atışmasını gerçekleştirirken...

Âşık Ali Rıza Ezgi atışmasını gerçekleştirirken....

Âşık Ensar İpek'in, atışma sonunda ustası âşık Ali Rıza Ezgi tarafından kutlanırken...

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, adı : ÇANKAYA, Gözde
Uyruğu : T.C.
Doğum tarihi ve yeri : 20.07.1987, Kuyucak
Medeni hali : Evli
Telefon : 0541 835 83 61
Faks :
e-posta : b_gzdm@hotmail.com

Eğitim Derecesi	Okul/Program	Mezuniyet yılı
Yüksek lisans	Gazi Üniversitesi /Türk Halkbilimi Bölümü	Devam Ediyor
Lisans	Gazi Üniversitesi /Türk Halkbilimi Bölümü	2009
Lise	Kuyucak Lisesi	2005

İş Deneyimi, Yıl

.....

Yabancı Dili

İngilizce

Hobiler

Müzik, Kitap okuma

GAZİ GELECEKTİR..

Gazi gelecektir...

